

KOROŠKI

sužinav

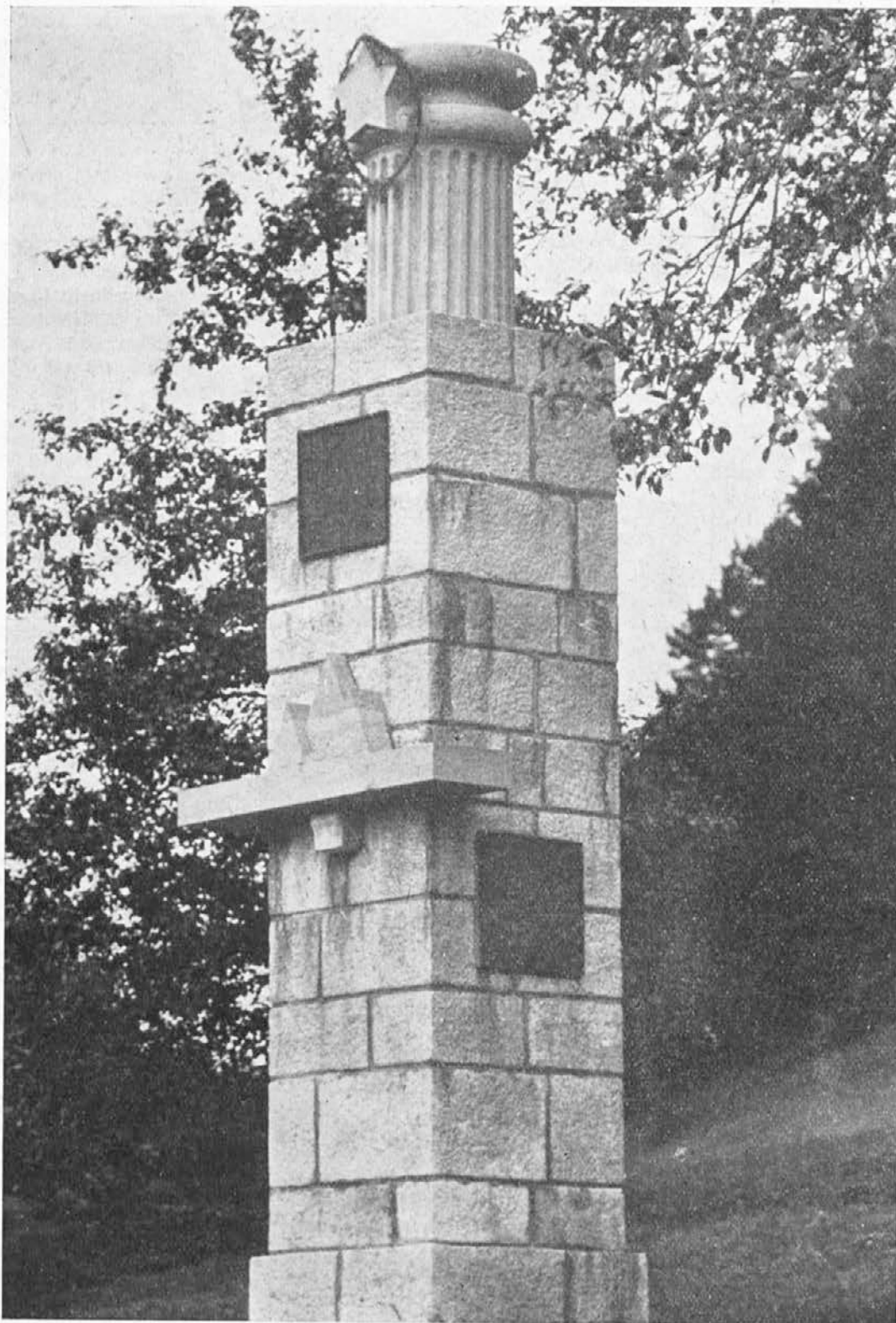
GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto V.

Ravne na Koroškem, 1. maja 1955

Štev. 4-6

*Zdaj je maj!
Priroda bo vzcvetela,
zorila in rodila,
da bo lepo in dobro.
Zaživimo z njo tedaj
v lep in dober značaj!*

Borcem za svobodo slovenske Koroške
Malgajev — sedaj skupni spomenik na Dobrijah

Ob 10. obletnici osvoboditve

V teh dneh še bolj mislimo na domovino.

V spoštovanju in hvaležnosti se spominimo vseh, ki ste jo gradili, varovali za njo žrtvovali in zanjo umrli.

Vsa domovina je vaš spomenik in rodovi se vas bodo ob njem v zahvali spominjali. Tako boste z njimi živeli.

Naj živi naša nadvse draga Jugoslavija in večna slava vam!

Ob tej obletnici pa se spominimo tudi bliže na usodo naših narodov:

10 let osvoboditve, mirnega dela in graditve!

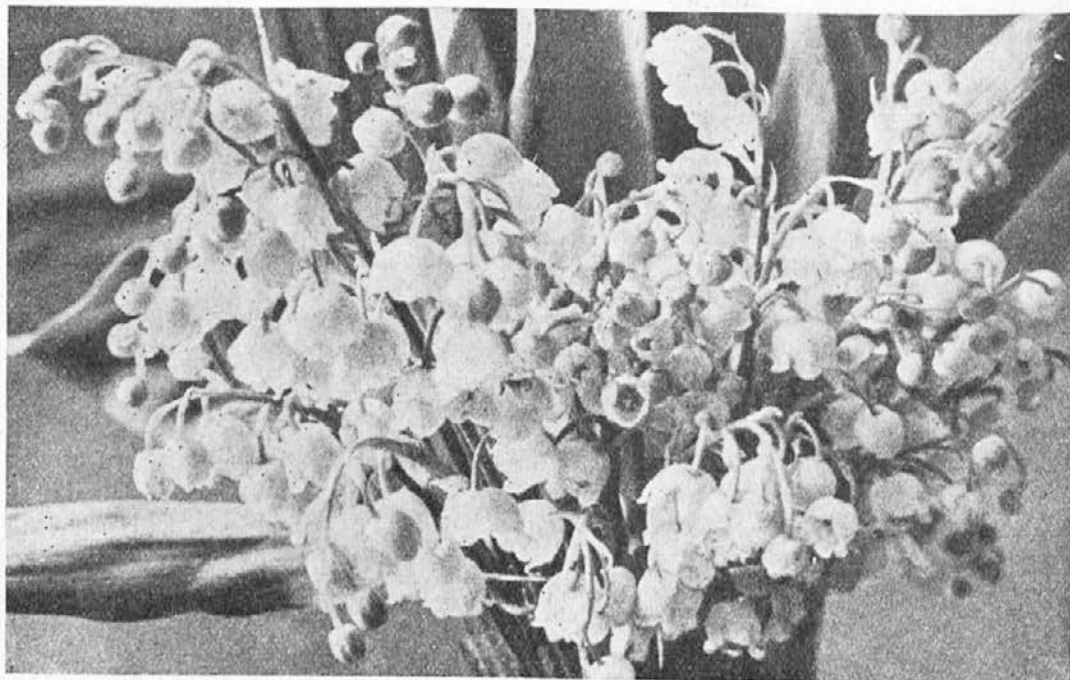
Evropska ljudstva, kaj je to? Ali niso take jubilejne dobe za te praznike prekratke? In v življenju enega rodu smo doživeli mi že dve osvoboditvi! Ali ne čutite, da so za ta dejstva in čustva ta dejanja prepogosta, da je preveč osvoboditev in da so presveže.

Čestitamo narodom, ki praznujejo sto in stoletnice svobode, varnega in mirnega dela za dvig življenjske ravni svojega ljudstva, ki jih nihče ni napadal in jim jemal prostosti!

Ker si mi svobode nismo jemali sami, imamo pravico, da ob teh čestitkah starejšim osvobodilnim jubilejem pozivamo vsa ljudstva in narode sveta: Nikar več ne napadajte, nikar več ne jemljite svobode drugim. Vedite, da jo prav tako ljubijo in potrebujejo, kakor jo ljubite in potrebujete vi. Mi še nismo napadali in jemali svobode drugim, zato tudi vi drugi ne delajte tega in ne povzročajte novih potreb in praznikov osvoboditve, temveč ukrepajte tako, da bodo obletnice osvoboditev malih narodov čimbolj dolgoročne.

Mi vam rečemo celo nekaj: Dejanja osvoboditve so dejanja junaštva. Vsaj v našem primeru je bilo tako, da se je svet divil. Toda ne dajajte nam priložnosti dokazovanja te zvestobe in hrabrosti na ta način, kajti mi bi raje videli, da bi naši junaki živeli. Raje bi videli nje kot pa njihove spomenike. Spomeniki po deželi so sicer znak, da je v domovini in v domovinski zavesti vse v redu; so pa tudi znak, da nekaj ni v redu v svetu. To popravite.

Bo že držalo, da je najbolj srečno tisto ljudstvo, ki ima najmanj junaških pesmi, a naša tisočletna narodna pesem je ju-

Solzice

naška pesem. Potem pa nam oponašate standard.

To so naše misli, in to je naš poziv ob tem velikem prazniku Jugoslavije.

NOVI SINDIKALNI ODBOR

Na občnem zboru sindikata, ki je bil po udeležbi ter po strokovnosti razpraven eden najboljših pri delovnih skupnostih, so bili izvoljeni naslednji tovariši:

Odbor:

Ivan Kugovnik, preds. - mehanična
Franjo Levar, tajnik - čistilnica
Viktor Kastelic, blagajnik - prod. od.
Jože Sotošek - remont
Franc Krivograd - valjarna
Štefan Matvoz - kladivarna
Miha Ošlak - kladivarna
Ivan Žunko - visokofrekvenčna peč
Janez Žnidar - livarna
Milka Izak - jedrarna
Milojko Milenkovič - čistilnica
Ivan Cerče - mehanična
Jože Čargonja - mehanična
Jože Kert - elektroobrat
Jakob Steharnik - transport

Nadzorni odbor:

Anton Rutar - mezdni urad
Alojz Potočnik - remont
Drago Anderlič - valjarna

Kje so vse še Ravne?

V abecednem imeniku zaselkov in naselij Krajevnega leksikona LRS, ki je imenitna evidenčna knjiga naše ožje domovine, smo našli poleg Raven na Koroškem še naslednje Ravne:

Ravne — v občini Cerklje pri Kranju,
Ravne — v občini Grgar pri Gorici,
Ravne — v občini Kočevska reka,
Ravne — pri Idriji,
Ravne — pri Pivki, Postojna,
Ravne — na Koprivniku, Boh. Bistrica,
Ravne — pri Kobaridu,
Ravne — pri Jurkloštru, okraj Celje okolica,
Ravne — v Podkumu pri Trbovljah,
Ravne — pri Dobrniču na Dolenjskem,
Ravne — na Polšniku, Trbovlje,
Ravne — pri Begunjah, Postojna,
Ravne — v občini Črniče, Gorica,
Ravne — v Gabrovki, Ljubljana okolica,
Ravne — na Polšniku, Trbovlje,
Ravne — pri Šoštanju,
Ravne — pri Zalem logu nad Škofjo Loko,
Ravne — pri Sv. Urhu, Zagorje,
Ravne — pri Boštanju, Krško,
Ravne — pri Železnem, Dolenjsko
Ravne-Lajše — pri Šoštanju,
Ravne na Blokah — Bloke
Ravne nad Šentrupertom — Dole pri Litiji,
Ravne pri Cerknem
Ravne pri Šmartnem — Tuhinj,
Ravne pri Zdolah — Videm-Krško,
Ravne pri Zireh — Ziri,
Ravne v Velikem Trnu — pri Krškem,
Ravne na Koroškem.

Potem je še cela vrsta Ravni, Ravnic, Ravnih dolov in laz, Ravnikov, Ravnih brd in Ravnov.

Največje Ravne izmed vseh teh »Ravnin« so seveda naše.

Naziv našega mesta smo torej zelo posrečeno izbrali tudi v tem smislu, kajti pri Guštanju bi mogle nastati še pomote, ker je v Evropi še en tako imenovan kraj, medtem ko bi bile Dobrije preveč dobeseden in prestar slovenski naziv za kraj.

G. M. Gilbert: Veliki zločinci. V srbohrvaškem prevodu je izšel Gilbertov »Nürnbergski dnevnik«, v katerem popisuje angleški oficir potek procesa proti nacističnim prvkom oziroma njihova reagiranja na dokazni material. Iz vse te nacistične groze se res zdi, da kogar hoče bog kaznovati, mu odvzame najprej pamet.

Pravilnik podjetja

S polno zavestjo nujnosti in dolžnosti povečanja produktivnosti dela, z vso resnostjo in strokovnostjo je delavski svet Železarne Ravne razpravljal in osvojil nove postavke tarifnega pravilnika podjetja.

Redno, kvalitetno in napredno delo ter povečanje storitve so bistvene postavke celotnega pravilnika. V tem smislu so zajete tudi vse okolnosti (prestopki, nepažnja do varnosti dela, izostanki in izgube dnin itd.), česar kolektiv ne bo nikakor vključno nagrajeval, temveč potiskal kot nekvalitetni pojav napredku posvečene delovne skupnosti.

Šipek ing. Mitja

KVALITETNA BILANCA NAŠEGA DELA

Nekaj pripomb k skrajšanemu delavniku

V preteklem letu 1954 smo delali skozi vse leto le sedem in pol ure dnevno, kar pomeni, da smo si vzeli prosto približno en dan v štirinajstih dneh. Liste navzočih sicer govorijo drugače, zato pa se prepričajmo po drugih dokumentih.

Delali smo sicer osem ur in več, toda koristno smo delali le dobrih sedem, en dan pa smo se na moč trudili, da uničimo to, kar je dobro, in da ugled podjetja po možnosti pokvarimo.

Taka je torej kvalitetna bilanca našega dela v lanskem letu. K temu poglejmo nekaj števil.

V zadnji številki Fužinarja je podatek 8,02 % celokupnega izmečka na prodano robo. Ta podatek je merodajen, interesantni pa so gotovo tudi podatki, ki pokažejo življenje v območju tovarniške ograje. Pa pojdemo skozi obrate.

Po podatkih iz mesečnih poročil kontrole je bilo v obtoku 71.693 ton jekla v najrazličnejših oblikah. Od te količine je bilo javljeno v izmeček 2084 ton, to je 2,9 %. Podatek v teži ne daje povsem jasne slike, zato naredimo zelo približno oceno, da stane 1 kg jekla pri nas v povprečju 250 din, in glede na kvaliteto in izdelek, potem pomeni to pol milijarde dinarjev. Ako to razdelimo na stalež znaša letno 250.000 din na osebo ali približno 1000 din na dan in člana kolektiva.

Letno se porazdeli izmeček po posameznih obratih:

topilnica	3,02 %
livarna	7,39 %
kladivarna	1,44 %
valjarna	0,97 %
mehanična delavnica	0,70 %

Največ izmečka nastaja v livarni, kjer nastopa tudi največ problemov in je povprečni letni odstotek izmečka verna slika dela v livarni, ki je obenem naš osnovni obrat.

Taka je slika našega dela. V bodoče jo moramo vsekakor popraviti, da bomo na ogroženih mestih postavili večje število strokovnjakov, da bomo vsi delali z večjim čutom odgovornosti.

Da sovražnika lahko napadeš, moraš najprej vedeti, kje se skriva.

In kje se skriva? Pojdemo po obratih!

Mogočih napak je toliko, da jih je kar težko zbrati in je naše izrazoslovje preskromno. Nekaj primerov:

Iz livarne je javljeno, da je odlivek izmeček, ker je porozen — mogoče surov kalup (forma) počen — prevroče odlit nezalit — konstrukcija! gnan — morda nepomirjena šarža počil pri kaljenju — na žalost zalito jedro — ker je odplavalo pesek — morda že iz livne ponve lunker — neprimerno nameščen nalivek napačen model — žal ni samo eden žlindra zamaknjeno jedro — vstavljeno na »oko« premali nalivek

mehansko poškodovan počil pri metanju — izraz moči! skrivljen pri žarjenju — se zgodi, posebno še ako nanj naložimo polovico dnevne produkcije se ne krči krstav premalo železa — v takem primeru si pomagamo z žlindro vroči risi — posebno usodno pri sidrih zamenjana kvaliteta — če ni »finfar« je pa »seksar«.

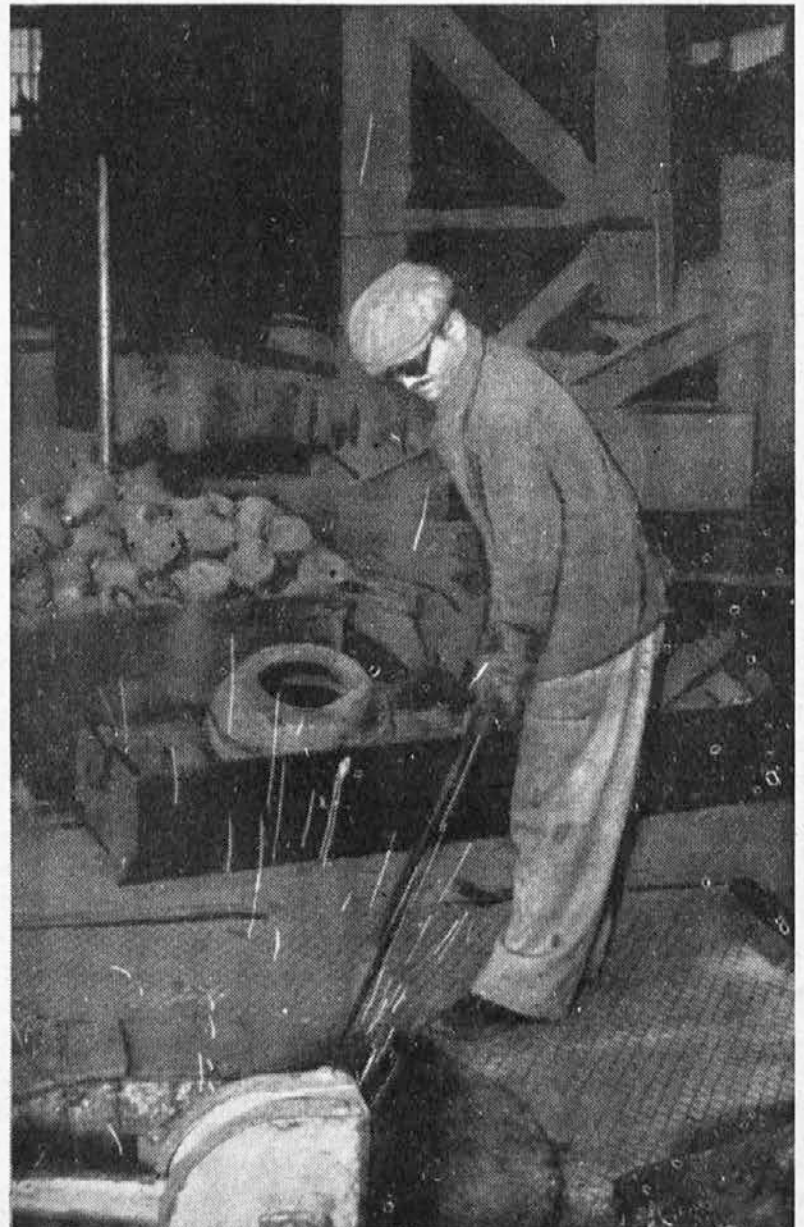
V čistilnici je bil napačno odrezan nalivek mehansko poškodovan napačno signiran — proste vaje za prevzemalca.

V valjarni je bil material zavaljan pod dimenzijo — star pogon, kaj hočemo! hrapav lunker pesek — krivda topilnice, ker pa ni nepregornega materiala, se ji oprostijo zviti — če ne prej pa vsaj pri žarjenju slabo žarjen

zamenjana kvaliteta — ker imamo staro valjarno!

V kladivarni je bil material zakovan izven mej tolerance počil v peči počil pri kovanju — spodrsljiv teren počil pri hlajenju počil pri brušenju zamenjana kvaliteta skrivljen.

V kalilnici je bil material slabo termično obdelan pregret počil pri kaljenju — kaljenje je umetnost se zvilo pri kaljenju — skoraj neizbežno mehko lisast po napuščanju krhek — še ni povsem razjasnjeno slabo cementiran — ko dobimo solne kope, bo bolje cementirana plast se lušči — izredno interesanten pojav pri ravnanju počil — najhujša obremenitev, kar jih nož kdajkoli doživi.

Pri visokofrekvenčni peči

V mehanični delavnici je bil material obdelan izven tolerance — tega je mnogo prekratko odžagan — štednja! poškodovan pri transportu — primer osi obdelan na napačni strani počil pri varjenju počil pri ravnanju pri brušenju dobil brusilne rise — se pojavlja periodično pregrebo obdelan sežgan na ferofluksu

In v vseh obratih se je izgubilo (700 kg!) materiala — se bremeni kapitalno, ker skozi vse leto ni potegnila ograje okoli tovarniških prostorov.

ALI SO TO EDINE NAPAKE?

Da, edine vidne, kje pa so nevidne ali vsaj močno skrite? Na skladišču starega železa, na skladišču apna, na skladišču livarskega peska in lesa, v kupu premoega in še marsikje.

Delavec na skladišču starega železa in vozač ostružkov sta visoka strokovnjaka! Tako je prav! Pravilno sortiranje starega železa je prva zapoved kvalitetne proizvodnje.

Visokofrekvenčna peč kot najmodernejši agregat za taljenje žlahtnih jekel prebavi le dietno hrano, skrbno izbran vložek, ga predela in ga v enakih odstotkih vrača v obliki legiranega jekla. Gorje, ako ga uložiš z odpadnim železom nezaželeno sestave. Polom je neizbežen kljub temu, da se toliko ponášamo z dostojno opremljenim kemičnim laboratorijem. Na takega slepega potnika nihče ne misli, zato ga nihče ne skuša odkriti (primer volframa v jeklu za cementacijo). Ugotovi ga šele srečni naročnik, ko material že predela v dokončen izdelek, pa mu pri zadnji fazi dela — pri kaljenju — prekali in počli. Še huje! Za sestavne dele pnevmatskega orodja, ki nam je v ponos, uporabljamo ta jekla. Tudi mi defekta navadno takoj ne odkrijemo. Izdelek vgradimo, prodamo in v enem tednu dobimo reklamacijo, da je naš izdelek porušen in da so to tako rekoč pričakovali. Pnevmsko kladivo stane 100.000 din, škoda pa, ki jo je povzročila malomarnost nekoga pri starem železu, znaša težke milijone, ker nam je pokvaril ugled. S tem je torej vsakdo, ki ima opraviti s starim železom, dolžan dobro premisliti, kam ga bo odložil, kajti nesortiran vložek starega železa v železarni našega tipa, kjer se izdelujejo legirana jekla, in to še v visokofrekvenčnih pečeh, pomeni poraz. Defektne šarže dajejo defektne izdelke in ti zopet defektne vložek, katerega pa tudi vesten delavec ne more več pametno vskladiščiti.

KAJ JE LIVNA JAMA?

Je zlata jama ali pa tudi brezno greha. Skrbno odbran vložek je bil z dodatki predelan v žlahtno jeklo. Pri rojstvu je kot otrok naenkrat izpostavljen vsem tegobam tega sveta. V livni jami mu je pripravljena prva postelja — livna ponev ali kokila.

Ako bi bilo tehnično izvedljivo, bi bilo vsekakor vzgojno, da bi za malo časa izmenjali posadko v valjarni z ono v livni jami, obe bi namreč po teh duhovnih vajah bili zadovoljni, ker bi bili obe prepričani, da je kvaliteta površine ingota druga zapoved kvalitetne proizvodnje. Kvalitetni faktor, ki ga dobi ingot na skladišču, vpliva samo na čisto plačo nekaterih ljudi, ne odvrne pa vsega gorja, ki ga tak ingot prinese v predelovalne obrate in predvsem ni merilo za vso sramoto, ki nam jo tak ingot pripravi izven tovarniške ograje.

Naša »stara« valjarna prav gotovo ne bi bila tako stara, ako bi bili ingoti v redu odliti. Koliko reklamacij bi odpadlo, koliko risov bi ne bilo treba zagovarjati, ako bi bilo delo v livni jami vestno izvršeno. Premalo se zavedamo, da je ravno delo na skladišču starega železa in v livni jami oni faktor, ki se direktno ne kaže na kraju samem, ki pa bistveno vpliva na našo kvalitetno proizvodnjo.

Izzidava livnih ponev, livnih plošč in lakiranje kokil se zdi enostavno. Po podatkih kvalitetne kontrole pa temu ni tako. Tovariši iz mehaničnih obratov vedo povedati, koliko dela terja ena sama kolenčasta os; pri tem pa običajno pozabimo na ves znoj topilcev, na vse žulje kovačev in ko je končno obdelana se iz svetle kovinske površine odkruši — »biser iz zlate jame« — košček ognjevdržne opeke — tudi ta vpliva na našo trinajsto plačo!

KAZNOVAN JE KDOR NE NOSI OSEBNE IZKAZNICE

Tak je red po vsem svetu, tudi divjaki nosijo vsak svoje ime, le naši novorojeni ingoti premnogokrat ne dobijo imena. Ker pa so v ilegali brezpravni, se običajno najde usmiljeno srce, ki jih krsti, ne da bi poznalo njihove starše.

Taka pestra žlahta seveda ni v ponos naše kvalitetne proizvodnje, ker ne priznava tretje zapovedi: »Označi vsak ingot takoj po litju z ustrezno šaržno številko!«

Zgodi se, da so med 100 ingoti enega pozabili označiti oziroma da z 20-tonskega voza pade 200 kg ingot. — To je malenkost, komaj 1%. Kaj še! To je 1000%, ako se ta ingot kasneje zameša med druge, povzroči pravo katastrofo, katere ne more preprečiti vseh 1800 članov kolektiva, občuti pa jo vseh 1800 danes, v bodoče pa še drugi. Zaradi enega samega ingota obsodba: Na Ravnah nered, slaba kvaliteta, poskus podtaknitve in podobno.

Morda je malo znano, da je takih primerov več — pa je vendar taka malenkost označiti vsak ingot — to preide v meso in kri.

»ČE KRUIHEK PADE TI NA TLA, POBERI IN POLJUBI GA!«

Star in lep slovenski rek. Ali delaš tudi ti tako? Poglej okoli sebe po obratih! Naš kruh je trd, saj je jeklen, a kljub temu vsega spoštovanja vreden. Priznati moramo, da ga ravno najbolj ne spoštujemo, zato ga pa ne režemo kot

kruh štedljivo, temveč tako nekako kot drva, če ni daljši je pa krajši, da pa ne bo prekratek, naj bo nekoliko daljši, saj se itak obdela, postruži. Morda nam pove nekaj o tem tudi povprečni izplen n. pr. za livarno 51%. Taka širokogrudnost nam med drugim tudi zapolni že itak preveč zatrpane kapacitete, povzroča nejevoljo in viša lastno ceno izdelka že pri nas. Naročnik pa se seveda upravičeno razburja nad takimi proizvodi — ugled podjetja zavisí tudi od točnosti. Tolerance pa so pravila olike v tehnikah, pa naj je to v mehanični delavnici, v kovačnici, valjarni ali livarni.

Ni odveč ako toleranco uvrstimo med zapovedi kvalitetne proizvodnje.

»TAROK«

je neke vrste loterija, če ga pa takole napišemo: »ta rok« je pa druge vrste loterija — na žalost je tako.

Zadnji dan v mesecu je plača, kaj bi bilo, ako bi jo dobili šele čez teden, ali štirinajst dni. Verjetno bi bil marsikdo v zadregi, vsakdo pa sigurno nezadovoljen. Na srečo, rok za plačo ne spada v »ta rok«, ni pa izključeno, da bo tudi vezan na ta rok.

Rok dobave je nevarna rana našega podjetja. Znamo izdelati in dobro naredimo, če se potrudimo. Znamo tudi prodati, le pravočasno dobaviti ne znamo. To je kaj grda razvada in se je premnogokrat kesamo. Pripomoremo pa k temu vsi, vsak malo in rok je zamujen. Ta rok pa vpliva tudi na kvaliteto izdelka, pa še kako! Ko smo naložili že dovolj urgenc in ko nas stranka osebno obišče po možnosti v spremstvu javnega tožilca, se lotimo na vso ihto dela. Naglica pa nikoli ni prida. Kontrolor javi izmeček — katerega pa je iz objektivnih razlogov treba rešiti. Pohabljenček od rojstva pa še ob tako skrbni zdravniški negi težko ozdravi, če sploh!

Zato: roki, roki in zopet roki!

ALI SMO OPREMLJENI ZA KVALITETNO PROIZVODNJO

Prav dobro! Imamo osnovne agregate, ki so kar najbolj primerni za kvalitetno proizvodnjo, pa tudi pomožne obrate, ki so kar dobro opremljeni. Čemu kljub temu razmeroma veliki odstotki izmečka zamenjanih kvalitet in sploh napak, ki bi lahko izostale po preprosti logiki?

Manjka nam še eno osnovno sredstvo (poleg drugih)! Marsikje v inozemstvu imajo tega blaga na pretek, le uvoziti se ne da — t o č n o s t! Lahko si jo pa privzgojimo.

Kdo stori večji prestopok?

Konstruktor, ki odlitek konstruira, risar, ki načrt preriše pa se na eni koti zmoti, modelni mizar, ki izdelava premajhen model, livar, ki zamakne jedro, strugar, ki odlitek preveč ostruži, laborant, ki med 100 analizami vpiše eno po svoje, spediter, ki izdelek embalira tako, da se pri prevozu pokonča, ali fakturist, ki pozabi izdelek zaračunati? Različni poklici, različni položaji, različne plače, pa vsi enaki grešniki. Spekter normativov se nadaljuje v niansah preciznosti.

Večkrat imamo čudne želje, da skušamo rešiti vso našo malomarnost tako, da napišemo nakaznico ali kar zanikern »cedle« z zahtevo: »Laboratorij naj ugotovi, kaj je to!« Ker to ni vedno mogoče, pridemo do prepričanja, da imamo premalo aparatov, ki bi držali kvalitetno proizvodnjo pokonci. Gorje, če bi obstajal robot, ki bi drdral mimo skladišča ingotov in skozi obrate ter kazal z jekleno roko: to je 50.11, to je OC-100 in ta Osikro-2. Drug drugemu ne bi upali katerikrat pogledati v oči, dokler ne bi ta vseved lepega dne postal žrtev prometne nesreče.

Laboratorij naj ne bo odvajalno sredstvo, ko se produkcija že zamaši, temveč vitamin, ki pospešuje spontano rast produkcije in pravočasno opozori na napake, ki bi se lahko pojavile.

CVETJE IZ DOMAČIH LOGOV

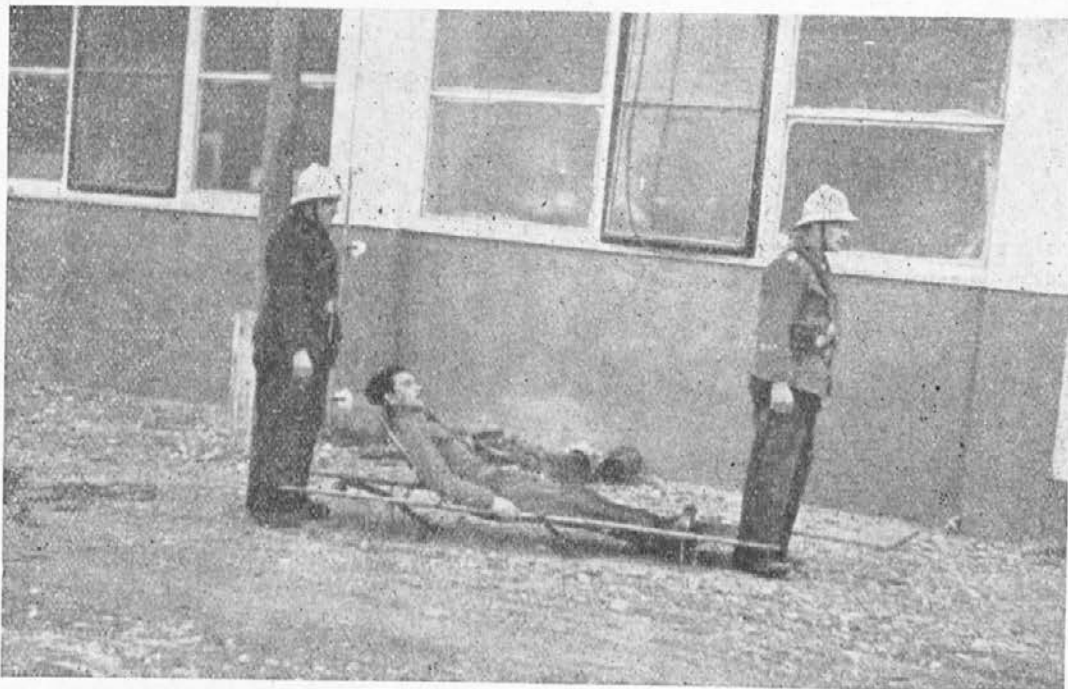
Da ne bo zamere, še o kvalitetni kontroli v Železarni. To ime je uradno ime. Ljudstvo pa jo pozna še pod različnimi imeni, vsa pa spominjajo na srednjeveške valpte in biriče, ki so veljali kot šiba božja za grešni svet. Vsako ime pa nosi trohico zgodovinske resnice. Čim več je imam, tem več je dokazov, da kontrola živi. Le preradi pozabimo, da postavljamo kontrolo zato, ker se na svoje delo ne zanesemo.

S povečanjem števila kontrolorjev je narasel tudi izmeček, namreč prijavljeni. Krivulja produkcije naj bo krivulja prvega reda, ki samo raste, krivulja kontrole pa naj bo krivulja drugega reda, ki naj doseže svoj maksimum, nato pa opade. Opadanje bo pričelo takrat, kadar bo vsak član kolektiva na svojem delovnem mestu stoodstoten in mu bomo lahko slepo zaupali.

Vsak, kdor dela, pogreši. To še ni nesreča. Nesreča prične ako svojega prestopka ne vidi ali ga ne prizna in predvsem še, če hoče nekvaliteten izdelek spraviti v promet, samo zato, da sebe umije. V takem primeru smo izmeček prodali; skupno z njim pa smo prodali tudi dobro ime. To pomeni obenem tudi humani prestop, saj je nujno, da je svojega sodelavca-kontrolorja ogoljufal, ako pa ga je pregovoril, da zatisne oko, goljufata oba, in to ves kolektiv (žal se včasih zgodi, da dospejo v prodajo izdelki, katere bi tudi stoodstotni slepec zavrnil — na srečo so taki primeri redki).

Drugi način, ki je lahko prav tako usoden, je, da pokvarjeni kos roma po skritih stezah nazaj v peč, za njegovo usodo pa ne ve nihče več. Na njegovo mesto mora seveda priti drugi, pa tudi po krivi poti, brez potnega lista. Taki begunci se običajno meseca decembra uradno javijo kot »izgubljeni« (sedaj bo ta zagovor težji, ker je ograja razen do enih vrat že postavljena).

To so malenkosti, ki pa lahko bistveno vplivajo na našo kvaliteto proizvodnje. Samo primer ventilov, ki se obravnavajo že peto leto. Končno upamo, da so vsi odliči, predaja se bo izvršila. Na ta termin je vezan plovni objekt — izredno nujno! Včeraj pa je nekdo napak ostružil en ventil, ga vrgel v peč, vzal dru-

Z reševalnega tečaja. Nikar ne prezri! Kaj, če bi kdaj to pomoč potreboval tudi Ti...?

Navodila za utrditev varnega dela

1. Ko hodiš po tovarni in po obratu, glej vedno v višino. Le tako bo možno, da prezreš kako navlako in padeš. Istočasno pa na ta način veliko lažje dobiš še kak drobec v oko.
2. Če navlake na prehodih ni, glej, da jo spraviš na tak kraj polagoma vsaj ti, sicer bi bila hoja brez nevarnosti in tako predolgočasna.
3. Ko greš mimo kakšne nepokrite jame, zaidi in spodrsni vanjo po možnosti že kar ti. Na vsak način pa glej vsaj stran in bognezanesi, da bi jo pokril. Za take stvari so pri tovarni druge osebe.
4. Preden zgrabiš kak kos starega ali ostrega železa, glej, da snameš vsaj ročno usnje ali rokavice, kajti skozi ročno usnje še taka ostrina težko rani.
5. Pazi, da ne bi zahteval zaščitnih sredstev, ki bi te varovala pred obratnimi nesrečami. Če pa te že kdo za tem vpraša, zahtevaj vedno le dežni plašč ali vsaj gumi-škornje, da se ni treba sramovati nošnje tudi izven tovarne.
6. Pri ognju in ob nevarnosti, da ti pregori obleka ali srajca, se nikar ne spomni na azbestno bluzo ali obleko, ki bi te trajno varovala in obremenjevala, temveč raje poškoduj srajco za srajco ter zahtevaj vedno novo. Tako stvar vsaj ni enolična.
7. Ako brusiš kjer koli, bodi tvoja prva skrb, da snameš zaščitna očala, najmanj pa vsaj to, da jih potisneš na čelo. Videz je tako čisto drugačen in iskre nimajo ovire. Ko pa pride kak sitnež, ki zahteva nošenje zaščitnih očal samo v svojo korist, jih spet hitro natakni, da bo mir. Gre itak samo za mir in za nič drugega.
8. Če ti pri nakladanju ali razkladanju materiala ne pade zlepa kak kos iz rok in na nogo, ponovi. Morda bo vsaj drugič uspelo. Zamisli se v čisto kaj drugega in prijemlji vse bolj rahlo.
9. Če si na žerjavu, se ne pusti kar tako. Če se prepočasni motovilijski okrog privezovanja bremena, kar dvigni. Tebi se itak ne more nič zgoditi, privezovalec pa boš s tem le naučil hitrejšega obračanja. Najbolje je, če dvigneš v trenutku, ko bo veriga zdrsnila ali pa, ko ima privezovalec vmes še prste.
10. Pri delih, kjer obstaja nevarnost brizganja tekočega železa, nikar ne nosi zaščitnih golenic (gamaš) ali pa vsaj ne nogavice iz domače volne, temveč bodi po možnosti bos. Če pa že kaj zahtevaš, zahtevaj od podjetja nogavice, kajti nikjer ni zapisano, da mora priti sodelavec na delo obut.
11. Naj te ne zmoti vrag, da bi v kovačnici in morda še v valjarni ter pri delih, kjer obstaja lepa možnost odletkov, nosil zaščitno obrazno mrežo. Veliko očesnih poškodb in drugih drobnih ranitev bi odpadlo in bi bili s tem zdravniki ob možnost prakse takega zdravljenja.
12. Če bi se kje pripetila kaka nesreča zaradi orodja v pomanjkljivem stanju, da bi morda slabo nasajeno kladivo zdrsnilo in poškodovalo sodelavca, da bi se morda iztaknil klin na lestvi ali že kaj takega okrog orodja, nikar ne izpusti dolžnosti pravilne informacije o vzroku nesreče, ki je vselej v tem, ker referent ni prej pregledal orodja. Če pa bi kdaj meril nate, ga pouči, da skrb za orodje v dobrem stanju ne more biti nikoli skrb tistega, ki ga uporablja.
13. Za razne razglase o obratnih nesrečah in o tej stvari se zanimaj samo toliko, da v primeru, če opaziš nerazumljivo padanje števila nesrečnih primerov, poizkušaš zaustaviti ta minus vsaj tudi s kako lastno nezgodo. Vsak je namreč dolžan po svoje prispevati skupnosti.
14. Vsak pouk in vsako opozorilo v zadevi varnega dela smatraj za sitnost. To ta stvar vselej tudi je, ker krni svobodo nezgod na delovnih mestih in vsiljuje neko prečeno varnost.

gega, in to malenkost mirno prespal. Pride dan dobave — en kos manjka, krivca ni mogoče najti — to za nas, — a za druge... »Zopet so nas nalagali, taki so Ravenčani!«

Naše podjetje sestoji iz milijonov malih sestavnih delov — malenkosti — naš sloves je plod milijonov žuljev, pokvari pa ga lahko usodno nekaj malenkosti, zato je bodimo previdni!

Primarij dr. Simoniti Lojze

Kako je s tuberkulozo

v slovenjegraškem okraju

Ena izmed najhujših šib človeštva je še vedno jetika ali kakor ji naš narod pravi — sušica. Le če se zamislimo v polpreteklo dobo, ko je jetika še na debelo šarila in morila med našim narodom in koliko žrtev je ona od nas zahtevala, znamo ceniti napredek in uspehe, ki smo jih dosegli pri pobijanju te grozotne pošasti. Nočem se spuščati v opisovanje bolezni same, ker je gotovo že večini ljudi znana in ker to tudi ni namen tega sestavka, smatram pa le za potrebno v uvodu poudariti nekaj značilnosti te zahrbtno bolezni v socialnem in gospodarskem oziru.

Jetika je nalezljiva bolezen. Povzročajo jo bacil, ki ga je odkril pred dobrimi 70 leti nemški zdravnik Robert Koch. Ta bacil je izredno trdoživ in lahko v zatohlih, vlažnih, temnih prostorih živi še mesece in mesece. Bolnik ga s pljuvanjem, kašljanjem in kihanjem trosi v svojo okolico. Pred to boleznijo ni praktično nikdo varen. Sreča je le, da kljub temu, da se zelo veliko ljudi okuži, jih zboli relativno malo. To pa zaradi odpornosti organizma, ki se sam s svojimi silami upre in napogosteje uniči bacile in s tem prepreči obolenje. Vendar so dobe v človeškem življenju, v katerih je posameznik posebno dovzeten za okužbo in nadaljnji razmah bolezni. Predvsem nevarna je doba zgodnjega detinstva, ko je novorojenček in otrok v prvih dveh letih življenja posebno dovzeten za to bolezen in zaradi tega tudi posebno ogrožen. Zaradi tega predstavlja jetični bolnik v družini, kjer so mali otroci in, ki ne razpolaga s svojo spalnico, zelo veliko nevarnost za otroke. Bolnik, ki nima čuta odgovornosti in ki se ne drži osnovnih higienskih predpisov, je lahko za svojo okolico velika nevarnost in nenehni vir okužbe. Predvsem predstavlja neolikano kašljanje in posebno pljuvanje po tleh izredno grdo in nevarno razvado. To je ne samo znak kulturne zaostalosti in brezobzirnosti, ampak predstavlja pravo nevarnost za okolico. To pride do izraza predvsem v zaprtih prostorih, kot so delavnice, pisarne kino dvorane in sploh povsod tam, kjer živijo, delajo in se ljudje shajajo.

Druga nevarna doba je doba pubertete, to je doba onega življenjskega razdobja, ko iz otroka dorasča fant oziroma dekle. Takrat, ko se v notranjih sokovih človeškega organizma vrši prava revolucija, ko je vse telo v bujnim razvoju, je človeški organizem posebno dovzeten za to bolezen. V teh letih zavzema jetika tudi najtežje in najnevarnejše oblike.

Ravno tako so za razmah bolezni posebno dovzetni oni organizmi, ki so bili oslabiljeni zaradi prestanih težkih bolezni. Prekomerni telesni napor, nezadostna hrana, hudo telesno in duševno trpljenje, kot so ga naši ljudje morali prestajati v internaciji, zaporih v zadnji

vojni, tudi močno vplivajo na porast obolevanja na tuberkulozi. To dejstvo je bilo zelo očitno ravno v obeh svetovnih vojnah, ko je bolehanje in umiranje za tuberkulozo zelo porastlo. Velik vpliv ima tudi neredno življenje, predvsem pijančevanje, na razplamenevanje že starih, ugaslih kofič. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti še na en zelo važen faktor, ki pospešuje obolevanje, predvsem pa širjenje jetike, in to so slaba, nehi-gienska, prenatrpana stanovanja.

S tem kar smo do sedaj povedali, to je nalezljivost jetike in delna odvisnost od zunanjih okolnosti, predvsem od življenjskega standarda, smo dovolj jasno pokazali, da je jetika eminentno socialna bolezen. Ona je v resnici množična, zato družbena bolezen — družbeno zlo.

Če si pogledamo podatke o različnih vzrokih umiranja po raznih evropskih državah, vidimo, da približno ena šestina vseh smrti odpade na tuberkulozo. Še važnejše je pa dejstvo, da ona mori največ v onih letih življenja, ko je človek družbeno najbolj aktiven in produktiven, to je v dobi od 15 do 40 leta življenja. Približno 30% ljudi v tej starosti je še do pred kratkim umiralo za jetiko.

Po tem splošnem uvodu pogledjmo kako je z jetiko pri nas. Jetika zavzema tudi med našim ljudstvom še vedno zelo važno mesto med vzroki bolehanja in umiranja. Vendar moramo priznati, da je bil napravljen prav v zadnjih letih velik korak naprej. V Sloveniji je l. 1953 umrlo 609 Slovencev zaradi jetike, to je 4,1 na 10.000 prebivalcev, v našem okraju jih je umrlo 3,06 na 10.000 prebivalcev (glej spodnjo tabelo). V l. 1954 celo samo

UMRLJIVOST ZA JETIKO V SLOVENIJI

Prikaz po okrajih za leto 1953

Na 10.000 prebivalcev je umrlo za jetiko:

V okraju Ljutomer	7,3
V okraju Sežana	6,5
V okraju Maribor okolica	5,8
V okraju Krško	5,4
V okraju Celje mesto	5,2
V okraju Trbovlje	5,2
V okraju Ptuj	5,1
V okraju Šoštanj	4,7
V okraju Celje okolica	4,5
V okraju Murska Sobota	4,3
V okraju Tolmin	4,0
V okraju Novo mesto	4,0
V okraju Kranj	3,9
V okraju SLOVENJ GRADEC	3,5
V okraju Ljubljana mesto	3,5
V okraju Postojna	3,3
V okraju Črnomelj	3,2
V okraju Maribor mesto	2,8
V okraju Ljubljana okolica	2,8
V okraju Gorica	2,6

V okraju Kočevje	2,5
V okraju Radovljica	2,1

2,90 na 10.000 prebivalcev. S tem smo se približali najnaprednejšim državam na severu Evrope (na Danskem umrje 1,5 na 10.000 prebivalcev). Seveda je položaj za vso državo Jugoslavijo dokaj neugodnejši. Vendar bi se motili, če bi mislili, da ker nimamo več toliko mrličev zaradi jetike, da je zato jetika že tako rekoč premagana. Bolnikov je še vedno veliko (v našem okraju jih je bilo v letu 1954 500). Le moderna zdravila in novi načini zdravljenja so oni, ki so pripomogli, da je umrljivost padla, vendar so še vedno številni bolniki, ki ne umirajo in so zaradi bolezni postali delni ali popolni invalidi. Teh je v naši domovini še veliko. Mirno lahko rečemo, da je jetika družbeno zlo. Ona ne pomeni nesrečo samo za posameznika, ampak predstavlja veliko gospodarsko škodo tudi za skupnost. Le zamislimo se in izračunajmo, koliko milijonov stane oskrbovanje in zdravljenje tuberkuloznih bolnikov. Koliko milijonov zgubljenih delovnih dni ona povzroča. Če vemo, da se zdravi v vsej Jugoslaviji letno okrog 50.000 tuberkuloznih bolnikov, in da leži v bolnišnici vsak od teh samo tri mesece, dobimo, da stanejo ti bolniki skupno letno približno tri milijarde dinarjev. V vsem slovenjegraškem okraju je v letu 1954 izpadlo zaradi tuberkuloze 15.824 delovnih dni.

V Železarni Ravne pa je v istem letu izpadlo 4065 dni zaradi obolenja za tuberkulozo članov delovnega kolektiva. To pomeni, da je izpad delovnih dni zaradi te bolezni na tretjem mestu vseh izpadlih delovnih dni v železarni. Vsaki lahko izračuna veliko materialno škodo, ki je s tem v zvezi. Tu niso vštete izgube delovnih ur, ki jih je utrpelo naše gospodarstvo. Če izračunamo koliko narodnega dohodka je izostalo zaradi te bolezni, potem bomo lahko pritrdili, da nosi jetika primat družbenega zla. Toda ne samo ljudi ampak tudi živinorejo ogroža jetika. Znano je, da naše govedo zelo rado boleha na jetiki in povzročajo tudi tu veliko gospodarsko škodo.

Še nekaj je zanimivo pri razmišljanju o jetiki kot ekonomsko-socialnem problemu. Če primerjamo epidemiologijo jetike (to je nauk o množično nastajajočih nalezljivih boleznih) v dobi nastajanja mlade, primitivne industrije ter v času visoko razvite kapitalistične in zlasti socialistične industrializacije, vidimo, da je v pogojih primitivne kapitalistične akumulacije z nizkim življenjskim standardom imela jetika značaj težke epidemije. Brž ko je industrializacija z zavrednejšim in organiziranim delavskim razredom omogočila boljše življenje de-

lovnega človeka, je tudi jetika izgubila oni strahotni prvotni zagon in je začela upadati. Tako ima jetika danes v visoko civiliziranih in industrializiranih državah značaj endemije (t. j. kroničnega nalezljivega množičnega obolenja, vezanega na posamezna področja), v izkoriščanih, zaostalih kolonialnih deželah pa še razsaja epidemično. Pri splošnem dvigu življenjskega standarda vsega prebivalstva igra prvenstveno važno vlogo prehrana in stanovanje. V okvir socialnega okolja spada tudi način dela. Pravilno odmerjeni in zadostni počitek, prav tako higiensko urejeni in zaščiteni delovni prostori so one silnice, ki jih ne smemo zanemarjati pri higijensko tehnični zaščiti delavcev. Po vsem tem vidimo, da morda ni nobena bolezen tako tesno povezana in ob enem tako odvisna od gospodarskih sil in socialnih odnosov kot ravno jetika.

Po tem kratkem pregledu splošnega pomena tuberkuloze si sedaj oglejmo kakšen je pri nas v našem okraju. Skoro nepretrgano delo na tem polju od leta 1937 dalje, t. j. polnih 18 let, mi vsekakor daje legitimacijo, da to objavim. Ne bo to strogo znanstven spis, ampak bom podal samo ono, kar širšo javnost zadeva in je prav, da je o tem obveščena.

Jetika, ki je bila v našem okraju že pred drugo svetovno vojno v upadanju, je med okupacijo v letih od 1941 do 1945 zopet narasla in se je tudi umrljivost zaradi nje zopet povečala. Toda brž ko so se po končani vojni razmere nekako uredile, prehrana izboljšala in so odpadli vsi oni nečloveški naporji in trpljenja, ki jih je vojna povzročila, je tudi umrljivost za jetiko v našem okraju začela ponovno padati. To smo opazili posebno takrat, ko smo dobili nova uspešna zdravila pri zdravljenju jetike. Tu naj predvsem omenim antibiotik streptomycin in ostala kemična zdravila. Ta zdravila so nam danes močna in dragocena pomoč pri zdravljenju jetike. Prvič v zgodovini človeštva smo dobili v roke zdravila, ki nam dejansko pomagajo pri zdravljenju te bolezni. Problem tuberkuloze v našem okraju ne kaže nikake posebne slike, kot je stanje v drugih podobnih kmečko-industrijskih okrajih Slovenije.

Naš okraj šteje nekaj preko 50.000 prebivalcev in sestoji iz močno industrializiranih dolinskih predelov, kot so Mežiška in Dravska dolina. Tu imamo rudnik svinca v Mežici, jeklaro na Ravnah, pilarno na Prevaljah, tovarno poljedelskega orodja na Muti, tekstilno industrijo na Otiškem vrhu, tovarno usnja, tovarno meril in tovarno kos v Slovenjem Gradcu ter številne lesno predelovalne obrate in žage v Mislinjski, Dravski in Mežiški dolini. Zelo veliko je število gozdnega delavstva. Vsemu temu moramo prišteti hidroelektrični bazen Dravske doline, ki je v polnem razmahu graditve elektroenergetskih virov. Ozadje temu pa tvori močno kmetijski predel s povečini hribovitim terenom na Pohorju, Kozjaku, Strojni, Podpeci, Topli in Plešivcu ter dolinskimi kmeti. Ker jetika ni bolezen, kot smo že omenili, ki bi bila odvisna samo od bolnika, ampak je pod vplivom vseh mogočih okoliških

»Dekle je po vodo šlo...« Stara pesem iz Črne

faktorjev, ki so z njenim razvojem in razširjenostjo v direktni zvezi. Nastopa drugače v strnjениh naseljih, industrijskih centrih z zelo hudo stanovanjsko stisko, drugače zopet po posameznih kmečkih domovih. Odvisna je tudi od večje ali manjše zdravstvene prosvetljenosti in zdravstvene oskrbe prebivalstva. Tako se bo delavec, ki je razredno razgledan, v socialnih organizacijah prekaljen, v industrijskem centru, ki ima že tradicijo socialnega zavarovanja, prej poslužil zdravniške pomoči, ki mu je poleg tega še nudena zastoj, kot pa v bistvu konservativen kmečki človek, ki pride k zdravniku navadno šele takrat, ko je bolezen že močno napredovala.

Če si sedaj analiziramo sestav prebivalstva našega okraja, bi ga lahko delili v:

1. delavskega in
2. kmečkega.

Natančnejša analiza delavskega prebivalstva pa nam pokaže zopet

a) pravega delavca-proletarca, ki gre na delo v tovarno, tam odbije svojih osem ur ter ves ostali čas preživi doma in počiva.

b) delavca polproletarca, ki običajno odbije svojih osem ur v tovarni, nato gre domov in na kmetiji dela še najmanj toliko ur, ter nima časa, da bi si privoščil primeren počitek.

Kmečko prebivalstvo moramo zopet deliti v dve skupini.

1. kmete v strnjениh naseljih povečini v dolinah,

2. kmete raztresene po posameznih kmetijah povečini v hribovitih predelih.

Če si sedaj pogledamo problem stanovanj, ki imajo, kot smo že omenili, na

širjenje tuberkuloze izredno velik vpliv, bomo dobili tole sliko. Nova delavska naselja v industrijskih centrih so zidana po vseh modernih principih higijene in so zaradi tega iz higienskega stališča neoporečna. Taka naselja imamo predvsem na Ravnah na Čevlju ter v Mežici in v Črni, Dravogradu in Vuzenici. Edina slaba stran, ki jo imajo ta naselja, je ta, da jih je še premalo. Starejša delavska naselja in provizoriji so pa zaradi prenatrpanosti, nezadostnih higienskih priprav res prava legla boleznin in izvor okužbe ter nemorale.

Pri kmečkih stanovanjih lahko ločimo zopet dva glavna tipa stanovanj, in sicer:

1. urejeni, higiensko skoro neoporečni domovi nižinskih, običajno premožnejših kmetov,

2. domovi višinskih bajtarjev (hofarjev), kjer je stanovanjska kultura zelo slaba in v higienskem oziru nezadostna.

Oglejmo si sedaj sliko razširjenosti tuberkuloze v našem okraju. Videli bomo, da omenjeni činitelji odločilno vplivajo na njeno razširjenost in prenosljivost. V večjih krajih našega okraja smo imeli v letu 1953 največ bolnikov z odprto tuberkulozo, in sicer:

Slovenj Gradec	100 bolnikov	
Ravne	71	„
Dravograd	58	„
Mislinja	49	„
Vuzenica	46	„
Radlje ob Dravi	24	„
Muta	18	„
Šmartno	18	„
Podgorje	21	„
Črna	} dispanzer	Črna
Mežica		
Prevalje		

Te številke nam zgovorno govorijo, da je jetika najpogostnejša v močno naseljenih centrih in tam, kjer je stanovanjska stiska najhujša. To dejstvo potrjuje naše prejšnje trditve in da poudarka dejstvu, da ima stanovanjski problem pri širjenju jetike velik vpliv. Če si sedaj ogledamo umrljivost za tuberkulozo v povojnih letih, bomo dobili nekoliko lepšo sliko (glej nasl. prikaz). Jetika je

UMRLJIVOST ZA TUBERKULOZO V OKRAJU SLOVENJ GRADEC

v letih 1946 in 1950 do 1954

Na 10.000 prebivalcev v okraju je umrlo za jetiko:

Leta 1946	9,3
Leta 1950	5,05
Leta 1951	6,7
Leta 1952	4,2
Leta 1953	3,3
Leta 1954	2,9

pri nas v Sloveniji povsod v upadanju. To velja v manjši meri tudi za vso Jugoslavijo. K temu razveseljivemu dejstvu so pripomogli različni faktorji. Posebno občuten je padec umrljivosti za jetiko v zadnjih štirih letih. Zato se imamo predvsem zahvaliti novodobnim uspešnim zdravilom, ki nam jih je dala na razpolago medicinska znanost in kemija. Tu naj v prvi vrsti omenim streptomycin

z ostalimi antibiotičnimi in kemijskimi sredstvi, kot so evtizon, izoniacid, PAS in drugi ter slični preparati. Tako vidimo, da je v našem okraju umrljivost v zadnjih štirih letih stalno padala in je dosegla v lanskem letu že točko v kateri smo se približali najnaprednejšim narodom. Tako je lani padla umrljivost na 2,94 na 10.000 prebivalcev. Če upoštevamo, da je bila smrtnost za tuberkulozo v Sloveniji v letu 1921 še 26,1 na 10.000 prebivalcev, v letu 1951 6,1 in leta 1954 v našem okraju še samo 2,94, potem lahko brez vsakega pretiravanja trdimo, da napore in denarna sredstva, ki jih vlagamo pri naši borbi proti tuberkulozi niso brez uspeha in so za naš okraj kar zadovoljivi. Saj je Danska, ki je v tem oziru ena najnaprednejših držav, dosegla 1,13 na 10.000 prebivalcev, ZDA 1,61 in Anglija 2,41, medtem ko ima bližnja Avstrija še vedno 4,5 na 10.000 prebivalcev (glej nasl. prikaz). Ni pa

NOVO ODKRITIH TUBERKULOZNIH BOLNIKOV JE BILO V OKRAJU SLOVENJ GRADEC

v letih 1946 do 1954:

Leta 1946	146
Leta 1947	163
Leta 1948	113
Leta 1949	98
Leta 1950	83
Leta 1951	123
Leta 1952	131
Leta 1953	185
Leta 1954	166

tako ugodna številka pri obolevanju. V zadnjih štirih letih je namreč število bolnikov za tuberkulozo v naraščanju. To se tudi popolnoma sklada s stanjem kakršno velja za celotno Slovenijo. To na prvi trenutek kontradiktorno dejstvo moramo pripisati sledečim razlogom: Medtem ko smo z modernejšim zdravljenjem zavrli umiranje za tuberkulozo, nismo pa s tem zdravljenjem še dosegli ozdravljenja vseh teh bolnikov. Zato bo potrebno vse naše protituberkulozne ustanove še nadalje krepiti in jim omogočiti, da bodo kos svojemu delu.

Da so bili do sedaj doseženi taki uspehi se moramo zahvaliti sledečim dejstvom:

1. Šele po osvoboditvi se je pri nas pričela prva sistematična borba proti tu-

berkulozi, ko je z zakonom bila dana možnost brezplačnega zdravljenja vsakemu našemu državljanu in ko je vse stroške za preventivo vzela na svoja ramena država. V predvojni Jugoslaviji je bila vsa protituberkulozna borba odvisna več ali manj od privatne iniciative in zelo šibkih državnih subvencij.

2. Pri teh uspehih se izraža tudi uspešno dolgoletno delo protituberkuloznih dispanzerjev v Slovenjem Gradcu in v Črni, ki delujejo že 16 let v našem okraju. Oba dispanzerja sta ozko povezana s pljučnim pododdelkom bolnice v Slovenjem Gradcu, ki v glavnem sprejme vse na novo odkrite primere tuberkuloze in začne pri njih s takojšnjim zdravljenjem. Vsa borba proti tuberkulozi je vodena od strani teh ustanov, ki skupno opravljajo ogromno delo. Če sam pregled dela v obeh dispanzerjih nam pokaže njihovo važnost. Saj sta oba dispanzerja samo v minulem letu pregledala na rentgenu 9154 oseb, kar pomeni, da je skoro vsak peti prebivalec okraja bil pregledan, in sta pri teh pregledih odkrila 166 novih obolenj.

3. Boljše diagnostične metode so tudi pripomogle predvsem pri odkrivanju novih primerov.

4. Uspešnim zdravilom, ki smo jih v zadnjih letih dobili v zadostnih količinah.

Slabo bi bilo, če bi se s temi uspehi zadovoljili. Prizadevati si moramo še vnaprej, da bomo to bolezen če že ne iztrebili, vsaj napravili za nepomembno. Da bomo dosegli ta naš končni namen in se približali idealu, to je popolnemu iztrebljenju jetike, si moramo prizadevati:

1. da z zdravstveno prosvetnim delom prodremo v vsako vas, v vsak delovni kolektiv. Le zdravstveno prosvetljen človek se zaveda vrednosti zdravja in bo pravočasno poiskal zdravnika v primeru boleznin;

2. preiti moramo na sistematično reševanje stanovanjskega problema, ker je prenatrpano in nehygiensko stanovanje najboljši in najpogostnejši vir za nove okužbe;

3. da bomo odkrili še ostale, do sedaj nam nepoznane primere jetike in da bomo dobili popolnoma točno sliko o razširjenosti jetike, je nujno potrebno, da se vse prebivalstvo stoddotno odzove na množično slikanje pljuč (fluorografijo), ki bo izvedeno v tej pomladi.

Ali je res treba tega?

Pri našem podjetju je bilo obratnih nesreč:

januarja	27 + 4 izven	45 + 9 izven
februarja	33 + 8 izven	48 + 2 izven
marca	28 + 3 izven	34 + 3 izven
Skupno v I. četrtletju	88 + 15 izven	127 + 9 izven

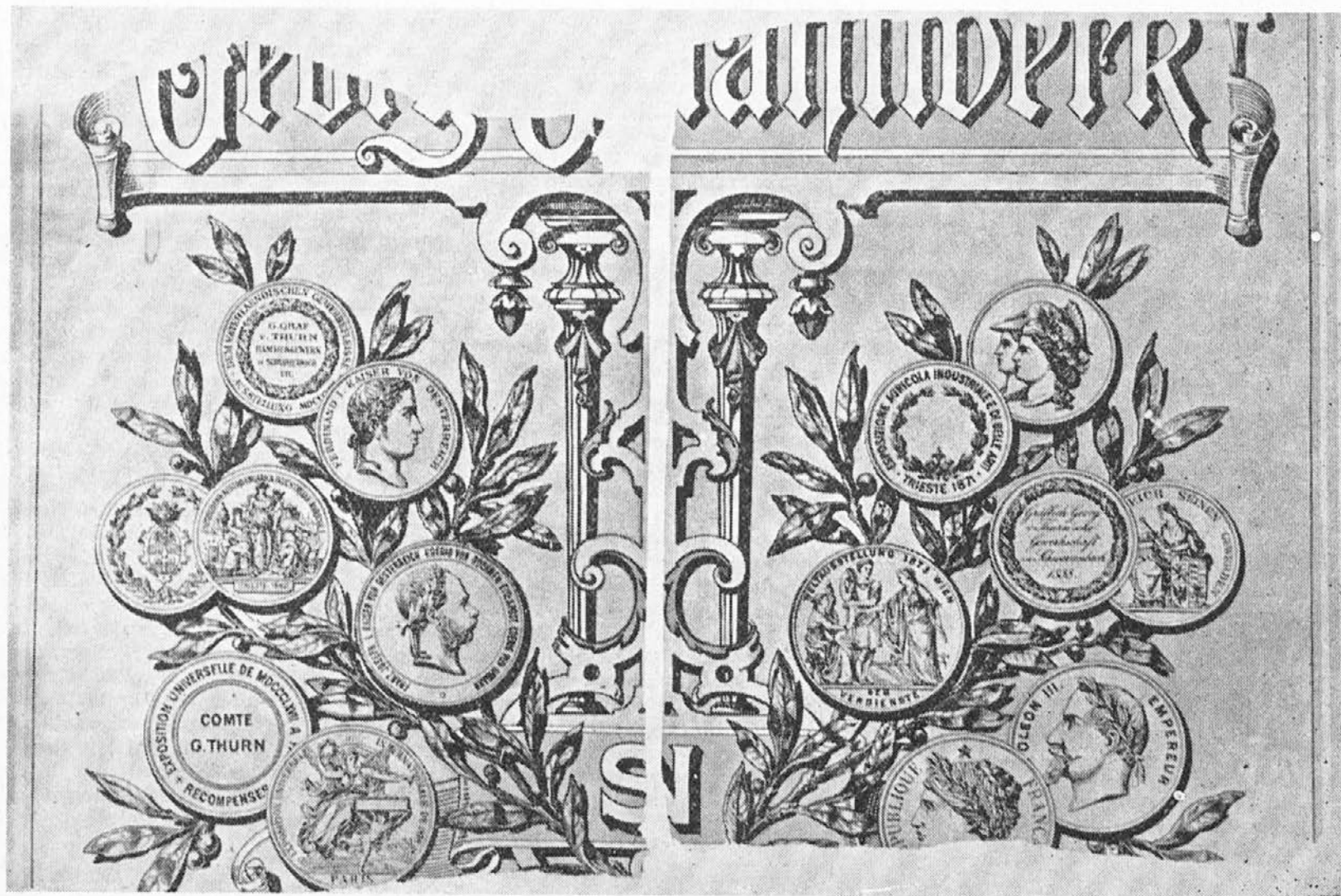
Torej letos v istem času kar 33 obratnih nesreč več kakor lani.

Sodelavci, zakaj to? Zakaj mora biti naša delovna skupnost spet med najslabšimi v stroki?

Vzroki kažejo, da je popustila predvsem lastna previdnost posameznikov — in to ni dobro ne za nje, ne za našo skupnost ne za domovino.

Tradicija proizvodnje kvalitetnih jekel

Stara odlikovanja Jeklarne na Ravnah

Gornja slika je fotografija sestavljenih kosov neke strgane priznalne listine Jeklarne na Ravnah. Na to stvar nas je opozoril in poslal ostanke tega strganega dokumenta tov. A. Vinkler.

Vse skupaj so najbrž ostanki velike umetniško in grafično lepo izdelane diplome, kajti še nekoliko vidni črki S in N sta bile toliko vsaksebi, da je tam stalo STREITEBEN. To je verjetno samo gornji del take listine z nekako standardno glavo. Kaj je bilo zapisano še naprej in za kakšno priložnost je bila izdana, seveda ne vemo, kar cele listine v arhivu nimamo.

Tradicija je za vsako delavnost odlična ocena, ker pomeni izkušnje in zato kvaliteto. Tradicija v izdelavi plemenitih jekel pa je nedopovedljiva prednost v proizvodnem svetu te vrste. Je kar nepremični zlati kapital, katerega respektirajo, nam zanj čestitajo in nam ga lahko zavidajo vse marke plemenitih jekel na kontinentu.

Ko smo take dokumente v površnosti razmetavali, smo storili grdo napako. Če je kdo to še namenoma delal, je mogel biti samo tisti, ki ni imel interesa na ugledu delavnosti koroških železarjev.

Od kolajn, ki jih je videti na sliki in jih je prejela Jeklarne na Ravnah do

nekega takratnega datuma, pa imamo po zaslugi blagajne in menda tudi železne blagajne le še naslednje:

Srebrno kolajno za zasluge za napredek obrti, Graz, iz leta 1858. Priznanje se nanaša še na obrate v Črni.

Priznanje kovaškimi obratom v Črni z razstave na Dunaju leta 1845.

Odlikovanje z mednarodne razstave v Parizu leta 1867 — z Napoleonom III.

Odlikovanje z razstave poljedelske industrije v Trstu leta 1871.

Priznanje zaslug s svetovne razstave na Dunaju leta 1873.

Bronasto kolajno z mednarodne razstave v Parizu leta 1878.

Manjka pa že zlata kolajna z industrijske razstave v Trstu iz leta 1862.

Če bo kdo še ulovil kak tak — sicer papir — dokument tradicije plemenitih jekel na Ravnah, naj ga odstopi v arhiv.

Zadrega demonstrantov. V Braziliji so po samomoru predsednika Vargasa in ob nastopu novega predsednika Cafeja seveda pričakovali demonstracije proti novemu brazilskemu predsedniku. Te pa so se takoj izjalovile, ker ni mogoče kričati »Dol Cafe«, kajti od kave tam vsi živijo. Sedaj je predlog, da bi si vsi predsedniki na teh vročih tleh nadali ime »Blagostanje«. Proti temu se namreč tudi nihče ne bo mogel dreti.

Mežica da svoj delež

Vabilo Mežici, da upostavi za letošnji državni praznik 29. november v snujem se muzeju na Ravnah zbirko, ki bo ponazorila svinčarsko delavnost naše dežele, je naletelo na lep odziv.

Prvih razgovorov sta se udeležila tovariš ing. Krivčenko, predsednik DRMIT ter tovariš Jelenko, tajnik DRMIT v Mežici in dala ves dokaz razumevanja in sodelovanja za dopolnitev te kulturne ustanove v deželi z za gozdarstvom drugo temeljno delavnostjo teh krajev.

DRMIT je povabil v tej zvezi v Mežico tudi že ravnatelja Tehniškega muzeja Slovenije, tov. prof. Fr. Baša. Razgovorov v Mežici so se udeležili predsednik OMD, tov. dr. Fr. Sušnik, predsednik muzejskega odbora na Ravnah in sekretar Železarne tov. Franc Fale ter urednik »Koroškega fužinarja«.

Mežičani so izvolili v muzejski odbor tov. Jože Pratkanekarja in tov. Franca Modreja, katerima bodo pomagali vsi.

Hvala Mežici za ta kulturni prisluk, ki jamči, da bo koroški muzej za letošnji praznik domovine odpiral zbirko svinčarskega značaja našega kraja.

BORBA ZA RAVNE L. 1919

V začetku maja 1919. leta se je posrečilo Nemcem, da so na Koroškem prebili slovenske položaje okrog Šmarjete, Grabštanja in Velikovca. Naše sile so se morale naglo umakniti, kar pa bi seveda ne bilo treba, če bi bilo vojaško vodstvo na svojem mestu. Ker že Malgaja ni bilo dalje časa v Velikovcu, temveč se je moral zadrževati v Guštanju (tu je moral biti zaradi intrig, ki so se pojavile proti njemu), zato ni bilo človeka, ki bi imel korajžo, postaviti se proti nemški sili. Ko je vse bežalo iz Koroške, se je Malgaj v okolici Guštanja pripravil na odpor proti Nemcem, ki so že prodirali iz Podjune proti Prevaljam in Guštanju. Zadnjič sem ga videl še 6. maja zjutraj pri Jagrovem mostu, ko je bil ves zavzet s pripravami za obrambo Guštanja. Storil je vse, kar je bilo v njegovi moči. Njegova maloštevilna četa, ki je obstajala iz njegovih prijateljev in mladih zavednih koroških fantov ter nekaj Srbov, mu je ostala do zadnjega zvesta. Vsi drugi oficirji in vojaki, ki so pribežali iz Koroške, se kljub njegovim prošnjam niso hoteli postaviti Nemcem v bran, temveč so jo raje popihali na Štajersko. On pa je s svojimi zvestimi zasedal važne postojanke okoli Guštanja. Zasedel je hrib Javornik, tako zvan »Pigl«, nadalje višine pri Žmolaku in Lampretu ter še neke druge važne točke. Kmalu smo slišali na Dobrije pokanje pušk, strojnic in topov. Nemci, ki so bili v veliki premoči, so močno streljali, a tudi naši so jim odgovarjali. Posebno besno so streljali na Guštanj in na Malgajeve položaje.

Na predvečer pred bojem se je zglasil pri nas na Dobrijah Jurij Čarf iz Velikovca, ki je bežal pred Nemci. Pregovoril je očeta in mene (stanoval sem namreč kot dijak v Velikovcu v njegovi hiši), da sva drugi dan zapregla konja in se odpeljala na varno.

Pokanje od obeh strani je postajalo vedno močnejše, toda polagoma je začelo z naše strani pojemati. Na Dobrije je prišla vest, da se naši s svojih položajev zaradi premoči umikajo proti Tolstemu vrhu in Dobrijam. Hitro sem zapregel konja in z očetom sva se podala proti Štajerski. Ko sem prispel z vprego do Cestnika, so se tam že zbirali Malgajevci, ki so bili vsi zbegani in žalostni. Tu sem zvedel od bratranca Rajka in ostalih, da je Malgaj padel blizu Spodnjega Lečnika nad Dobrijami, pri Žmolaku nad Guštanjem pa je zadela krogla ravno v srce vedno veselega Tončka Ermenca, ki je bil doma iz Gornjega grada v Savinjski dolini. Vsi vojaki so bili vznemirjeni, naložili so se na tovarni avto in se odpeljali proti Dravogradu.

Z očetom sva se peljala do »Landhaus« in po bližnji poti v Št. Janž, nato pa v Stari trg pri Slovenjem Gradcu. Ker pa se je širila novica, da bodo Nemci napadli tudi Slovenj Gradec (kar se je v resnici tudi zgodilo), sva še isti večer zapeljala do Mislinje, kjer sva prenočila. Drugo jutro sva šla dalje in proti večeru prispela v Nazarje, kjer je naju kot koroška begunca gostoljubno sprejel pod streho ta-

kratni upravitelj škofovih posestev, sedaj že rajni Remše.

Pripomnim naj še, da je v Starem trgu pri Slovenjem Gradcu, kjer se je takrat nahajalo precej naših vojakov, ki so bežali s Koroške, nagovarjal le-te kaplan Krušič, da naj se vendar zoperstavijo Nemcem. Vojaki in slovenski fantje iz okolice Slovenjega Gradca so mu odgovorili, da store to takoj, če prevzame on poveljstvo, ko sami nimajo vodstva, ker so oficirji zbežali. On pa je bil bivši vojni kurat in zelo korajžen fant in je zaradi tega v to kar privolil. Še danes ne morem pozabiti, kako jih je znal navdušiti za to tvegano dejanje. Kako je razpostavil svoje sile in kako je Nemce nakresal, to pa je drugo poglavje, ki bi bilo vredno posebnega opisa. Ko so naši Nemce, ki so se pripeljali z vlakom proti Slovenjem Gradcu, pošteno natreskali, so le-ti zbežali z največjo naglico zopet nazaj proti Dravogradu. V Slovenjem Gradcu je bilo tedaj še precej nemčurjev, posebno trgovcev, ki so komaj čakali prihoda Nemcev. Naši vojaki so to dobro vedeli, zato so nagovarjali svojegačasnega poveljnika, ki so si ga sami izbrali, da jim dovoli malo pogledati v nemške trgovine. On pa jim je odgovoril sledeče: »Ker ste bili tako hrabri, lahko to storite, vendar vedite, da jaz nisem več vaš poveljnik, ampak zopet navaden kaplan. Glavno je, da smo Nemce pregnali.« No, pozneje so ga na višjem mestu v Mariboru nekateri obdolžili, da je on dal vojakom dovoljenje, da so izpraznili nekaj trgovin. Zaradi tega dejanja se je moral tudi zagovarjati. Pa ga menda to ni preveč bolelo! Fant od fare, s krivci za klobukom, pa je le bil! — K sreči je prišla v Slovenj Gradec drugi dan iz Celja pomoč in tako so ti prevzeli komando in nalogo, da bi Nemci ponovno ne prodrli na Štajersko.

Ko so Jugoslovani konec maja pognali Nemce zopet nazaj, od koder so prišli, in še celo preko te linije (saj so naši zasedli celó Gosposvetsko polje), sva se z očetom vrnila domov. Tu sva izvedela, kaj so

Nemci vse počenjali in se obnašali tako, kakor bi nikoli ne slišali o kakikulturi, pa čeravno so se sami imeli za nekake »Kulturträgerje«. Pri Župancu na Dobrijah so odgnali, poleg ostalega, kar so odvezeli, vso živino. In ni je bilo malo! Ropali so tudi drugod, posebno grdo so nastopali v Kotljah, sploh tam, kjer so bivali zavedni Slovenci. Domači so mi tudi pravili, da so nad Guštanjem Nemci ujeli ranjenega Srba. Tega je potem v zaporu v Guštanju ustrelil neki Volkswehrovec za nekaj cigaret. Še prej, preden so to storili, so ga pretepli in mučili. So bili morda to predhodniki gestapa? To mučenje pa ni mogel gledati zavedni Slovenec Jurak, delavec v guštanjski jeklarni. Protestiral je proti takemu početju. Zgrabili so tudi njega in ga pretepli do krvi ter vrgli v ječo. Ustreljen je bil Zapundžič, ki je sedaj pokopan poleg Ermenca na gornjem koncu ravnega pokopališča, kjer jima je bil postavljen lep spomenik.

Omenim naj še to, da vsi Nemci niso bili taki, vendar so ti bili v veliki manjšini. Ko so prispeli Nemci na Dobrije, med njimi jih je bilo nekaj tudi iz Velikovca in okolice, so najprej vprašali, kje je naš oče, nekateri pa so spraševali tudi po meni. Ko jim je teta Zefka odgovorila, da sva šla od doma, je rekel neki mlad oficir (bil je učenec mojega brata Franca na gimnaziji v Celovcu), da sva imela prav, ko sva se umaknila. Malo je manjkalo, pa bi ga Volkwehrovci pretepli ali pa celo ubili. Komaj jim je srečno odnesel pete in jo potegnil nazaj v Celovec.

Še neko zanimivost naj povem. V času ko so Nemci imeli zasedeno Mežiško dolino, so imeli top večjega kalibra postavljen v Dobji vasi pri Prevaljah. Vsako jutro, pa tudi čez dan, so večkrat streljali proti štajerski meji. Neko jutro pa, ko so zopet hoteli streljati, jim je mrcino razneslo. Kako se je moglo to zgoditi? Kdo je izvedel to sabotažo? Nič ni pomagalo, topa ni bilo več. Nekdo od naših se je ponoči priplazil k njemu, vrgel v cev pest peska in zjutraj je pri prvem strelu top »škripnil«.

Zorko Kotnik

O Malgaju

(Iz spominov Lahovnikove matere)

Malgaj je prišel na Prevalje 5. ali 6. novembra 1918 s četo petdesetih vojakov. Pričakovali so ga že nekaj dni, celo ponoči. Prišel je ob treh zjutraj na lokomotivi. Rekel je, da je nalašč vozil počasi in previdno, ker je pričakoval povsod na progi kake strele.

Njegova četa je bila sestavljena iz samih njegovih rojakov, ki so prišli šele s fronte, pa so bili sami veseli fantje in so kar naprej prepevali. Malgaj se je še tisto jutro vselil pri Lahovnikovih z vso svojo četo in še isto jutro šel, da bi pomiril in uredil Mežiško dolino. Razglasil je preki sod. V Črni je našel avstrijsko oboroženo vojsko in ji lepo povedal, da so prišli malo predaleč, ker je v Črni že Jugoslavija. Umaknili so se mu brez boja.

Konec novembra 1918. leta je šel Malgaj naprej s četo 50. svojih vojakov, ojačeno s 30. srbskimi vojaki in s fanti iz Mežiške doline. (Pred Srbi so baje sovražniki metali puške v koruzo, kajti Srbi so bili visokorasli, brkati in črnogledi.) Šli so v Velikovec.

Do februarja 1919 ni bilo nikogar v dolino in se je nekoliko pomirila. Potem se je Malgaj sam vrnil in imel svoj stan na Ravnah na gradu. Skoraj vsak dan je hodil na Prevalje k Lahovniku in mu prigovarjal, da bi šel z njim na lov. Hodila sta po črnih lesovih, pa sta se vračala bolj z mlahavimi in praznimi nahrbtniki.

V začetku maja se je vrnila Malgajeva vojska z bojov po Koroški. Manjkalo je že marsikateri fant in bilo jih je otožno po-

gledati, ko si med veselimi pogrešal mnogih. Vsa oslABLJENA in izmučena vojska se je spet vselila k Lahovnikovim in tudi Malgaj se je vrnil k Lahovniku. Spal je sam v svoji sobi in tej sobi še danes rekajo Lahovnikovi »Malgajeva«.

Volkswehrovci so pritiskali že proti Poljani in dolina je spet oživela. Čuli so se streliti topov in strojnic. Malgaj je branil vhod v dolino, a se je moral počasi umikati. Ko je videl, da sam ne bo mogel več braniti, se je na kamionu umaknil. Vse Malgajeve vojske je bilo le še za en sam kamion. Nekaj svojih je še pustil pri Stoparjevem mostu, da bi ga minirali. Ko se je potem umaknil dalje v Guštanj in na Zelovc in Dobrije, je še prišel po slovo k Lahovniku. Rekel je: »Ne bojte se, ko vas zdaj zapuščamo in boste ostali sami s sovražnikom. Vrnili se bomo v treh tednih!« Toda njegovo prerokovanje se zanj ni izpolnilo.

Takoj, ko so Malgajevci zapustili Prevalje, so vdrli Volkswehrovci. Še to popoldne, bilo je menda ravno dan pred Križevim, se je čulo do trde teme pokanje topov in strojnic. Sovražnik je postavil svoje topove pri Brančurniku, Malgaj pa mu je pridno odgovarjal.

Drugi dan se je razneslo ko blisk, da je Malgaj padel. Gospa Lahovnikova je šla kmalu potem, ko se je dolina pomirila, na kraj, kjer je Malgaj padel. Našla je še na jablano prislono leste, kamor je Malgaj zlezal, da bi se razgledal. Na tej jablani je našel svojo smrt. Pod drevesom je našla njegov prestreljen žepni robec, njegov dnevnik, njegovo kokardo in povelje, ki je pisalo, da mora braniti Brančurnikovo postojanko. Našla je malo stran od drevesa šop las, ki so bili gotovo njegovi. Bajе so ga Volkswehrovci pred smrtjo mučili in ga vlačili za lase.

Malgaj je bil mlad in živahen fant, pa zelo olikan in spoštljiv do starejših. Bil je pogumen in je marsikatero zagodel svemu sovražniku. Tako je nekoč, ko je prišel tren (pešadija z natovorjenimi vozovi živil in živine) na Poljano, poslal drznega Uršiča s peščico vojakov nad ogromno premoč sovražnika. Uršič je uporabljal Malgajevo politiko in zaklical trenu: »Vdajte se, naša dolina nas je polna! Nas je kot listja in trave!« Možje so se res vdali, Uršič je rekviriral ves tren in prignal razoroženega sovražnika pred Malgaja. Volkwehrovcem je bilo menda tako sitno, da so jo s prvim vlakom popihali.

Malgaj je rad pel. Še rajši pa je pel njegov tovariš Tonček, in sicer tisto »Na vrtu je plela...« Rekali so, da Tonček več poje, ko govori. Tonček se je držal Malgaja kot piščice koklje in je tudi padel istega dne ko Malgaj — nedaleč od njega.

Malgaj se je rad vrtel v Lahovnikovi kuhinji, kjer so imele dekleta ves čas Malgajevega bivanja mnogo kuhe. Včasih je bilo treba pristaviti piskre kar za sto ljudi. Malgaj je v kuhinji kar počenil v kak kot, ker ni bilo pri hiši dovolj stolov za toliko ljudi, in pripovedoval gospodinji in dekletom take, da so belo gledale in niso vsega mogle verjeti. Nekoč je pravil, da ko so prišli v Pliberk, so najprej šli v neko gostilno. Prvi so vstopili Srbi. Tam

Franjo Malgaj

Njegova zadnja slika. Fotografirati se je dal v Ljubljani in slike sam ni več videl — je prej padel

je sedel za mizo neki debelušen avstrijski dedec in ko je nenadoma zagledal črnogleda Srbe s puškami, je kriče pobegnil in vpil: »Ich bin nicht hier, ich war nicht hier!« Malgajevci so radi dražili in vpili natiste, ki so bili za one: »Horuk Švaba!« Nekoč so Malgajevi fantje vprašali Lahovnikova dekleta, če so že čule, kako granata od blizu pokne. Bili so pač

strašno radovedni, kako bodo ženske reagirale in vreščale, pa so poskusili. Neki vojak je hotel vreči granato na polje, pa ni dobro vrgel in je granata priletela v bližnje drevo. Bajе je tako treščilo, da so se celo vojaki sami ustrašili in so vsa okenska stekla šla na drobno. Drugi dan so morali vojaki sami popraviti škodo na oknih.

Prof. Štefan Rous:

Ob bližajoči se desetletnici...

Ni mogoče, boste rekli. Pa je vendar tako. V septembru letos bomo obhajali desetletni jubilej naše gimnazije. To pa vendar ni taka reč, kaj pa je deset let za neko ustanovo? Je in ni. Ne mislim pisati kulturne kronike dogodkov, tečajev, predavanj, nastopov, prireditvev, ki jih je osebje profesorskega zbora z dijaštvom naše gimnazije pripravilo javnosti in v gimnazijskih prostorih v obliki internih proslav. To bo opravil kronist, ki mu ne bo manjkalo snovi, četudi je od časa do časa čuti opazke, češ da tam od zgoraj

malo dado na kulturnoprosvetnem polju. Nimam pa tudi namena pisati apologetike — obrambe. Poudarim pa, da vsi, kar nas je tam zgoraj za gostimi krošnjami grajskih platan in lip, orjemo trdo ledino (od začetka do danes) možgan naše mladine. O tem bodo po nekaj letih začeli pisati oni sami. Danes so redki, ki se tega zavedajo. V našem kraju ni lahko, ampak je v marsičem trd oreh. Deset let kulturne rasti nekega kraja — njegovega rodu, je bore malo. Kultura ne koraka s tehniko, ker je duševni razvoj počasnejši kakor

materialni. Toda kdor ne hodi z zaprtimi očmi, ta bo vseeno opazil v teh desetih letih marsikaj, česar poprej ni bilo, in bo videl marsikoga, ki danes uživa, kar mu je v dušo zasejala gimnazija. Marsikdo ne bi bil to, kar danes je, če ne bi bilo v kraju gimnazije. Čez nekaj let bo pa delo vidno daleč naokrog. Mislim, da bodo ob jubileju že taki, ki bodo marsikaj povedali iz svojih spominov.

Danes že pozabljamo, da pred desetimi leti ta lepi kot slovenske zemlje med Peco in Uršljo ni imel lastnega srednješolskega zavoda, razen v Mežici, kjer je bila dobra meščanska šola za izobrazbo tamošnjih rudarskih otrok. Vsi ostali, ki so hoteli v srednjo šolo, so morali v Maribor ali v Celje. Pozabljamo v tempu današnjega časa na borbo nekaterih vrlih mož, ki so jo vodili za privolitev oblasti, da Ravne dobe popoln srednješolski zavod. Mladi rod pa sploh ne ve, koliko truda in težav je bilo, preden je bivši Thurnov grad odprl svoja vrata vsem, ki žele stopiti na akademska tla. Prekmurci smo po srečnem naključju dobili kmalu po letu 1918 srednjo šolo v Murski Soboti, v Lendavi je pa ostala meščanska šola. Mežiška dolina, ki je tako junaško glasovala 10. okt. 1920. leta, je v bivši Jugoslaviji bila mačehovsko nagrajena. Takó je potem ostalo vse do jeseni 1945. leta. Prvi svit upa je nastopil ob prvem Koroškem festivalu v septembru 1945. Na ta festival sta prišla dva zastopnika tedanje slovenske vlade iz Ljubljane, in sicer dr. Marjan Breclj, podpredsednik, in prof. Viktor Smolej, načelnik za srednješolstvo. To priložnost so izkoristili za prosveto vneti domačini ter naši železarji. Pod vodstvom dr. Franca Sušnika so sestavili deputacijo, v kateri so med drugimi bili Ivo Dretnik, tajnik sindikata, St. Hromc, mojster, Ferdo Ivartnik, predelavec, ter odšli k zastopnikoma vlade. Razložili so jima svoje želje, ki so tudi bile želje tukajšnjih železarjev. Vladna zastopnika sta obljubila vso pomoč in imela razumevanje. Zadevo so predložili tudi maršalu Titu. Po nekaj dnevih je prispel pozitiven odgovor z obeh strani. Toda s tem se je šele pravzaprav začelo najvažnejše vprašanje. Nastalo je vprašanje, kje dobiti potrebne prostore? Toda tudi pred to težavo niso klonili. Dr. Franc Sušnik, Ožbe Lodrant, Jožef Lebič in Mara Stresova so kar na Prevaljah organizirali v osnovni šoli pouk. Prijavilo se je kar sto dijakov, katere so poučevali zlasti v slovenski slovnici, ker je mnogi med njimi niso obvladali. Kako jo pa naj obvladajo, če se je niso v času okupacije učili. Prijavili so se pa dijaki v takem številu za vsak razred do všteti petega, da so lahko odprli kar pet razredov. Toda ko je začela z oktobrom tudi osnovna šola s poukom, je nastalo vprašanje prostorov zopet pe-reče. Pri neki seji šine tov. Dretniku rešilna misel. Pokaže na ravnokar po vojaštvu izpraznjeni grad. Vsi so pograbili to misel in zadevo predložili KLO na Ravnah, ki se je s tem strinjal. Prav tako so zadevo odobrili na okraju in za prvo silo je bila zadeva rešena in gimnazija je dobila lastno streho.

Sedaj je pa prišlo najvažnejše vprašanje, in sicer profesorski zbor. Vsi se še dobro spominjamo, kako je bilo prva leta

po vojni s prosveto. Toda v Ljubljani niso pustili hirati mlade ustanove. Oktobra so začeli polagoma prihajati profesorji, tako da je do prvega polletja 1945/46 bil zbor kolikor toliko kompleten. Ožbe Lodrant in Jožef Lebič sta že lahko odšla nazaj na svojo šolo na Prevalje. Izbran je bil naravnost idealen prostor. Stari grad ni več sameval. Edino veveričke v parku menda niso rade videle živahne mladine, ki jih je motila v njihovi prirodni lepoti na grajski planoti.

Kako je bilo prva leta? Zbor, ki je bil na zavodu, je bil sicer pester, toda vladalo je lepo tovarštvo in medsebojno spoštovanje. Dobre volje in veselja do dela ni manjkalo, četudi so profesorji stanovali skromno, da bolj skromno ni bilo mogoče stanovati. Lepa so bila in nepozabna tista prva leta! Tudi mladina je bila disciplinirana in moram reči, da so se radi učili.

Danes po desetih letih pa stoji na južni strani grajske planote novo, mogočno gimnazijsko poslopje, opremljeno z zvočniki ter delno že tudi z učnimi pripomočki. Iz leta v leto se izpopolnjuje ter raste njen sloves. V gradu se je pa nastanila študijska knjižnica in nastaja krajevni muzej, ki pa ju javnost premalo obiskuje. Naša mladina si pa v tišini nabira sadove znanosti, kakor pravi latinski pregovor: »In silentio scientia donatur«.

Mlademu zavodu pa želimo vsi sedanji in bivši predavatelji in vzgojitelji, da se razvija in usposobi mnogo mladih, znanosti željnih za življenje v praktičnih in znanstvenih poklicih. Vsem pa, ki so v prvih dneh delali za njeno ustanovitev, naj ostane ta zavest, da so za to pokrajino storili veliko. Sadovi se bodo pokazali kmalu.

Pogled na Slovenj Gradec ob prelomnici stoletja. Uršlja gora je bila takrat in s tiste strani menda še veliko bolj ritasta

„KOPLJI POD BREZO...“

Ob premieri domačega filma

Dne 17. februarja so na Ravnah predvajali prvič novi slovenski film, ki so ga izdelali po Vorančevi črtici »Vodnjak« in ga tudi snemali na Ravnah.

Že zaradi vsega tega in zaradi cele vrste domačih »filmskih igralcev« je bilo to veliko pričakovanje in pomemben dogodek. Domača »Svoboda« pa je posvetila prireditvi še posebno pozornost ter jo tako dvignila v lep domač kulturni praznik.

V našem listu smo o teh »Vodnjakovih« filmskih stvarih že pisali in ne moreš kar naprej vleči eno in isto. Nazadnje je tudi poročevalec v »Večeru« dosti povedal. Priznati moramo, da so Konradu Ferku, osmošolcu in sinu naših burnih pavrov skoro vsi prikimali.

Film je bil prvi korak te spodbude in umetnosti v našo deželo in v naše bistvo. To so namenili in izdelali ljudje, ki nas radi imajo. Izbrali so nazadnje težko, borovo in manj dramatično stvar tragike naših suhih vrhov. Kaj boš nazadnje na-

nizal na to bolečo reč in na enega samega »igralca«, takega, da bi cingljalo, cingljalo po dvorani in po blagajni. To se pravi, da so šli Triglavani oziroma da so imeli namen iti res k Borovnikom, k trdotam našega življenja in dela, k resnici. To pa je že tako lepo, da bi najraje kar vse skupaj pohvalili.

Toda resnica nikoli ni preveč lepa in zato niti ne posebej donosna, kar je za film in tudi za oceno filma precej važno. No, in to je pri tem filmu najbrž marsikdo občutil že kar sam ter odšel iz dvorane verjetno manj zadovoljen.

Poglejmo raje film — vsaj začetek:

Citre so zapele... Kaj? Na Koroškem smo! Nikjer ne pojo tako lepo, nikjer se tako ne skladajo — tu so doma. Uvertura koroške zemlje... In pred nami se razprostire koroška pokrajina... Prvič, da prvič tako. Čez platno gredo naša Peca, Uršlja gora, naša Meža, naši lesi, nicine in sončni kraji, globače in odori — taki,

Rdečnik in Rdečnica neseta h krstu. Slika iz filma koroške pokrajine in vsebine

kakršni so. Da, taki so... To je koroški kraj! Citre pa so kar naprej klicale. Kako človeka prevzame! Tako bo šla naša dežela po domovini.

Naenkrat pa gremo bliže: Sui vrhi, burni pavri. Voda burno cezuri. Tatrmani, korita, vodnjaki — ponekod kar mogočne naprave, ponekod pa stiska, stiska in daleč pod bregom. Vode ni! Citre kar vpijejo...

Od daleč vidimo domačijo na odoru, kaj bo to? Čisto iz vnožja brega počasi stopa žena z mevtr na glavi... A, tu smo, pri Borovniku. Mati so šli po vodo. Vidite, huđa je pot in dolga...

Tako smo prišli k Borovniku, na kraj naše vsebine. Kako čudovit uvod!

Gledalci pa smo videli, da ni bilo tako, temveč takoj dejanje in strašno zgoščeno. Čeprav se Korošcem nikamor ne mudi, smo imeli tu vse na kupu: zabave in smrt in rojstvo in konec, tako da vodnjaka nazadnje ni bilo niti časa kopati, kaj šele zraven doživeti vso prekleto moro. To se pravi, da bi lahko iz vsega napravili celovečerni film. To je eno in pri vsem bistveno, kar bi mi radi pripomnili.

Potem pa so tiste drobnarije, ki smo jih že slišali: preveč zabav na tej revščini. Toda, kaj hočeš. Če bi bil film daljši, bi kazalo celo več tega. Vmes bi morali kje prav po koroško zarajati, saj je tu toliko folklornih skupin, ki bi dale imenitni takt. Dalje: mlada Borovnica je kar fejš dekle,

a prav zato ni skladno, da ne prinese k hiši niti enega prtička za v kot ali na mizo. Nikjer ni tako. Nevesto vsaka revna domačija vsaj nekoliko drugače pričaka. Vsi so nazadnje zadosti čedni in lepo oblečeni, pa nobene rože, nobenega prtička v pričakujočem domu. To ne gre skupaj. Čisto gotovo je Borovnik v sliki predstave nemogoče ljubljansko oblečen. Vidi se, da je dobil najnovejši kroj iz »Elite«. Naš burni pavr si tega ne more tako predstavljati. Tudi to je proti običaju. Nagi in na eni postelji spijo nekje v Franciji ali še športniki v Ljubljani, pri nas pa je značilno, da v še tako borni bajti vsaj še eno »korito« naredijo, ko čakajo neveste in da skoro bolj oblečeni spimo kot pa podnevi delamo.

In take drobnarije, ki jih čutimo domačini, pa jih drugi ne bodo morda niti zaznali. Seveda ni mogoče vsega čisto fotografirati in je treba vse nekoliko dvigniti, zato tega ne smemo meriti iz naših starih pogledov. Mlajši danes že drugače gledajo.

Vse, kar pa so pokazali, so pokazali dobro. Naša filmska industrija in umetnost sta sposobna vsega. To smo videli tudi tu. To je pglavitno.

Ko bodo še prišli in ko bodo še snemali, jim za naše drobnarije raje pomagajmo več prej, pa potem nekoliko manj kritizirajmo.

„Jugoslovanski Korotan“

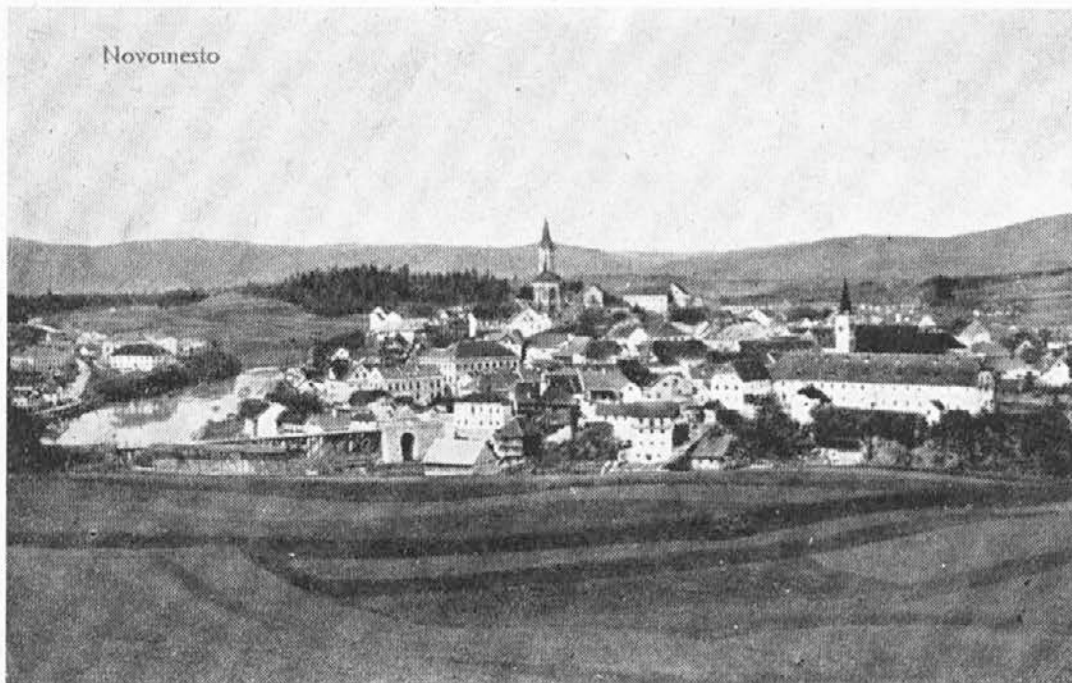
Malokdo ve, da je nadporočnik Malgaj izdajal na Koroškem tudi svoj list »Jugoslovanski Korotan«. Prva številka je izšla dne 22. decembra 1918 — torej takoj po njegovem prihodu na Koroško. Urednik je bil Srečko Puncer.

List je prinašal tudi novice iz takratnega Guštanja, Tolstega vrha, Kotelj, Traberka itd. Tam najdemo vabilo na jugoslovanski shod v Guštanju dne 26. marca 1919, ki smo se ga vsi starejši še udeležili. Z gradu je prikorakala Malgajeva četa. Govorili so Grafenauer, dr. Lovro Pogačnik in drugi. V listu piše tudi general Smiljanič, dalje doktor Kotnik iz Rusije, ki se je udeležil bojev proti Avstriji. Zdravnika dr. Skazo, Osiandra, ravnatelja Göhryja in R. Brundulo ter še neko poštarico pozivajo, da naj se ne šopirijo več. Visokošolec Franc Sušnik vabi abituriente in visokošolce v Slovensko dijaško zvezo na Koroškem. Oset inserira agitira in mora tudi že pojasnjevati. Narodni svet za Mežiško dolino razglašja in vabi. Pušnek na Prežihovem vrhu je pogorel 15. aprila 1919. Pri Vogelniku na Selempergu so pokradli suhe klobase, dr. Slavič javlja iz Pariza, da bomo dobili na Koroškem vse, kar bomo hoteli — do Gospe svete itd.

Nekaj izvodov tega lista hrani naša študijska knjižnica.

LOVSKA

Od Stahov'ce do Črne
so raubšic' doma.
Za Kalom svet' Lenart
pa jago ima.

Staro Novo mesto. Da, naziv drži! Slika je stara 50 let

Dr. Jože Majhen

Križi in težave terenskega zdravnika

Članek smo dobili prepozno za prejšnjo številko, zato ga objavljamo šele danes

Prišlo je v navado, da se ob Novem letu pregleduje in ocenjuje storjeno delo, odkriva napake in dela načrte za bodočnost. Da bi bila takšna razmišljenja čim bolj učena, se jih podkrepí še z vsemi mogočimi in nemogočimi statističnimi podatki.

Lahko napišem kar v začetku, da se na delu zdravstvene službe na Ravnah lahko najde pomanjkljivosti brez posebnih težav. Hotel bi se tu omejiti na opazovanja v Sektorske ambulante, ki je namenjena vsemu prebivalstvu ravenske občine, delavcem in nameščencem mestnih podjetij in ustanov ter družinam fužinarjev.

Nekatere slabosti zdravstvene službe se bodo na Ravnah le postopoma odpravljale, ker so pač karakteristične za vso Jugoslavijo, medtem ko so druge, ki se z dobro voljo in uvidevnostjo dajo odpraviti brez velikih investicij, modernizacij in slično.

Prvi splošni problem je visok porast upravičencev do brezplačnega zdravljenja proti predvojnemu stanju na eni strani in v glavnem enaka zdravstvena služba kot pred vojno na drugi strani, ki tega dela ne zmore. Radi tega so praktični zdravniki prisiljeni zaradi pomanjkanja časa vse več pacientov, ki bi jih lahko drugače zdravili sami, pošiljali k specialistom, ki se morajo truditi, da odpravijo vse paciente, pa četudi bolj površno. In tako se naš bolni narod po vsej državi pregleduje, potuje in zopet pregleduje — resnici na ljubo povedano, včasih brez posebnega uspeha, včasih pa tudi brez prave potrebe. Predstavniki socialnega zavarovanja pa računajo. Treba jim je priznati, da imajo kaj računati. Po domače povedano, vse to ogromno stane, izgubi se veliko časa — saj se n. pr. pride iz Raven v Slovenj gradec

prej peš kot pa z vlakom — ne daje pa odgovarjajočih rezultatov.

Kakšen namen ima širokogrudno zasnovan sistem zavarovanja in brezplačnega zdravljenja za tuberkulozo, za vse nalezljive bolezni, raka itd., po katerem smo prva država na svetu? Omogočiti vsakemu brez ozira na njegovo gmotno stanje, da se zdravi po možnosti v začetnem stanju bolezni, da se na ta način te težke bolezni popolnoma iztrebi. Zdravnik mora torej, ne samo čakati v ambulanti na bolnike, ampak jih sam iskati. Iskal jih bo s pomočjo sistematskih pregledov posameznih slojev prebivalstva, s tem, da beleži svoja opazovanja iz ordinacij, da opozarja na nedovoljno ali na slabo oziroma nepravilno prehrano posameznih slojev prebivalstva, da išče vzroke razširjenosti mnogih bolezni, n. pr. v tej okolici srčnih bolezni. To so nekatere od zahtev tako zvane preventivne medicine. Da bi bila zdravstvena služba enakovredna širokogrudnemu zavarovanju, bi morala biti v stanju, da takšne naloge opravi. Doktor pa bo zdravnik pregledal dnevno 80 do 100 ljudi dopoldne, popoldne pa s torbo v roki letal od hiše do hiše, se seveda tega od njega ne more zahtevati. Prav pa je, da vedo vsi, da je to samo en del zdravnikovega dela, torej neposredno zdravljenje bolnikov, medtem ko bi se z odkrivanjem in odklajanjem vzrokov raznih bolezni doseglo mnogo več.

K temu je treba še dodati, da so prav Ravne mesto, ki se razvija z izrednim tempom, ter bo vse večja potreba po sodelovanju zdravstvene službe pri ureditvi mesta.

V obratni ambulanti v sami železarni je mogoče z ozirom na to, da so vsi bolniki iz istega podjetja, napraviti ob koncu meseca črto v ambulantskem protokolu, povsem natančno izračunati v absolutnih

številkah ali pa v odstotkih, koliko bolnikov odpade na posamezne bolezni. Zdravnik pa lahko podjetju predlaga mere, ki mu bodo znižale bolniški staž, bolnike pa očuvale nezgod oziroma bolezni.

V sektorski ambulanti je zdravniku teže, da pomaga podjetjem in opozarja na posamezne bolezni, ko prihaja skoraj vsak bolnik z drugačno štampiljko na bolniškem listu in ko posamezna podjetja radi stalne selitve svojih delavcev niti ne poznajo vedno točno svojega številčnega stanja. Tukaj manjka torej pravilno sodelovanje. Od upravnih odborov, ki so v prejšnjem letu šele začeli delati, lahko v tem oziru pričakujemo izdatnejšo pomoč.

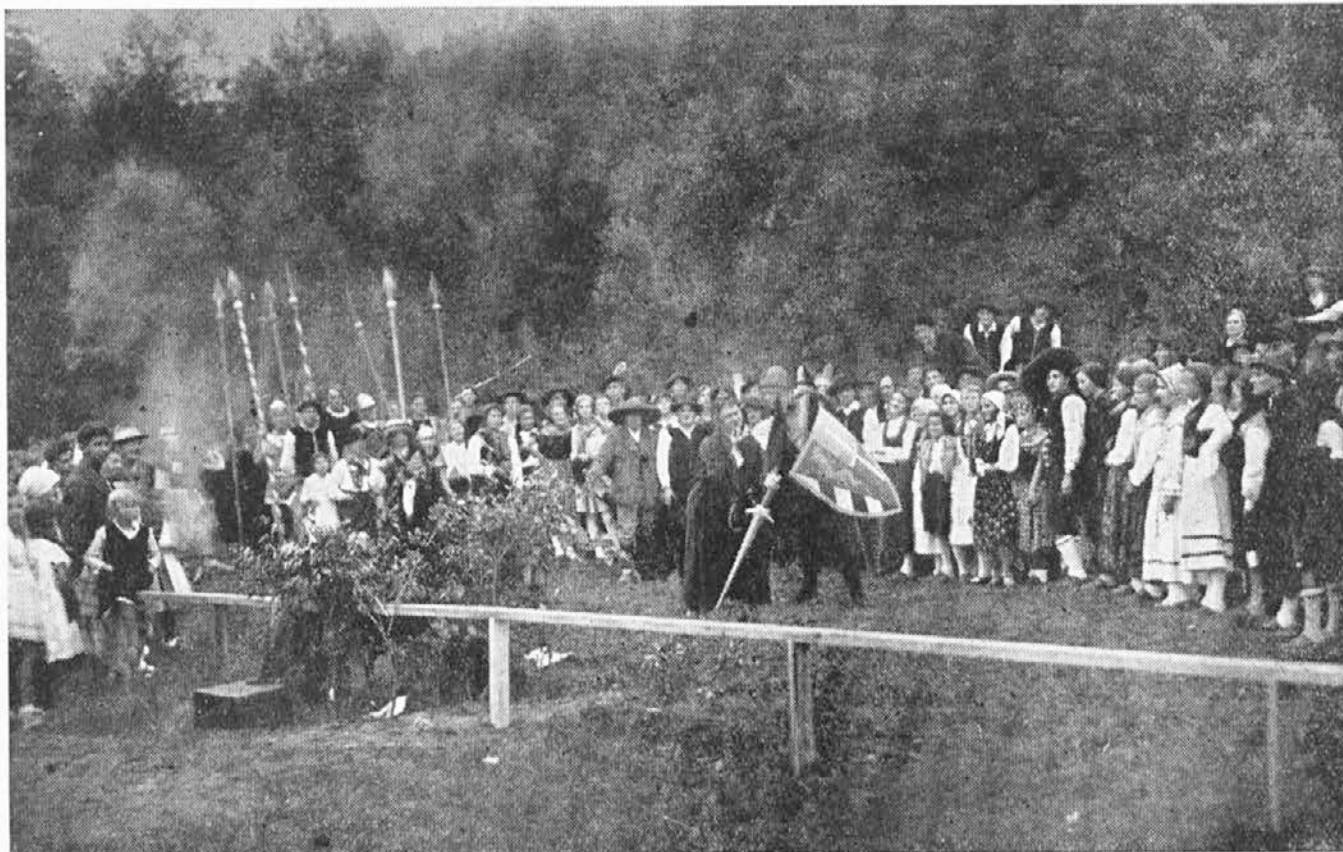
Ne smemo pa pozabiti, da je ambulanta namenjena ravno tako vsemu okoliškemu prebivalstvu, ki ne koristi nikakršnih olajšav, niti pravice, do brezplačnega zdravljenja. Ti se dosti bolj redko zdravijo v naših ambulantah. In tako se zgodi, da se najde v ambulanti tudi ljudi, ki jim zdravniška pomoč ravno ni potrebna, na drugi strani pa takšni, ki se obračajo k zdravniku, ko je že prepozno. Z izboljšanjem in razširjenjem zdravstvene službe bo treba vsekakor misliti tudi na zavarovanje kmečkega prebivalstva v kakšni primerni obliki. V času vse obsežnejše decentralizacije je pač možno, da se pristopi k temu v posameznih okoliših prej kot pa drugje.

Ko bi vse zgoraj navedeno bilo v najlepšem redu, ostane vendar še en velik problem. Namreč odnos samih zavarovancev do svojega lastnega zdravja in do zdravstvene službe. Imenujmo to zdravstveno kulturo ali prosvetljenost ali kakorkoli drugače. Povedati je tukaj precej.

Pri obiskih na domu zdravnik lahko včasih vidi celo razstavo zdravil, ki že močno konkurira lekarni. Doktor gre za zdravila blažjega učinka še ni take nesreče, razen, da služi to kot dokaz, da zdravljenje ni bilo ravno nujno potrebno. No, včasih pa se najde na kupu zdravila, da se zdravniku kar lasje naježijo. Disciplina glede pridržavanja zdravniških navodil je pač presneto slaba.

Na drugi strani pa se sreča zdravnik tudi s pacienti, ki enostavno zahtevajo določena zdravila. Kolikor bi hotel zdravnik vsakemu ugoditi, mora pač socialno zavarovanje, ki plača zdravila, biti zadovoljno, da dober del ljudi na srečo pozna le baldrijanove, Hoffmanove in slične kapljice, »smolejevo« olje in še druge reči, ki jim pri nas pravijo »Blažev žegen«, kajti so ljudje, ki so bolj »moderni« in zahtevajo n. pr. kar recept za aureomycin tam, kjer ta sigurno ne deluje, je pa seveda mnogo dražji. Eni kot drugi so nekoliko napačno razumeli naše socialno zavarovanje. Res imajo vsi pravico do brezplačnega zdravljenja. To pa pomeni, da bolnik najprej pove kakšne težave ima in odgovori na druga zdravnikova vprašanja v zvezi z boleznijo. Na to ga zdravnik pregleda in postavi diagnozo, to se pravi, ugotovi, za kakšno bolezen gre in tej odgovarjajoče predpiše zdravila in da druga potreba navodila. Pri vsemu je potreben določen red, tako tudi tukaj ni mogoče postaviti celo reč na glavo ali

Prizor »Ustoličenja«, ki so ga igrali na Poljani pri Prevaljah leta 1933

Tu so potekali zadnji boji druge svetovne vojne

začetki od zadaj. Razen tega, če plača socialno zavarovanje, ne plača neki stric iz Amerike, ampak prav pošteno vsak izmed nas. To je sicer dobro znano, vendar se le prepogosto ne misli na to. Zahteva se zdravila pač iz zavesti strnjene pod geslom »to mi pripada«. Res ima vsakdo pravico da se zdravi, nima pa pravice zahtevati od zdravnika, da proti svojemu prepričanju in znanju piše recepte, ko sploh še ne ve, za kakšno bolezen gre. Delno »razumljiva« bi bila takšna naglica pri pacientkah, ki pridejo včasih v ambulanto potem, ko so bile že v vseh prodajalnah v mestu, sodeč po polnih mrežah čebule, solate, kvasa itd., ki jih prenašajo s seboj. Tu bo potrebno tudi zdravniku dopustiti pravico, da posumi v nujnost ali pa sploh upravičenost zdravniške pomoči.

Res, da so to malenkosti, vendar bi njih odpravljanje pomenilo dosti za dvig zdravstvene službe. Pri tem ne mislim toliko na posamezne primere, ki sem jih navedel, temveč bolj na odpravljanje onega osnovnega vzroka, t. j. mišljenja: »Imam pravico«.

Z novim zakonom o socialnem zavarovanju bo Zavod za socialno zavarovanje dosti bolj zainteresiran ravno za pravilno delo na področju prej omenjene preventivne medicine, torej v borbi za odpravljanje posameznih boleznih v širšem okviru. Mnogi zdravniki upamo, da bo s tem tudi širše gledal na zdravstvene probleme, ne pa s skrajnim nezaupanjem kontroliral zdaj vsak recept praktičnega zdravnika na terenu, zdaj vsako napotnico, zdaj zopet vsako injekcijo, ampak če ne drugo, vsaj vse obenem. Upamo torej, da bomo v bodoče lažje in bolje opravljali svoje delo in da se postopoma z razvojem socialistične družbe bližamo idealu, ko bo glavna naloga zdravstvenega delavca čuvati zdravje zdravih državljanov.

OD POLJANE DO TOPLE

V »Koroškem fužinarju« z dne 1. maja lanskega leta sem čital nekako to: Če bi se kdo opogumil, da bi napisal potopisno črtico »Od Poljane do Tople«. Voranc je namreč na Poljani nehal.

Mislil sem si takrat, da bi poskusil jaz. Ker pa sem v pisavi bolj starokopitan in počasen ter v pravopisju ne dovolj izvežban, sem to takrat opustil. Zdaj pa, ko sem videl, da je moje pisanje le bilo v Fužinarju »na svetlo dano«, sem dobil pogum, vzel popotno palico v roke in se napotil od Poljane po naši dolini navzgor. Kako daleč bom prispel, še ne vem. Ako bom moral kje počivati, bom pa — če mogoče — pozneje kdaj nadaljeval.

Če pa me je medtem kdo prehitel, nič ne de, saj bo za to moje pisanje v uredniškem košu prostora dovolj.

POLJANA

Poljana je bila v prejšnjem stoletju vzorno kmetijsko veleposestvo, kjer so gojili obilo goveje živine in mnogo konj. Takratni »Polanar« je bil ugleden in upoštevan gospodar. Nabavil si je prvi v Mežiški dolini stroje za mlačvo žita, za rezanje krme in druge. Stroji so bili na pogon na t. zv. »gepel«, katerega so vrteli vpreženi in v krogu stopajoči konji. Nižje ob Meži pa sta bila mlin in žaga.

V času, ko se je začela železnica vedno bolj uveljavljati, je »Polanar« še vedno upošteval konje bolj ko železnico.

V Plibenku sta sedela v gostilni »Pri Nemecu« Plesivčnik in »Polanar«. Prvi je hvalil železnico, a drugi svoje konje. Naposled sta stavila, da bo Polanar s konji

prej privozil na Prevalje ko Plesivčnik z vlakom.

Vlak je prisopihal na postajo in eden je stopil v vlak, drugi v kočijo. Na Prevalje pa je res Polanar — seveda z vranici vred ves poten — prvi prispel in prožil roko v pozdrav prijatelju, ki je stopal iz vlaka.

Stavo je dobil Polanar.

Na jesen 1878. leta je avstrijski cesar mobiliziral vojake za zasedbo Bosne in Hercegovine. Vse vojaštva sposobno moštvo iz Mežiške doline in okolice se je gnetlo na postaji na Prevaljah. Ker pa je ravno v tem času sila deževalo in je narasla Meža med Prevaljami in Guštanjem železniško progo močno poškodovala ter vlaki na tej progi niso vozili, so poklicali Polanarja, da je priskočil na pomoč s svojimi konji, vozovi in hlapci in je mobilizirance na lojterskih vozovih odpeljal v Celovec.

Vožnja v eno stran je trajala dvanajst ur.

Poljana je leti večkrat menjala gospodarje in poznejši gospodarji so se vedno manj in manj zanimali za živinorejo in kmetijstvo.

Če se ne motim, je bila v začetku septembra 1933 l. na travniku na Poljani prirejena igra »Ustoličenje koroških vojvod«. Ogromna množica ljudi iz raznih krajev Slovenije se je gnetla na širnem travniku, kjer je bila igra. Zahvala za prireditve gre Francu Brenku, takratnemu učitelju v Št. Danijelu ter višjim uradnikom in delavcem Mežiškega rudnika. Slavnostni začetek igre sta oskrbela priljubljeni in sloveči pisatelj Meško Ksaver in zaslužni

dr. Franc Sušnik, ravnatelj gimnazije na Ravnah.

Igro so prenašali tudi po radiu.

To je bil slavnosten dan, kakršnih poprej Mežiška dolina ni pomnila.

Knežji kamen, ki je služil igri, je bil iz cementa. (Ulil ga je rudniški zidar iz Žerjava — Predikaka). Stal je na mestu, kjer je bila igra vse do časa zasedbe po Nemcih. Le tem je bil sila napoti in so imeli opravka z njim preden so ga uničili.

Po zlomu fašizma je bila Poljana prizorišče bojov med ustaši in partizani. Ustaši so bežali preko Holmca v Avstrijo in Nemčijo, a partizani so jim zastavili pot in jih razorožili.

Hčerka rudniškega uradnika, ki se je iz Pliberka vračala domov v Žerjav, je na Poljani prišla v roke ustašem, ki so jo onečastili in umorili. Na desnem bregu Meže, visoko v hribu je kmetija »Libnik«, kjer so v času bojov na Poljani ravno na polju orali. Ustaši pa so naperili svoje orožje na te kmetovalce in jih pokončali.

V tem času so se preko St. Vida in Črne vračale tudi »von Leerove« trupe in druge poražene sile Hitlerjeve Wehrmacnti in šle preko Poljane in Holmljeca.

Po teh bojih je bila na cesti od Mežice in še preko Holmca nepretrgana vrsta uničenih avtomobilov in drugih motornih vozil ter raznega orožja.

To je nekaj razveseljivih in nekaj žalostnih spominov iz preteklosti Poljane.

Na Poljani sem se res kar preveč časa zamudil, zato sem kar brzih korakov krenil po cesti, ki vodi v zgornjo Mežiško dolino.

Ta cesta je bila pred petdesetimi ali šestdesetimi leti za polovico ožja od sedanje in je bila polna kotanj, klancev in ovinkov. Po njej so nekoč vozili številni vozniki dolge in vitke »jarbole ali arbore« iz gozdov Smrekovca, Pogorevca, iz Podpece in drugod k Dravi, kjer so jih sprejemali splavarji in jih na splavih odpremljali dalje po Dravi in Donavi. Uporabljale so te »arbore« za jambore na ladjah »jadrnicah«.

Po tej cesti so prevažali različen rezan in tesan les, lesno oglje, kovno železo iz baloških fužin in mežiških »pokarc« ter žico iz mušeniške žičarne. Drugi so zopet vozili svinčene plošče iz rudnikov in topilnic, ki so bile na Pecnikovem nad Žerjavom in na Poleni.

Cele kolone vozov na konjsko vprego in voznikov so bile v delavnih stalno na tej cesti. Vsako jutro zgodaj pa je vozil poštni voz ali poštna kočija pošto in ljudi čez Holmec v Pliberk in se na večer vračal v Črno. Za borih štirideset krajcarjev si se lahko prepeljal iz Črne v Pliberk ali obratno. Postiljon pa je, ko se je bližal Mežici, Črni ali Pliberku zatrobil v poštni rog svoj trara-trara-trara, da so bili ljudje opozorjeni.

Medtem ko vam to pripovedujem sem že prikorakal do grofove ali torčeve žage, kjer sta dolga leta dan in noč rezala enojarmenik in cirkularka hlode v deske in v drug rezan les ter so iz odpadkov napravljali oglarji kope in žgali lesno oglje. Sedaj je tam rudniška vodna elektrarna.

Še kak kilometer od tod pa prispem v Mežico.

Mežica ali Možica nekoč tudi Mošca je bila pred šestdesetimi leti neznatna vas z malo cerkvico in večinoma iz malih in deloma lesenih hiš.

Pomembne pa so bile kovačnice t. zv. »pokarce« ob potočku, ki teče skozi Mežico. Tu so predelovali železne palice v jeklene, katere je še v začetku sedanjega stoletja Blatnikov hlapec s konjsko vprego prevažal iz guštanske železarnice v Mežico in predelane nazaj v Guštanj.

Pri Obnarju so nekoč izdelovali glinasto kuhinjsko posodo — piskre in sklede.

Pri Abšnerju so nekoč kopali vodnjak in baje so izkopali nekaj zelo velikih kosti, ki so bile večje kakor kosti od katerega koli goveda. Te kosti so na soncu in zraku razpadle v drobce. Skoraj gotovo so izvirale od kakega predpotopnega živalskega orjaka. Ker pa takrat preprostim ljudem ni bilo znano, da so se na zemlji nekoč nahajala taka ogromna živalska bitja, se nihče ni zanimal za tako izkopanino.

Na desnem bregu Meže so bile nekdanje stope za skorjo iglastega drevja (čreslovine). V stopah zdrobljeno skorjo so pošiljali v neko tovarno v Celovec, kjer so iz nje izdelovali ekstrakte, katere so usnarji potrebovali za predelavo živalskih kož v usnje. Na istem bregu so tudi kopali belo glino in jo transportirali v razne železarnice, kjer so jo uporabljali za izdelavo livarskih kalupov.

Sedaj je na tem bregu moderno letno kopališče in nekoliko dalje od kopališča Pusiškova vodna elektrarna.

Na hribu, ki mu pravimo »Na Stalekarci«, je stal v davnih časih grad imenovan »Stalleck«.

O tem gradu so pripovedovali stari očanci, da je v njem bival sila bogat in mogočen grof. Ob času turških vpadov v naše kraje so baje Turki oblegali tudi omenjeni grad. Grof je s svojimi družinskimi člani zbežal v gozd nasproti ležečega hriba, katerega danes imenujemo »Na Platu«. Turki so razdejali grad, a grof je v zahvalo srečne rešitve dal sezidati v gozdu, kamor se je bil rešil, cerkvico sv. Lenarta. Okoli cerkve pa je dal napraviti zlato verigo, katero so v poznejšem času nadomestili z železno.

Kakor je že v vsakem starem gradu ali v razvalinah gradu (že po starih izročilih) zakopan ali zazidan zaklad (šac), katerega je mogoče le v opolnočnih urah izkopati, tako je bilo tudi na vrhu »Stalekarce«, kjer je bil nekoč grad.

Pogumni fantje so šli nekoč, da bi ga izkopali. Ker ga prvo noč še niso našli, so se domenili drugo noč nadaljevati to delo.

Encnov hlapec pa je zvedel za njih početje in je koj naslednje jutro napolnil staro posodo z razno smrdljivo nesnago, ter jo zakopal na kraju, kamor so naslednjo noč zopet prišli kopati in iskat pogumni iskalci zaklada.

Kmalu nato se je po okolici raznesla novica s kakim veseljem in nato z razočaranjem so izkopali in dvignili posodo z neprikladnim zakladom vred.

Predem dospemo do Glančnik rova in do upravnega poslopja rudnika »Mežica« na Poleno, je bila na desnem kraju ceste lesena hiša, po domače se ji je reklo pri

»Korantarju«. Tu je bil upoštevan gospodar, ki je bil urar, tkalec, steklar in mizar, vse v eni osebi. Poleg tega pa je bil dober vremenski prerok ter si je mnoga leta v posebno knjigo vsak dan proti zapisoval kako vreme je bilo.

Polena — nekoč Perkšofer (Bergschaffer) je že kakih sto let sedež uprave rudnikov — zgornje Mežiške doline. Nekako v petdesetih letih prejšnjega stoletja je avstrijsko-nemška družba BBU Bleiberger Bergwerks Union pokupila vse rudnike na Peci, na Uršlji gori in na pogorjih od lastnikov, ki so številne rudnike poprej izkoriščali. Od kmeta »Polenarta« (Leopolda Pretnarja) je omenjena družba kupila celo posestvo in je tam zgradila upravno poslopje (kjer je zdaj restavracija). Nadalje so ob Meži zgradili neke vrste mehanizirano separacijo imenovano »Puhar« (Puchwerk), malo topilnico za topljenje svinca in kovačnico. Zgradili so tudi poslopje za rudniške uslužbenke v katerem je v pritličju bilo skladišče za rudarske potrebščine.

Omenjene stavbe še danes stojijo, le da večina njih ne služi več prvotnemu namenu.

Nedaleč od upravnega poslopja nad cesto so takrat odprli nov rudniški rov, ki so ga imenovali »Erbstollen« to je »dedni rov« današnjega »Glančnik rova«.

Poleg že prej omenjenih objektov je bilo v Mežici še pet gostiln ali kakor so takrat rekli »hiš, kjer je bog roko ven moliv«. Če si prišel po cesti iz Prevalj utrujen in žejen, si se kar v prvih hišah lahko odpočil in se z dobro kapljico odžejal. Na desno roko je bila gostilna, po domače pri »Hrjicu«. Tam je bila tudi pošta. Na levo je bila gostilna, po domače pri »mežnarju«. Ta je bila dokaj velika in lesena stavba.

Ako si pa prišel iz Pliberka ali Libuč preko Blekarjevega klanca in mimo Rehta, je bila tu pripravna za oddih in za pogostitev žeje, gostilna pri »žagmajstru«. Nadalje sta bili še gostilni pri »Stoparju« in pri »Kevpu«. V poslednji je bila tudi takrat edina trgovina za Mežico.

Ne vem natančno katerega leta (vsekakor pa v enem izmed let prvega desetletja sedanjega stoletja) je velik požar uničil nekaj hiš. Nekatere so potem dozidali, nekatere na novo zgradili. Obnarjevo pa, ki je bila lesena in je do tal pogorela, so popolnoma odstranili.

Leta 1888 je bila zgrajena ljudska šola t. j. poslopje, kjer je zdaj sedež občinskega LO in pošta.

Meščansko šolo (danes nižja gimnazija) so zgradili po prvi svetovni vojni.

Ob gozdu nedaleč od Polene je bil po partizanskem napadu na kino dvorano in na gestapovsko postojanko v mežiški šoli v marcu 1943, smrtno ranjen partizan — junak Lenart — Franc Pasterk.

Po osvoboditvi — za katero so dali zgoraj imenovani junak in še mnogi drugi svoja življenja, pa se širi in veča prej mala Mežica in bo nemara postala mesto.

Ker sem se s tem dolgoveznim pisanjem utrudil in ker je pot do Tople še dolga in težavna, zato končam in če mi bo mogoče, ter če bo vam všeč in prav, bom pa kdaj drugič nadaljeval.

Sanclov Zepi

NAŠA GIMNAZIJA

PRISPEVKI MATURANTOV 1955

Iz rodu „Samorastnikov“ bomo postali inženirji, agronomi, profesorji, zdravniki, arhitekti . . . svobodne domovine

Maturanti 1949

Prapotnik Adolf, pred. uč. mat. absol. VPS
Gorečan Zvonko, štud. arhitekture
Golob Joško, štud. arhitekture
Osojnik Marija, knjižničarka štud. knjižnice
Reiter Franc, štud. tehnike, strojnega oddelka
Ring Berta, cand. medicine
Rojnik Minka, štud. prava
Štruel Ivan, dipl. ing. geologije
Pečnik Franc, dipl. ing. metalurgije
Plesivčnik Drago, cand. medicine
Nabergoj Dušica, absol. agronomije
Lebič Marjan, prof. zgodovine
Flis Roman
Cizej Jožica, štud. farmacije
Raušl Anica, absol. tehnične kemije
Vežjak Zdravko
Bevc Karel, štud. filozofske zgodovine
Palir Jakob, prof. zgodovine
Zorman Joško, nam. na OLO
Brundula Rudolf, štud. agronomije
Vevar Štefan, nam. Železarne Ravne
Veselko Irma, nam. rudnika Mežica
Sekavčnik Vlado, štud. arhitekture

Maturanti 1950

Hergouth Stojan, štud. veterine
Kramar Vilibald, štud. kemije
Kramžar Ivo, štud. tehnične montanistike
Premrov Milena, štud. VPS, biologije
Marzel Jožef, štud. filozofske kemije
Plešej Jožef, štud. romanistike
Ramšak Mirko, štud. tehnične fizike
Slivnik Anton, štud. umetniške akademije-slikarstva, VPS
Dretnik Dušan, cand. gozdarstva
Sušnik Franc, absol. mat. prir. fak. — biolog
Veselko Štefan, štud. veterine
Mrdavšič Janez, absol. slavistike
Štruc Silvo, štud. elektrotehnike
Razdevšek Franc, štud. gozdarstva
Lampret Alojz
Logar Vera
Cvitanič Marija, štud. tehnične kemije
Paradiž Franc, knjižničar štud. knjižnica
Jevšnikar Leon, štud. elektrotehnike
Picej Jože, štud. medicine stomatologije
Čegovnik Alojz, štud. medicine
Fabiani Bojan, štud. germanistike
Petrač Branko, štud. gozdarstva
Nabergoj Danilo, štud. veterine
Pirtovšek Kristina, dipl. VS za med. sestre
Sahman Olga, štud. tehnične kemije
Ferk Janez, štud. elektrotehnike
Rudolf Marija, dipl. VS za med. sestre

Maturanti 1951

Pregl Gvido, štud. tehnične fizike
Mezner Franc, štud. arhitekture
Kaffou Boža, štud. medicine
Sušnik Anton, štud. slavistike
Cestnik Marija, dipl. VS za medicinske sestre
Potočnik Anton, štud. gozdarstva
Štrohsack Boris, štud. prava
Pečnik Franc, štud. gozdarstva
Čop Jelka, štud. medicine
Božank Alojz
Grobelnik Albina, štud. geodezije
Osojnik Milan, štud. ekonomije
Petrač Cvetka, medicinska sestra
Lodrant Andrej, štud. arhitekture
Kogal Marija, predm. uč. VPS — absolvent
Kotnik Dominik, štud. agronomije
Mlakar Emil, nam. NB
Puhan Jelka, štud. medicine
Ring Marija, VS za med. sestre — dipl.
Čepin Bogdan, štud. agronomije
Picej Ljudmila VS za med. sestre — dipl.

Frece Marija, VS za med. sestre — dipl.
Gorečan Draga, VS za med. sestre — dipl.
Črešnik Andrej, štud. fil. zgodovine

Maturanti 1952

Kramar Janez, štud. tehnične kemije
Poberžnik Rajko, štud. prava
Ličen Marija, honorar. nam. muzeja
Lodrant Franc, štud. geodezije
Garb Franc, štud. filozofije
Proje Vida, štud. farmacije
Kovač Drago, štud. gradbeništva
Hribar Vera, štud. slavistike
Zener Sonja, štud. farmacije
Vrhnjak Vida, štud. gozdarstva
Lebič Alojz, štud. arheologije in konservatorija
Duft Ivan, štud. fil. germanistike
Lebič Jože, štud. medicine
Štruel Viljem, štud. montanistike
Renčelj Franc, štud. gradbene
Erker Tugomir, štud. gradbene
Čegovnik Zdenko, štud. prava
Pavčnik Roman, štud. Ekonomske visoke šole
Ošlovnik Bogomira, nam. NB
Sluga Marta, štud. Ekonom.
Roter Hilda, štud. montanistike
Sedej Vera, štud. prava
Tertinek Tatjana, štud. tehnične kemije

Maturanti 1953

Vrtič Stanko, štud. prava
Tasič Anton
Zagore Anton, štud. montanistike
Marin Elizabeta, učiteljica
Konečnik Jože, štud. agronomije
Gracej Bernarda, štud. VPS
Podjavoršek Alojz, štud. agronomije
Kolar Marjan, štud. fil. germanistike
Kovač Majda, štud. medicine
Cepec Viktorija, učiteljica
Auprih Bogomir, štud. Ekonomske vis. šole
Enci Amalija, štud. metalurgije
Ozvatič Rozalija, VS za med. sestre
Kramaršič Franc, štud. tehn. fizike
Cizej Marjan, štud. ekonomije
Djordjevič Anka, nam. NB
Geršak Rudolf, štud. metalurgije
Uršič Jožef, štud. veterine
Pogorevčnik Mira, štud. filozofije — zgod. zemlj.
Apothal Elfrida, štud. germanistike
Vavpot Zdenko, štud. ekonomije
Ferk Brigita, učiteljica
Hefler Silva, VS za med. sestre
Ledinek Mihael, štud. veterine
Leskovec Frančiška, nam. NB
Mikec Danica, nam. Železarne
Vever Daniel, štud. matematike

Ivan Škoflek:

Osmošolska pravljica

Nekoč v pomladi,
menda se v soboto je zgodilo,
šel je fant po parku s svojo tiho srečo,
da bo srečal koprnečo
deklico,
in šel je med cvetličnimi nasadi,
utrgal si je cvet,
in še je šel naprej po poti,
pa je sam ostal,
sam z drobno rožico
v boleči zmoti.

Do poznega je sanjal mraka,
saj ni vedel,
da se skrila je v kavarno
pred nadlego bednega dijaka.

Lodrant Matilda, nam. Železarne
Izak Sonja, VS za med. sestre
Petrač Bogomir, štud. prava in konservatorija
Simon Rudolf, štud. elektrotehnike
Pahtev Peter, štud. ekonomije
Kočivnik Ernest, štud. filozofije

Maturanti 1954

Apšner Vinko, štud. veterine
Božič Janko, Knjižničar slov. štud. Knjiž. v Celovcu
Krpac Ciril, štud. ekonomije in konservatorija
Močnik Zdravko, štud. elektrotehnike
Potočnik Pavel, štud. veterine
Rac Jože, štud. veterine
Slanič Dušan, štud. tehn. strojnega odd.
Sokolov Vlado, štud. elektrotehnike
Uran Stanko, štud. montanistike
Uršej Mihael, štud. montanistike
Vavkan Anton, štud. gozdarstva
Vavpot Franc, štud. Ekonomske vis. šole
Druškovič Marija, štud. slavistike
Čegovnik Marija, štud. medicine
Gorenšek Zofija, štud. VPS-defektologija
Grobelnik Terezija, štud. prir. matem. fak. — matematike
Kotnik Ivanka, štud. prir. matem. fak. — biologija
Senica Irena, štud. medicine
Senovršnik Mara
Strasser Marija, štud. prava
Vrhnjak Majda, štud. agronomije
Gnamuš Janko, štud. metalurgije
Ivartnik Anton, štud. Ekonomske vis. šole
Štiglič Peter, štud. Ekonomske vis. šole
Gašpar Draga, štud. germanistike filozofije
Kotnik Marija, štud. VPS — defektologija
Pavlič Jožefa, štud. tehnične kemije
Sevšek Zofija, štud. farmacije
Vever Irena, VS za med. sestre
Velak Mirko, štud. gradbene
Vobovnik Drago, štud. slavistike
Picej Janko, sred. stomatologije

Maturanti 1955

KO BOMO MATURIRALI, BOMO ŠTUDIRALI:

Ferk Konrad, Črneče, geodezijo
Ficzko Peter, Ravne, gozdarstvo
Krpac Ivan, Šmartno, ekonomija
Krivograd Alojz, Belšak (Avstr.), zgodovino
Maklin Anton, Mežica, ekonomijo
Marsek Vinko, Turiška vas, elektrotehniko
Mori Anton, Dravograd, medicino
Senica Milan, Šentanel, rudarstvo
Slemenik Srečko, Slovenj Gradec, elektroteh.
Škoflek Ivan, Mislinja, slavistiko
Trbovšek Marjan, Slovenj Gradec, pravo
Urbančič Stane, Radlje, geodezijo
Zagore Drago, Črna, zemljepis
Zener Viljem, Muta, kemijo
Anželak Angela, Mežica, medicino
Arnold Judita, Žerjav, stomatologijo
Cestnik Jožefa, Prevalje-Vrhnika, agronomijo
Gorinšek Marija, Ravne, agronomijo
Grabeč Božena, Slovenj Gradec, biologijo
Kasper Herta, Vuzenica, biologijo
Kavčič Zdenka, Prevalje, kemijo
Ozvald Doroteja, Prevalje, ekonomijo
Pavlič Marjanca, Mežica, agronomijo
Potočnik Marija, Slovenj Gradec, VS za med. sestre
Ridl Marija, Libeliče, agronomijo
Roblek Friderika, Mežica, VS za med. sestre
Slanič Ela, Ravne, VS za med. sestre
Smolar Erna, Maribor, zgodovino
Uranšek Marta, Libeliče, medicino
Veršnik Angela, Črna, gozdarstvo
Vinšek Danica, Vuhred, zgodovino

Peter Ficko:

„Hodil po zemlji sem naši...“

Bilo je lanskega leta v avgustu.

Domenili smo se, da pojedemo v počitnicah v gore z našim dobrim profesorjem Lodrantom. Toda žal se to ni izpolnilo. Sprva nas je bilo petero, nazadnje sva ostala sama. Drugi so odstopili zaradi objektivnih težav — ni bilo denarja, razen mojega prijatelja Draga ali kratko »Gujcija«, ki ga je žulil popravni izpit iz latinščine.

* * *

Jutro — tema. V redkih, debelih kapljah je padal dež.

Na Prevaljah sva stopila v avtobus, ki vozi rudarje na delo v Žerjav. Ko sva tam izstopila, sva bila zelo vesela, ker ni več deževalo.

Po malem se je jelo daniti.

Upala sva na najboljše vreme in zato nadaljevala pot po zmeščani cesti.

Po hišah je še vse spalo.

Kmalu je bila za nama tudi moja rojstna vas Črna in že sva zavila v ozko, globoko in svežo dolino Koprivne. Tokrat ni bila zanimiva, megla je bila čisto nad njo. Ob cesti, kjer so se tu pa tam prikazovale žage in hiše, je tekla glasna, penasta Meža.

Dolgo naju je spremljala, nato smo se morali ločiti. Midva sva stopala po lepem kolovozu, ki je vodil skozi gozd na levo stran v hrib, a Meža sva pustila na desni.

Čez kake pol ure sva dospela k Sv. Jakobu.

Tu sva si privoščila kratek odmor. Toda samo kratek, ker se je mudilo, pred nama je še dolga pot...

Poslopje, kjer je bilo nekoč vse troje: župnišče, gostilna in šola, nekoliko stran pa majhna cerkva — to je Sv. Jakob. Leži pa precej visoko. Zanj je zgodovinsko zanimiva osebnost Ivana Hojnika — koroškega Aljaža — koprivskega župnika, ki je pred vojno tod župnikoval. Bil je izreden mož, vsestransko izobražen. Svojih sposobnosti ni obdržal zase, ampak jih je širil med vernike. Tako je učil Koprivce peti, v dolini pri kmetu Lipoldu je napravil elektrarno. Električna je svetila v Koprivni, kar je bilo v tistem času redko na bolj obljudenih krajih. Njegova največja zamisel pa je cesta, ki bi vezala Koroško z Gornjo Savinjsko dolino; vendar do tega ni prišlo. Zanj je že pripravil načrte, tudi z delom je pričel, a primanjkovalo mu je denarja, največ pa je bila kriva druga svetovna vojna. Kot zavednega Slovenca so ga izselili in ni se več vrnil.

Po malici sva vzela pot pod noge. Vedno zanimivejše je postajalo. Začela sva se živahno meniti.

Vreme je kazalo na boljše. Oblaki so se trgali in podili okrog Raduhe, Olševe in Pece. Tu in tam so jih popolnoma zakrili, se spet odtrgali in pokazali grebene, gozdove in stene. Posvetilo je celo sonce. To je naju razveselilo.

Molče sva se vzpenjala vedno više proti sedlu Slemenu — med Olševo in Raduho — dokler me ni vzdramil glas pred me-

noj: »Peter, vidiš, tu je njegova cesta, ki jo je začel!« Gledal sem v smer, kamor je kazal in opazil pot s širino kolovoza, vso zaraščeno, vendar še dobro vidno. Zavijala je sem pa tja, vedno više in se izgubljala med mladimi smrekami in macesni. Spominjala me je na cesto preko Vršiča.

V prijetni debati sva prišla po zanimivem strmem kolovozu na ravno. Bila sva na Slemenu, kjer je meja med Štajersko in Koroško.

Osvežujoč vetrič je zavel iz solčavske strani. Preden sva krenila navzdol proti Solčavi, mi je Stanko še pokazal Hojninkovo planinsko pot, ki se vije čez vse Sleme in vodi od tam po grebenu na Lančiči vrh.

Pogled s te poti je slikovit, res edinstven! Na eni strani savinjski hribi, na drugi Karavanke.

Najina pot se je nadaljevala v desno, po pobočjih Olševe, vedno niže. Na levi strani poti najdemo geološko znamenitost — skalnato iglo, ki je kakor umetni steber sredi zelenja.

Čez nekaj časa sva morala na levo, mimo raznih kmetij, dokler nisva dospela v Solčavo.

Solčavski zvon je oznanjal poldan.

Vas so med vojno požgali, edino cerkev dviga nad vasjo svoj mogočni gotski stolp. Po vojni so Solčavo obnovili. Toda kako? Ni več sledu o nekdanji gorski vasici. Zgubila je pečat stare kulture in domačnosti, po kateri je tako slovela. Škoda!

Že sva zapuščala vas, bila sva v ozki senčni dolini. Na levi je tekla čista Savinja, midva pa sva koračila ob njej po trdi avtomobilski cesti proti Logarski dolini. Nenadoma me je Stanko pobaral: »Ali veš, kdo je tod živel?« Že sredi vprašanja sem odgovoril: »HERLE!« Kdo izmed planincev ne pozna tega slavnega solčavskega alpinista, ki je eden najboljših slovenskih plezalcev in ima najtežje plezalne smeri v Raduhi in Savinjskih Alpah. Bil je še študent medicine, ko se je začela vojna. Potem je šel v partizane, ker je bil med najbolj drznimi. Žal se od tam ni vrnil, padel je nekeje v koroških gorah. Samo spomin nanj je še ostal.

Herle je bil čudak. Po planinah se je klatil po več tednov skupaj. Ko mu je zmanjkalo hrane, se je vrnil domov, se založil in spet šel... Kam, ni nihče vedel. Imel je takšno navado, da domačim ni povedal, kam je namenjen in kdaj se namerava vrniti. Ni imel tesnih prijateljev, živel je popolnoma svobodno. Najljubši mu je bil Matkov kot. Sem je pozimi često zahajal na smučanje. Tako je nekoč, ko je imel najtežji izpit, šel za štirinajst dni tja. O njem sva z Dragom mnogo izvedela od nekega Solčavčana, ki ga je dobro poznal. Ko sva ga nato pobarala, če je izpit napravil, je zadovoljno pokimal.

Cesta se je vlekla... Tu in tam je pokukalo sonce izza oblakov in takrat sva še z večjim zadovoljstvom pospešila korake. Stanko me je stalno poučeval. Če nisem kaj vedel, mi ni zameril, kot je to

navada profesorjev. Lepo mi je razložil, kar sem ga vprašal. Tako je nama mineval čas ob pogovoru o zgodovini, kulturi, glasbi in športu.

Kar nenadoma se je dolina razširila. Pred nama je bila Logarska, najlepša dolina, kar jih je doslej uzrlo moje oko. Kako ravne so njene zelene trate, kot bi jih zravnala človeška roka.

Strmo v polkrogu padajo vanjo grebeni Grofičke, Ojstrice, mogočna stena Planjave in Okrešljeva skupina z Mrzlo goro, ki jo branijo že stoletja.

Bližala sva se slapu Rinki. Že od daleč je naznanjal svojo glasno in veličastno pesem. Ponosno je padal v globino, v tolmun, ki ga požira zemlja in se pokaže šele nekje doli v dolini.

Čez nekaj časa sva sedela v koči na Okrešlju in južinala.

Potem sva takoj nadaljevala pot proti Kamniškemu sedlu. Prvi dan sva hotela priti čimdalj, zato sva divjala. Moči je bilo dovolj! Pot je ozka, vzpenja se sem in tja med pritlikavim borovjem, dokler ne pride čisto pod stene Brane. Tukaj sva se ustavila vsa zasopla, si poiskala primerno mesto ter sedla. Popoldan se je že nagibal h kraju. Ozračje je bilo sparno, slabo znamenje za naslednji dan.

Razgledovala sva se.

Moj pogled se je ustavil na Mrzli gori, ki je od te strani najlepša.

Ko sem tako sedel pred njo, sem z veseljem in s sladko utrujenostjo pozabil na vse ostalo. Slišal sem, kako mi je zamolklo bilo srce v tej božji tišini. Nikjer ni bilo glasu, ki bi kvaril ta veličastni mir. V tem trenutku, ko sem tako sedel in jo z odprtimi očmi občudoval, je vzhvela v meni ljubezen do nje. Ves omamljen sem bil od njene lepote.

S Kranjske se je podila preko Kamniškega sedla lahna, prozorna megla in zavila v velikem loku na desno, lezla vedno niže ter čez nekaj trenutkov pokrila Logarsko dolino pred menoj. To se je zgodilo v kratkem času. Planjava je bila vsa zavita, le vrh je žalostno kukal iznad meglenega plašča. Mrzla gora pa je stala vsa ponosna in vsej svoji lepoti nad svetlobelim megljenim morjem. Kdo bi jo popisal? To se da samo videti in občutiti.

Poševno so poljubljali njene skalnate stolpiče zadnji sončni žarki. Nima ravnih sten, vse so nazobčane, razrezane, vitke in silijo k nebu, kar vzbudi v človeku občutek ponižnosti.

S težkim srcem sem se poslovil od nje. Morala sva dalje.

Hodila sva čez stene Brane.

Bila sva na Kranjskem, v koči na Kamniškem sedlu. Predlanskim, ko sem bil tu, je bila majhna ko kurnik. Zdaj so jo razširili. Dosti prostora je v njej, spredaj nameravajo še zgraditi verando, tako da bo vsakega presenetila s tako razkošnostjo na tej višini.

Medtem se je pooblačilo. Mogočnih zapadnih sten Planjave, ki silijo na levo v Kamniško sedlo, se ni videlo. Obdajati jih

je začela vedno gostejša megla. Tako sem si lahko samo mislil, kje je Jugova klasična smer in Brinškov kamin, o katerem mi je Drago pripovedoval, kako ga je plezal z nekim ljubljanskim gimnazijcem.

Na levi so nemo strmele v naju vzhodne stene Brane, prijateljice Janeza Gregorina. Toda samo trenutek, že jih je pokrila megla.

Najina pot se je spuščala vedno niže, ni bila zanimiva, okolica skoraj enolična, sama bukova drevesa.

Končno sva le pristala v domu v Kamniški Bistrici. Zdaj nisva vedela ne kam ne kod! Na srečo se je tod mudil neki tovorni avtomobil iz Kamnika. Morda naju prepelje v Kamnik, od tod pa z zadnjim vlakom v Ljubljano. Krasno bi bilo!

Prijazen mlad šofer je nama ugodil. Ko sem z njim spregovoril, sem videl, da je nekoliko preveč pogledal v kozarec. A to naju v začetku ni motilo, glavno je bila — Ljubljana.

Kmalu smo se odpeljali; sedela sva zadaj vsa vesela. Toda, glej, hudirja! Šofer je vodil avtomobil vedno hitreje. Cesta je bila ozka, dva se ne bi mogla križati, spuščala se je navzdol in spet navzgor, v obliki velikih valov je bila speljana. Brzina se je stalno stopnjevala, avtomobil je plaval ko barka po morju, Stanka in mene pa je metalo z enega konca avtomobila po zraku v drugega. Na desni pod cesto so prepadi. Smreke... frate... vse je švigalo mimo naju v temni, zelenorjavi barvi. Za nekim ovinkom je pritisnil šofer z vso težo telesa na zavore, da je zadnji del avtomobila vrglo v stran in strašno zaškripalo. Avtomobil je obstal na mestu, pred njim pa je stal koleselj poln ljudi. »Srečo je imel,« sem dejal. »Midva tudi,« je zamrmral Stanko.

Šofer je že drvel naprej. Okolica ni bila več tako strašna, cesta je vodila po ravnem, zato sva se nekoliko oddahnila.

Drveli smo skozi vasi, ne da bi mogel prebrati na tablicah njihova imena.

V Kamniku smo bili, kot bi švignil, avtomobil je naju pripeljal naravnost v tovarno Titan.

Šoferja sva si še poslednjič ogledala; kljub temu sva se z veseljem poslovila od njega, ker naju je zastoj prepeljal tako pot, povrh pa še cela in živa.

V mraku sva prišla na kamniško postajo, od tod pa z vlakom v Ljubljano, kjer sva prenočila.

Prvi dan pri kraju.

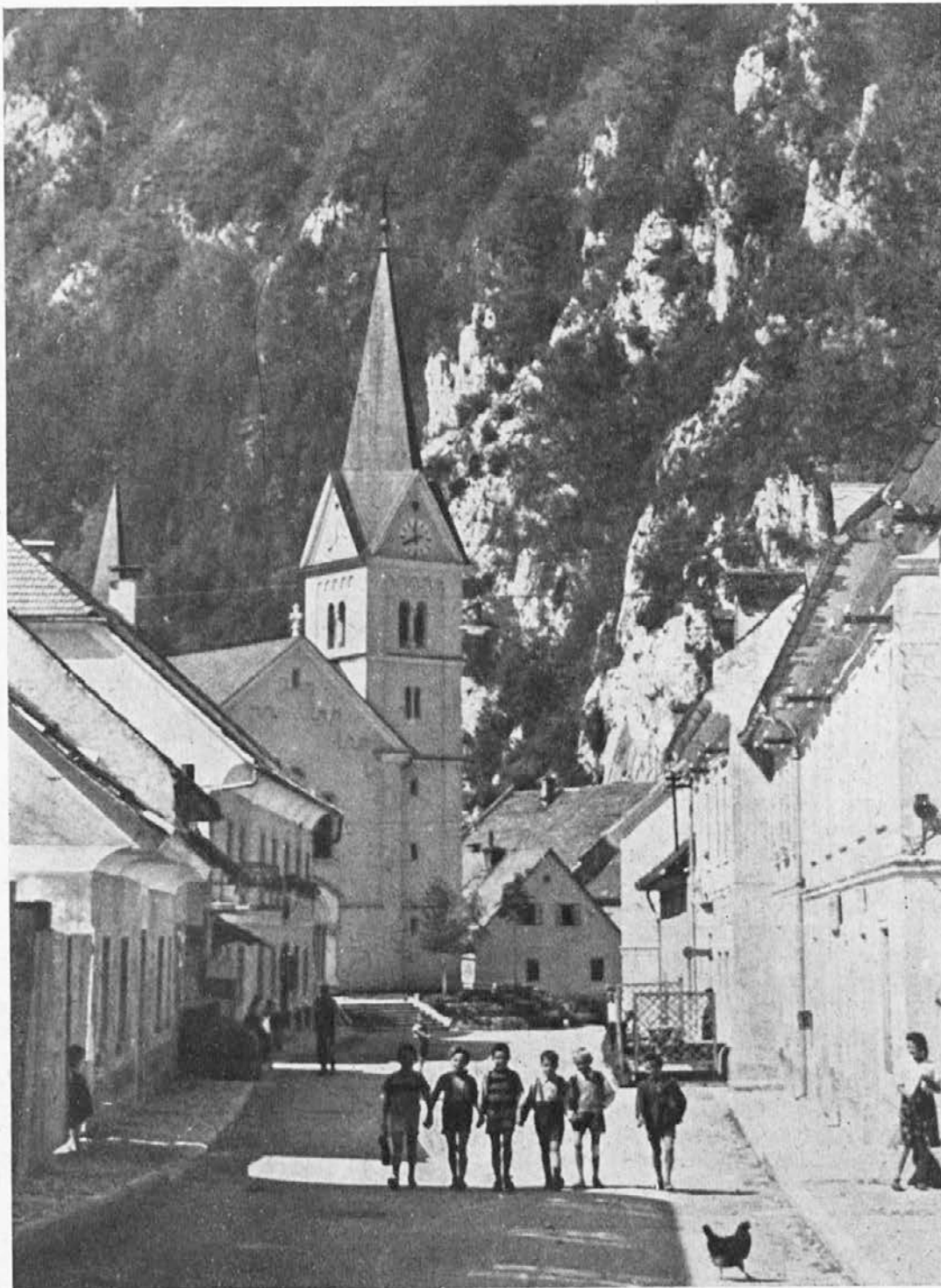
Ljubljana — — —

* * *

Megleno jutro. Kadar sem bil v Ljubljani, me je vedno sprejela v megli, drugačne se je sploh predstavljati ne morem. Morda se mi le posreči, da jo bom nekoč zazrl takšno kot v filmu Vesna, vso sončno in prijazno.

S Stankom sva vstopila na prvega »gorenjca«, ki odpelje rano zjutraj. Ljudi je bilo sprva malo, pozneje vedno več. Postaje so se vrstile — — — in končno so bile tu Jesenice. Lokomotiva se je nekoliko »oddahnila« in zbirala moči, kajti vožnja v Planiško dolino bo naporna, ker se proga dviga.

Dež je kapljal, ko sem se sprehajal po peronu in slabe volje premišljeval: »Tako

Črna — samo stolp in skale. Pa pogledjte naše male...!

daleč prideš, potem pa lahko pokvari vreme vse: človeka in lepoto, ki jo pričakuješ.« Toda zmotil sem se.

Izstopila sva v Mojstrani. Zdaj ni več deževalo. Kazalo je na bolje. Megla se je vedno bolj dvigala in svetleje je postajalo.

Krenila sva s postaje, z nama še nekaj planincev, ki so imeli isto pot kot midva.

Mojstrana je napravila name vtis prave alpske vasice. Saj tudi je. Na severu in jugu jo zapirajo visoke planine, med katerimi je le za slab kilometer ravnine. Na sredi jo razceplja neusmiljena, deroča Sava Dolinka, ki prizadeva toliko skrbi mojstranski občini. Neki možak mi je med potjo pripovedoval, ko je Stanko skočil po kruh v pekarno, kako reka draži ljudi. Napravili so ji strugo, zavarovali bregove in mislili: zdaj boš tekla tu, kjer smo ti ukazali. Toda kot nalašč! Poigrala se je z vsemi, zbrala si je svojo pot, noče, da

bi ji kdo gospodaril. Takšni so tudi ljudje — svoboda jim pomeni vse. Ljubijo naravo in so od nje odvisni, ker jim daje vsakdanji kruh. Tod živijo kmetje, gozdarji in lovci.

Tako majhna vas sredi slovenskih gora, pa vendar tako znana v svetu! Tukaj je živel mož, Simon Klančnik, lovec in planinec, ki je prvi povedel največjega planinskega pisatelja, alpinista dr. Juliusa Kugyja na vrh Triglava. Za to se mu je ta oddolžil in mu postavil spomenik v enem izmed svojih največjih del.

Kdo ne pozna še ostale Klančnike, ki so od tod doma, odlične smučarje: Gregorja, direktorja naše železarne, Karla Klančnika in druge. Večkrat so častno zastopali našo državo v inozemstvu, bolje kakor zdaj njihovi nasledniki. Izjema je seveda Polda. Ta še vedno odhaja iz Mojstrane, zaverovan v uspehe, prinaša domov pokale in nagrade. Toliko uspehov v zgod-

vini našega smučarstva še ni dosegel nihče, za to bo ostal Polda med slovenskimi smučarji svetel vzgled.

Mojstrana je že daleč zadaj. Pot je zavila na jugozapad.

Bila sva v dolini Vrat. Kakšna razlika je med njo in Logarsko! Dolina pod Planjavo je ravna, nekako počaščenega se počutiš v njenem objemu. Ta je bila tokrat silno neprijazna. Morda zaradi svetlo-temnih oblakov, ki so jo pokrivali, ali silnega bučanja vode v strugi globoko pod cesto.

»Vrata« so tesna, dolga dolinica; tod še prevladujejo zakoni narave. Bistrica, ki teče na dnu, neusmiljeno izpodjeda, ruši bregove, njena voda liže skale in jih drobi na koščke. V pravem neredu so čeznje in ob njej razmetana drevesa, izravana, takšna, kot jih je tresčil vihar. To trohni in gnije. Prav ta nered, za človeške pojme, ki sem ga tu našel, je imel zame svojstven čar.

Bližala sva se slapu Peričniku. Obstrmela sva, svojih glasov nisva več slišala, izgubljali so se v glasnem bučanju. Peričnik drvi v širokem toku preko vlažne stene v tolmun, nekoliko pa se odbija od skale in moči okolico.

Nekoliko trenutkov sva zamišljeno stala pred njim, si dajala znamenja z rokami, nakar sva obogatena s to edinstveno lepoto narave krenila dalje.

Prišla sva v Aljažev dom — imenuje se po slavnem planincu, župniku iz Mojstrane. Ura je bila točno poldan, ko sva se usedla v prijazno jedilnico. Pred nama je visela na steni slika pokojnega Aljaža v gorenjski narodni noši. Jedilnico je napolnjeval duh po goveji juhi in vabil. Naročila sva si jo.

V koči sva naletela na veliko skupino nemških dijakov iz Düsseldorfa, vračali so se zadovoljni s Triglavu in napolnili koč s svojo govorico. Težko sva jih razumela, ker so govorili v narečju, kar je bilo malo podobno tisti nemščini, ki se je učim v šoli. Kljub temu sva se začela z njimi meniti. Povedali so nama, da se vračajo v domovino. Naštevali so razne kraje v naši državi, kjer so hodili, lepote in doživetja s tega potovanja. Iz njihovega pripovedovanja sem spoznal marsikaj. Predvsem to, da malo poznam svojo domovino in zato sem z nekim zavidevanjem gledal nanje.

Počasi sva nadaljevala najino turo. Sproščeno in lahnih korakov.

Bližala sva se našemu očaku Triglavu. Morala bi se videti mogočna severna stena, namesto nje pa sva zagledala gosto svetlo meglo, ki je postajala vedno redkejša. Stanko mi je dejal, da je v višini nad dva tisoč metrov sončno. Zato sva upala na skorajšnje zboljšanje vremena.

Lazila sva vedno više po strmi Tomiškovi poti. Najin cilj je bila Kredarica, kjer bi prenočila.

Med potjo so najine oči venomer zahajale v desno. Triglavsko steno je pokrivala ogromna bela meglena zavesa. Le tu in tam se je razkrila, pokazala kak košček temne stene in jo naglo, nagajivo zastrla, kot bi se hotela poigrati iz dveh ubogih človeških bitij. Steno sva si v duhu dopolnjevala, dobro sva jo poznala.

Končno sva prišla na skalnato planoto, ki se razprostira 2000 m visoko. Vsa je

preluknjana, polna globokih kotanj, v katerih se skriva star sneg. Pazila sva in gledala v tla, da ne bi kdo izmed naju izginil.

Za to pot sva rabila zelo mnogo. Mračilo se je, ko sva stopila na Triglavski ledenik. Počez je vel neprijeten vetrič, ki je oživiljal in razgibal ude. Hodila sva hitreje.

Na vrhu ledenika, nekoliko na levo, so se svetila okna koč.

Večer v koči je bil zame najzanimivejši od vseh, kar sem jih doživljal v gorah. Če morda odštejem večere na Gori, Grohatu, v samotni pastirski koči ali na mehkih tratah Smrekovca. Ti so se še močneje oklenili moje notranjosti.

Ljudi je bilo precej — mladi, stari, moški in ženske, vse je sedelo pomešano v dveh prostornih, svetlih jedilnicah. Glasno so se menili med seboj, iz druge jedilnice sem celo zaslišal zateglo petje.

Sedla sva v prvi jedilnici, tik ob vrata, kjer je še edino bilo prosto.

Oziral sem se po ljudeh, nobenega znanca nisem opazil, sami tuji obrazi. Na koncu jedilnice je slonela mična natakara in naju motrila. Umaknil sem se njenim pogledom, toda že je pridrsala k nama.

»Morda želita kaj, prosim?« Stanko je naročil.

Večerja je nama silno teknila, mnogo več volje in zadovoljstva je vtila v najino telo. Zato sva si rekla, da še ne pojdeva počivat. Začela sva se meniti in Stanko mi je v prijetnem vzdušju, v vzdušju, kakršno je samo po večerih v planinskih kočah, kjer se duše približajo, začel pripovedovati marsikaj zanimivega o življenju, o Triglavu in ljudeh, ki nanj prihajajo.

Pred menoj na mizi je ležal nož. Ta je postal povod, da sva prišla v razgovor tudi z drugimi. Zanj je zaprosilo dekle od sosedne mize, ki je sedela v družbi nekega moškega in z dekletom njenih let. Začudil sem se njeni zgovornosti, ker me je takoj nato povprašala, če sva od daleč prišla in od kod.

»S Koroškega,« sva ji odvrnila. »Iz Avstrije?« je vprašala. Morala sva ji razložiti, ker je imela nekoliko zmešane pojme o najini domovini.

Pri tem sta stopila v pogovor tudi njena znanca in čez kratek čas se je njihova miza pridružila najini. Dekleti sta bili iz Ljubljane, mož s Hrvaškega, inženir geodezije.

Razživelimo smo se; na mizi je bilo vino. Zanj je skrbel naš južni brat in kar ni pustil pri miru tistega, ki ni hotel piti. Skoraj bi se mu pri tem zameril, precej ga je že imel pod kapo.

Ida, simpatično dekle, se nenadoma spomni na glasbo. »Škoda, da ni muzike!« je začebljala. Na to sem ji zaupal, da bi se njena želja lahko uresničila, če bi bile v koči kakšne citre ali harmonika. Že je tekla k upravniku, se vrnila z njim in prinesla zaprašene citre. Stanko se je razveselil, ko je zagledal svoj najljubši instrument.

Čez nekaj trenutkov so že zadoneli mogočni akordi izpod Stankovih prstov. Kot bi odrezal, je nastala tišina in vsakdo je prisluhnil. Okrog mize se je jelo zbirati vedno več nežnega spola, ki mu je diktiral,

kaj naj igra. Nekajkrat je moral celo ponavljati kako pesmico, tako jih je ganilo.

Tudi peli smo vsi, a Stanko nas je spremljal. In zdelo se mi je, da te ljudi okrog sebe že dolgo poznam. Sami veseli, nasmejani obrazi. Za hip pa so mi misli ušle tudi dol v dolino. Oh, tam je drugače! Ne bi se mogli tako hitro zblížati in spoznati, kot so nas ta večer Stankove melodije in strme gore, ki so nas obdajale. V naravi ni razlik, vsi smo med seboj enaki in tega se človek tu zaveda. V dolini ne.

Med nami je bil tudi neki črnolasi izraelski študent, prvič na taki višini. Dejal je, da pri njih ne poznajo visokih gora. Hvalil je in se čudil našim lepotam.

Končno smo se začeli razhajati, ker je bilo že pozno. Le dva moža, že v letih, svetili so se jima lasje nad zagorelim obrazom, se nista mogla ločiti. Menila sta se glasno, kapljica ju je napravila zgovorna.

»Veš, France,« je dejal prvi, »tolikokrat sem bil tu, tega pa še danes ne razumem, kako je mogla narava počastiti Triglav s to skalnato kupolo, ki se dviga nad kredarsko planoto? Kaj, če se bo ta skotalila, ko naju ne bo več, čez Triglavsko steno in bo Triglav brez vrha?«

Kakor sem videl, sta bila zadnjič tu. In zdaj se vračata domov, kjer bosta ob spominih nanj čakala smrti.

Zunaj je svetil mesec; čisto jasno je bilo in mirno. Zasanjali smo skupno z veseljstvom.

Naslednjega dne smo rano vstali. Molče smo pozajtrkovali in v posameznih gručah zapuščali koč. Bila sva med zadnjimi.

Sonce je že vstajalo iznad temne lise vzhodnih gora kot ogromna žareča krogla in sipalo blede žarke na najvišje vrhove.

Tako sva stopala vedno više. Vrh je približno uro hoda oddaljen od koč, ki sva jo zapustila. Ta je bila zdaj strmo pod nama, majhna kot vžigalična škatlica, gledala sva jo z grebena Malega Triglava. Na koncu se ta greben dvigne in vzkipi mogočno v vrh Triglava.

Okrog Aljaževega stolpa na vrhu ter nekoliko pod njim so se ljudje sede in stoje menili. Pogledi so jim drseli po sosednjih in daljnih vrhovih, nazadnje pa so se ustavili v globokem breznu pod njimi.

Mednje sva prišla neopažena. Sonce je razžarilo z vso močjo vrh in ga ogrevalo. Sedla sva.

V mehkiem zlatu avgustovega sonca so se kopalj strmi vrhovi Julijskih Alp. V sklenjeni verigi se nadaljujejo na zapad, zavarovani od čokatega, plečatega Triglava, na čigar pleši sva sedela in občudovala svet pod seboj. Kot dojenček se ga drži sosednji Stenar, nato višji otroci, Razor, ter dolga, zapeljiva Škrlatica. Za njimi sili v nebo nevarni Prisojnik, ki jih straži.

Na severu so naju pozdravljale Visoke Ture z Großglocknerjem in ledenikom Pasterco; svetil se je v dalji kot kristal v soncu. Pod temi pa bolj pohlevne, zelene, kopaste planine.

Pod dolgo pregrajo Karavank so motno ždele Kamniške planine in molče strmele k svojemu očaku.

Gledala sva tudi proti jugu. V daljavi je mrgolela svetla ploskev, bila sva prepričana, da je to morje. Po malem sva

SLOVO

Kakor brucovanje na univerzi, se je v srednji šoli ohranil običaj predaje ključa ob vsakoletnem odhodu maturantov z gimnazije.

Navadno je med sedmošolci in osmošolci neko tiho nesoglasje in nasprotje: osmošolci so najvišji razred na gimnaziji in kot bodoči akademiki seveda nekoliko domišljavi in preveč samozavestni; sedmošolci pa so zavistni in jezni na ta njihov neupravičen ponos in avtoriteto, ki jo imajo proti nižjim (vsaj imeti bi jo morali). Najbolj pride ta nesporazum do izraza pri predaji ključa — slovesu maturantov na koncu šolskega leta. To je velik praznik za vso gimnazijo.

Prej včasih je bil že 7. in 8. razred srednje šole nekakšna univerza in so hodili sem samo starejši dijaki, ki so imeli tudi svoje privilegije, n. pr.: posebno sobo za sestanke, kjer so tudi pili in kadili. Običaj predaje ključa so prinesli k nam iz tujine. Kmalu se je udomačil po vseh naših večjih mestih, v Ljubljani in

zapuščala vrh Triglava, prevzeta nad bogatim razgledom in krenila po njegovih ramenih v globoko žametno dolinico. Trenta je bila pred nama.

Tod sem razmišljal o Kugyju in Triglavu. Najljubši mu je bil, kar je povedal v svojem delu: Iz mojega življenja v gorah. Prvi ga je opisal, dal spoznati njegovo veličino tudi drugim in ga smatrajo še danes za največjega planinskega pisatelja iz dobe klasičnega alpinizma. Po rodu je bil Korošec, mati mu je bila Slovenka, oče Nемеc. Ker je hodil v nemške šole, so njegova dela pisana v nemščini, vendar v večini posvečena Julijcem. Boril se je proti tistim, ki so pačili slovenska imena gora ali jih celo samovoljno krstili. Dejal je, da do tega nimajo pravice. Ljudje, ki živijo pod njimi, poznajo gore kot lastno dušo in jih imenujejo po eni izmed njenih značilnosti, kar je tudi edino pravilno.

Triglav zapusti v človeku veličasten vtis, saj ni dejal o njem Kugy zaman: tu obmolkne vsaka kritika. Ko stojiš na vrhu, se ti zdi, kakor da je vse usmerjeno sem; od tod pomiluješ sosednje gore, ker niso tako mogočne kot ta.

Zato pomeni slovenskemu ljudstvu: svobodo — trdnost — moč. Na njem to v resnici občutiš — in s simbolom tega vrha si je slovensko ljudstvo izbojevalo svobodo, ki je dolgo prebivalo le-tu v višinah.

Prišla sva v dolino Trente. Konec najine poti v gorah. Ob orgljanju smaragdne Soče sva pot nadaljevala proti morju...

* * *

... Vsa utrujena, zamazana, sva komaj čakala, da bi bila že doma.

Ko sem zagledal v bližini Šoštanja našo Goro, me je spreletelo veselje. Lahno sem se nasmejajal, zavedajoč se, da ni več daleč dom. Obenem pa so mi vstajali svetli spomini nanjo in tako sem na tihem razsodil, da mi je še najdražja.

Mariboru pa ga še posebno hrupno praznujejo. Ključ osmega razreda (zdaj ključ stranišča) predajo sedmošolcem, z njim tudi naslov najvišjega razreda na gimnaziji in vse pravice »polnomočnega« upravljavanja. Seveda si jih zadnjič še pošteno privoščijo, da odidejo z dolgimi nosovi.

Pri nas na Ravnah postaja ta običaj, ki ga imamo že od nastanka gimnazije, vsako leto bolj tradicionalen in slovesen.

Konec maja so sedmošolci nestrpni in nekoliko nervozni, kako se bodo odrezali pri preizkušnji. Zadnje ali predzadnje uro zatrobijo pred njihovim razredom fanfare in čujejo se klici »Sedma, Sedma!« Vsi obrazi otpnejo od pričakovanja, a jih še pustijo nekaj časa stati pred durmi. Tako zlahka se ne dajo dobiti na limance. Na grajskem dvorišču se zbere celoten profesorski zbor, ves živčav iz prvih razredov in vsa višja. Osmošolci so svečani, resni. Nekoliko zadržano in težko jim gre beseda z jezika, ko poklonijo darila ravnatelju, razredniku, ostalim profesorjem in se jim zahvalijo za vse, kar so jih teh dolgih osem let naučili, za vso potrpežljivost in ljubezen, ki so jo imeli zanje. A to mučno slovo je treba končati in misli preusmeriti drugam. Za to so tu sedmošolci! Glavni ceremonij se obrne in jim vzvišeno raztolmači, da si je treba ključ in pravico do novega razreda odkupiti. Da to ne bo tako lahko šlo, jih bo komisija izprašala in ocenila po njihovih zmožnostih. Kaj vse morajo ubogi sedmošolci požreti!

Lanski maturantje so nas n. pr. vprašali: Kakšna razlika je med zeljem in sedmošolsko glavo? Vsi smo seveda tuhtali in tuhtali, pa so nam (v veliko veselje profesorjev in prvošolcev) »prijazno« raztolmačili, da je zeljna glava polna, naša pa prazna. Kaj naj bi jim na to odgovorili?

Taka in podobna vprašanja daje »izpitna« komisija in ocenjuje. Včasih se še komu kaj posreči uganiti, večina pa molči in se spogleduje.

Ko je preizkušnja končana in se komisija med seboj še važno posvetuje, naj da ključ ali ne, pride na vrsto darilo. To je odvisno od premožnosti osmošolcev. Lani smo n. pr. dobili stekleničko mleka, cucelj in slinček — »lepo« darilo za mlečno sedmo! V svoji zlobi, ker so nas tako osramotili pred javnostjo, smo si hoteli »darilo« kar lepo obdržati. Pa so prišli ponj in priznali, da so si vse skupaj le izposodili in da morajo zdaj vrniti. Nekaj zadoščanja smo pa le dobili! Po tem osmošolci prvič slovesno zapojejo Gaudeamus igitur in se uvrstijo v pogrebni sprevod. Častiti gospe latinščina (letos je ni več) in matematika, dva največja žulja skoraj slehernega dijaka, nesejo k zadnjemu počitku v Mežo. Po vseh teh ceremonijah se vsi v smeju razidejo.

Tako je slovo (samo navidezno veselo in razposajeno) ravenskih maturantov od svoje gimnazije. Osem let mladostnega, včasih brezskrbnega življenja je za njimi. V teh letih so Ravne vzljubili, postale so jim drugi dom. In ko se dijak poslavlja od tega doma, kjer so ga vzgojili z ljubeznijo in dobro besedo, ni čudno, da je sloves težak in žalosten.

Marija Potočnik

Hoffmann:

Spominčica

V našem zelenečem logu
rožica cveti,
kot nebo so modre,
vedre nje oči.
Nič ni klepetava,
vse, kar kdaj pove,
je vedno in edino —
Ne pozabi me!

Prevedel: Ivan Škoflec

Pameče — naš svet in kraj, kjer furman je še običaj

Dravograd — Vorančev »Stari grad« z Laboško dolino in s hribi kraja »za Dravojo«

DOM SAMORASTNIKOV

Ljudje, ki živijo med Uršljo in Peco, po njunih globačah in rebrih, so dolgo občutili na svojih tilnikih tujčevo roko. Korošci so stiskali zobe, kleli v svojih dušah, dokler njihova kletev ni izbruhnila na dan. Po vsej Koroški je zakipelo. Prišel je čas, ko je hlapec terjal od gospodarja dolg in pravico. Pravico so si morali vzeti z bojem. Brez žrtve ni svobode! V boju za pravice je padel Malgaj, Močivski Petruh in toliko borcev NOV. Tisočere žrtve so pripomogle do uresničitve besed, ki jih je govorila Hudobivškova Meta svojim otrokom: »Ker niso Karnice vaše, so vaše vse gore, vse globače, vse skale in vaša so polja, ki jih prekopavate s svojimi rokami...« »Pankrti«, ki jih je Voranč imenoval »samorastnike«, so obogateli. Samorastniki niso križem rok občudovali neprecenljivega bogastva, temveč so si zavihali rokave in pričeli z delom. Plod njihovega dela je tudi gimnazija na Ravnah.

Leta 1945, ko je Nemčija kapitulirala, so se na grajskem dvorišču na Ravnah zbrali zastopniki fužinarjev in sindikatov ter predstavniki mlade ljudske oblasti: Vinkler, Hromc, Dretnik, Juh itd. Začetek je bil težak. Dijakov je bilo okrog tri sto in šest profesorjev, ki so bili v glavnem domačini: dr. Sušnik, prof. Mravljak, prof. Vratarič, Dolinšek, Lodrants in prof. Klunova. Oddaljenim dijakom je bilo treba priskrbeti tudi bivanje v internatu. Učitelj Gačnik ni pomišljal, kje bi mogel dobiti potrebno število postelj. Sam je vzel sekiro, žago in kladivo ter zbil nekaj postelj. Tako je bilo tudi vprašanje internata rešeno. Med pustimi zidovi gradu grofov Thurnov se je prebujalo življenje. Mladina je študirala, sestajala se na zborovanjih, kjer so razmišljali o težavah, ki so jih občutili. Potrebni učil ni bilo. Prostori so postajali pretesni, kajti število dijakov je naraščalo. Višješolci: Milan Osojnik, Tone Potočnik, Marija Osojnik, Drago Plesivčnik, Danilo Nabergoj, Franci

Paradiž, Praprotnik, Golob, Razdevšek in Sekavčnik so na nekem sestanku razmišljali o tem, da bi na Ravnah zgradili novo gimnazijo. Milan, ki je ves čas debatiranja o tem vprašanju sedel popolnoma tiho, je spregovoril: »Dragi sošolci, kdo bo pa delal? Po vsej domovini primanjkuje delavcev.« Danilo je vstal ves srdit, stisnil

pest, jo pokazal sošolcem in zaklical: »Rod samorastnikov si bo sam zgradil svoj dom!«

V jeseni 1948. leta je brigada dijakov s pesmijo na ustih, s krampi in lopatami v rokah krenila na gradbišče. Tako so pričeli graditi svoj dom kulture. Zarili so se v zemljo, kopali po njej tako dolgo, dokler niso bili izkopani prvi temelji. Kraj je bil močvirnat, zemlja je sproti zasipala izkopane jarke. Vendar mladinci niso odnehali. Znova in znova so zavihteli krampe in lopate. Borili so se z zemljo kot Borovnik s požiralniki. Treba bi bilo zabetonirati temelje, a nikogar ni bilo. Zopet je bila mladina tista, ki je z dehom pričela. Slednjič so priskočili na pomoč delavci iz Železarne in Gradis. Gimnazija je rasla. Dne 10. oktobra 1954 je bila slovesna otvoritev. Samorastniki smo ponosni strmeli nad uspehom svojega dela. Skupno z gimnazijo je rasla v ljudeh zavest, da tudi koroški človek mnogo zmore. Mežiška dolina s svojimi prebivalci se je popolnoma prerodila. Postala je znana po domovini. V svet odhajajo prvi inženirji, tehniki in zdravniki, ki ne bodo nikdar pozabili svoje ljubljene Koroške. Vsak, ki zapusti rodni dom, nese s seboj grudo rjave ilovnate prsti. Rod samorastnikov je postal številen in močan. Hudobivškova Meta je imela prav, ko je govorila: »Zdaj po meni vas je devet, čez petdeset let vas bo lahko že sto, čez sto let vas bo petkrat, desetkrat toliko. Potem si boste združeni lahko priborili enakovrednost, svoje pravice...«

Marija Gorinšek

Delak-Kamenikova priredba „Hlapca Jerneja“ na ravenskem odru

Da so ob obletnici smrti Franceta Prešerna gimnazijci igrali Delak-Kamenikovo priredbo Hlapca Jerneja, ve že vsakdo. Napolnjena dvorana pa je dokaz, da gledamo Ravenčani tudi kvalitetnejše predstave, ne samo zabavne prireditve, kakor so »Toti teater« ali podobno.

Ze uvodoma želim opozoriti na napako, ki so jo delali vsi dnevni časopisi, ko so pisali o »Debelakovi« priredbi Jerneja... kar v tem primeru ni točno. Hlapca Jerneja je namreč poleg Skrbinška dramatisiral tudi Delak, katerega original je profesor Kamenik vzel za osnovo pri priredbi za ravenski oder.

Navdušujoča odobravanja med spreminjanjem slik so nam jasen dokaz, da so bili tudi igralci iz vrst gimnazijcev kar najbolj pripravljeni. Skoraj nemogoče je preceniti trud, ki so ga vložili igralci v to delo, saj so često pozno v noč vadili, samo da bo »gladko teklo«.

Toda zakaj vse to? Marsikak povprečen gledalec v dramo ni videl drugega kakor malce nenavadno igro, v kateri nastopajo zbor, Jernej in še nekaj gospodov v frakih. Marsikomu mogoče tudi ni »šlo v račun«, zakaj hodi Jernej od župana in sodnikov na Dunaju do župnika, ki mu prav tako ne prisodi pravice in si jo Jernej na koncu vzame sam, ko seže domačijo.

Da nam bo drama čimbolj razumljiva, moramo vedeti, kdaj in v kakšnih razmerah je nastajala. Razumeli pa bomo tudi, zakaj mora Jernej na koncu končati v ognju.

Ko smo dosegli Slovenci 1907. leta splošno volilno pravico, smo sodelovali že pri prvih »majniških« volitvah s samostojno delavsko listo. Kandidirala sta med drugimi tudi pisatelj Etbin Kristan in Ivan Cankar. Zlasti Cankar se je kot kandidat zavedal vloge naprednega političnega aktivista — saj je v ta

namen zasnoval eno svojih najpomembnejših del: Hlapca Jerneja.

Pred volitvami novela sicer ni izšla, toda ta prva zasnova je rodila socialno simbolično novelo, ki je manifestirala idejo, za katero se je boril Cankar vse življenje — za pravo.

Kmečka socialna tematika je Cankarja zanimala že dolgo prej. (1900: Kralj na Betajnovi.) Z vstopom v volilni boj pa je dobila še nov politični poudarek. Cankar se je zavedal, da sta v kmetu dve naravi: delavska in posestniška, od katerih prva kaže v zvezo z delavstvom — pot v socializem, druga pa se nagiba v zvezo z buržoazijo. Prav zato je za junaka novele oziroma drame vzel kmečkega človeka, ki je samo delavec brez zemlje in kot tak delavcu najbližje, to je hlapca. V njem je združil delavskega kmeta in delavca, ki sta bila osnovni in najbolj izkoriščani gibalni sili v tej dobi. Jernej živi v žalostnem času, ko slovenski narod bankrotira, v dobi, ko se na vasi vedno bolj zaveda kapitalistični način življenja in mišljenja, ki ruši tisti stari — patriarhalni način življenja med gospodarjem in hlapcem.

Stari Sitar predstavlja še stari — patriarhalni kmečki svet, ki z njim tudi umre. Mladi Sitar pa predstavlja novi kmečko-posestniški življenjski trd, brezobzirno pridobljen, ki vidi v hlapcu le kupljeno delovno silo, ki jo izrabljeno vrže. (Samo spomnimo se, na kako brezobziren način je mladi Sitar odslovil Jerneja, ki je že tako rekoč z znojem prepojil Sitarjevo posestvo.) Kako naj se mu Jernej upre? Ves zmeden se mu najprej ukloni, ko pa se zave cene svojega štiridesetletnega dela na kmetiji in ko spozna, da ga skušajo prevariti za prislužene plodove, se mu izlušči vprašanje, ki ga kasneje žene v svet: »Kdo je tu pravi gospodar?« Po Jerne-

jevi logiki ne more biti drugače, kakor: plovci potu, ki je kanil z njegovega čela, so Jernejevi — to je postava!

S tem geslom je Jernej šel iskat pravice. Na poti sreča študenta, ki se mu je prav tako zgodila krivica; vendar je takoj po prvih udarcih poražen zaključil svojo pravdo. Jernej pa išče pravico dalje. S tem upanjem, da bo našel človeka, ki mu bo prisodil pravico, ki jo išče, se vključuje Jernej v usodo vseh »brezdomnih, trudnih od krivice«, ki bodo z njim vred zmagali! — »Takrat le pridite vi, blagoslovljeni od nesreče in bridkosti, odprt vam bo hram, miza bo pogrnjena, pripravljen stol!«

Pod pritiskom udarcev, ki mu jih prizadevajo uradni tolmači pravice (sodniki in pravniki), raste njegov razvoj v socializem in revolucijo, v kateri je Jernej prvoborec. Ker od svojih smotrov ne odstopa, ga najčešče obravnavajo kot duševno nedoraslega človeka, fantasta ali brezumnika.

Kakšen je Jernej v svojem razvoju? V prvi fazi je še neprebujen. V njem prevladuje še patriarhalni element. Ko išče pravico, je Jernej revolucionar, zlit značaj, kar je zanj vseskozi karakteristično. Kot »iskalec« pravice ima na eni strani kal socialistične misli: »Ti, ki si delal — Tvoje je delo!«, na drugi strani pa še popolnoma naivni, svetopisemski miselni svet. Od teh mora eden nujno pasti. In če naj postane socialistični zametek v Jerneju pravo spoznanje, mora odpasti miselni svet. Zadnje dejanje Jernejevega iskanja pravice se dopolni pri župniku. Župan mu je že prej dejal: »Zaupajte v boga!« itd. Zato misli, da bo župnik edini, ki ga bo razumel. Toda zmotil se je. V kruto pozo inkvizitorja zraste župnik, ko spozna v izmučenem Jerneju socialnega borca. Pod njegovo srdito obsodbo se sesuje še zadnja Jernejeva opora: da bo bog njegovo pravico potrdil.

Ves potrj in duševno zlomljen sežge Sitarjevo domačijo. S tem zaključkom je Cankar s simbolom revolucije pokazal tragičen konec revolucionarja, ki še s svojo krvjo potrdi pravico, ki je ni našel. Sedaj je Jernej — žrtev in zmagovalec hkrati.

V Jerneju je povedal Cankar vsakomur, ki je hotel pogledati globlje, dve temeljni resnici: da se mora slovensko delavstvo nenehno zavedati, da svojih velikih zgodovinskih nalog ne bo moglo uresničiti v okviru obstoječe družbe, temveč samo po poti revolucije, in dalje, da ta revolucija ne bo uspela, če revolucionarna delavska stranka ne bo imela za seboj širokih ljudskih množic. Čisto drugače bi se »boj« končal, če bi imel Jernej ob sebi nekaj ljudi, ki bi mu pomagali in bi vrgli v ogenj mladega Sitarja, ne pa Jerneja.

»Hlapec Jernej« je bil torej resno opozorilo vsem, ki so iskali pravice kjer koli, češ noben posameznik sam ne more doseči pra-

»Miklova Zala«
igralske družine
iz Roža —
sorodnica pravih
Serajnikov iz Svaten
— študentka
ljubljske univerze

vice, če nima močne zaslombe med ljudstvom.

»Hlapca Jerneja« je na Ravnah režiral prof. Kamenik, ki je hkrati igral glavno vlogo. Ostali igralci so bili predvsem sedmošolci; sodeloval pa je še moški pevski zbor pod vodstvom tov. Krpača.

Prireditvev je bila namenjena izključno ravnskemu odru, obenem pa je upoštevala moderne tehnične pripomočke, kot je n. pr. magnetofonski trak. Na ta način je bilo moč iz nekdane izrazito dramske priredbe ustvariti lirično poemo, ki je sicer še poznala in priznala vse zakone dramske tehnike, upo-

števala pa je tudi prozni tekst in tako spojila liriko, epiko in dramatiko. Iz posameznih scen je tako nastala nepretrgana enota, ki ji je bila osredje Cankarjeva osnovna nit. Konferencier, ki je preko magnetofonskega traku povezoval posamezne scene in je govoril večinoma Cankarjev originalen tekst, je imel poleg povezovalne vloge še vlogo tolmača, kar je bilo namenjeno povprečnemu gledalcu, kakor je ravnski. Na ta način je bilo moč približati Cankarjev tekst tudi preprostem, nešolanemu človeku. Glasbena spremljava med scenami in v sceni sami je bila stilizirana in deloma originalna.

Konrad Ferik

Ivan Škoflek:

Kratek oris dela MKUD „Samorastnikov“

... mladina se zbira
z Raven, s Prevalj,
Pece in Strojne,
iz Črne in iz Mežice,
od Mislinje do Vuzenice
v svoje svetišče
žejna resnice.

(Ob otvoritvi gimnazije)

Ko so leta 1945 ravnški fužinarji ustanovili na Ravnah gimnazijo, je bila obenem ustanovljena tudi nova mladinska organizacija. Kmalu nato pa je tedanja generacija ustanovila MKUD »Samorastnikov«.

Za bivšimi Thurnovimi grajskimi zidovi se je začelo novo življenje. Na dva dela je bilo razdeljeno — na šolsko in izvenšolsko. Drugo se je temeljito kazalo zlasti v MKUD. Prvi ravnški gimnazijci so ustanovili svoje literarno glasilo »Novo Brazdo«, ki je izhajala štiri leta kot gla-

silo MKUD. Toda na Ravnah se je zbralo toliko število mladih literatov, da so ustanovili literarno družino, »Nova Brazda« pa jim je služila kot verno ogledalo njihovih mladih misli. Če danes samo bežno prelistam vseh sedem letnikov, ni težko spoznati, da so ravno ti ljudje pustili enega najlepših spominov na Ravnah.

Pod okriljem MKUD je delovalo več krožkov in družin, kot so dramski krožek, folklorna skupina in recitacijski krožek. Te skupine so nastopale na raznih akademijah in proslavah. Dramska družina je uprizarjala skozi vsa leta dobro naštudirana odrska dela, ki so jih povečini režirali tovariši profesorji. S šolskim letom 1950/51 je bil na gimnaziji osnovan prvi moški pevski zbor.

To je samo obris dela MKUD. Podrobno pa bi lahko dejali približno takole:

Najstarejša od vseh skupin MKUD je dramska družina. Njena krstna predstava je bil Linhartov »Veseli dan ali Matiček se ženi«. Dvakrat so ga igrali na Ravnah, nekajkrat pa so gostovali po okoliških krajih. Po teh predstavah je dramska družina zaostala za folklorno in recitacijsko skupino, dokler ni v šolskem letu 1950/51 dobro zaigrala dramo »Vselej človek«. Kljub precejšnjim zahtevam je predstava dobro uspela. Na domačem odru je bila igrana trikrat, tretjo reprizo pa so uprizorili v Mežici. V šolskem letu 1951/52 je dramska skupina naštudirala Finžgarjevo »Razvalino življenja«. Naslednje leto je v režiji novodošlega profesorja slavista zelo uspešno, in je po trimesečnem študiju, ponovno uprizorila Linhartovo komedijo v petih dejanjih »Veseli dan ali Matiček se ženi«. Na domačem odru je bila bogato

poplačana za ves svoj trud s priznanjem skoraj vedno nehvaležnih Ravenčanov. Škoda le, da ni bilo več gostovanj. V šolskem letu 1953/54 ni dramska družina uprizorila nobene igre. Toda ne prenačimo se in ji ne recimo, da je spala.

Mlad človek pač venomer teži za tem, da bi videl čimveč; vsi pa dobro vemo, da so potrebna za to precejšnja finančna sredstva. Ker MKUD ni mogel s predstavami organizirati toliko sredstev, da bi z njimi zadovoljil vse svoje člane, so mladinci po razredih organizirali kulturne programe, ki so vsebovali: umetne in narodne pesmi, krajše enodejanke, balet, recitacije in podobno. Morda ne bi bilo napačno, če jim na tem mestu damo priznanje za njihovo dobro organizirano delo, zakaj uspehi niso izostali po nobeni predstavi.

Priznanje vseh priznanj pa zasluži vsekakor dramska družina, ki je v letošnjem šolskem letu v sedmih dneh naštudirala Cankarjevega Hlapca Jerneja v Delak-Kamenikovi priredbi. O njej se lahko izrazimo zato tako, ker vemo iz prakse, da Ravenčani vse dotlej niso in niso z navdušenjem sprejeli Cankarja.

To je zelo na kratko povedana dramska dejavnost MKUD »Samorastnikov«. Delo je bilo težko zlasti zato, ker so vsako leto odhajali igralci na univerzo, pa tudi sposobnih in požrtvovalnih režiserjev nismo vedno imeli.

Folklorna skupina je imela več uspehov predvsem v svoji prvi dobi. Pozneje je umrla in se za kratek čas spet pojavila v šolskem letu 1952/53. To dokazuje, da je na gimnaziji dovolj pogojev za razvoj folklorne skupine, le učitelja ni, ki bi jo požrtvovalno vodil.

Recitacijski krožek je preživljal svojo zlato dobo v času desete obletnice mežiškega srečanja, kjer je v priredbi in režiji prof. Kamenika nastopil z Župančičevo Dumo. S to recitacijo je pozneje gostoval na Strojni, v Kotleh in doma na Ravnah. Dobro leto pozneje je bila gimnazijska mladina tik pred otvoritvijo nove gimnazije. Preko sto mladincev je zopet stopilo pod vodstvom prof. Kamenika v kleni zbor in v hladno jesensko jutro je izgovorilo svoje jecklene besede.

Prejšnja leta je recitacijski krožek prirejal večere slovenskih pesnikov in pisateljev, med njimi je bil najbolj uspel Kajuhov večer.

Leta 1950 meseca aprila se je nekega večera srečalo na robu petero fantov. Eden izmed njih je brundal slovensko narodno »Dekle, daj mi rož rdečih...« in drugi so pritegnili. Skoraj sami sebi niso verjeli, da so bili njihovi glasovi tako ubrani. Odslej so se vsak večer zbrali v parku in

pele, dokler ni rekel Lojze, da bi bil to dober moški zbor. Ideja se je spremenila v dejanje. V naslednji pomladi je ta zbor, ki je narasel na petindvajset pevcev, že gostoval in žel uspehe. Od Sveta za kulturo in prosveto je dobil priznanje kot najboljši mladinski zbor v okraju.

Ker smo že ravno pri pevskem zboru, ne pozabimo, da je nastal iz tega zbora moški kvartet, ki je na lanski prvi radijski oddaji neznanih talentov dosegel drugo mesto z 238 točkami od 250 možnih. Ta kvartet je gostoval tudi po neosvobojeni Koroški s Klubom koroških študentov lansko leto.

Nazadnje nam preostane »Nova Brazda«. Kadar sem bil med njenimi dopisovalci, sem bil vedno dobro razporejen. Niti najmanj si ne morete misliti, s kakšnim svetlim idealizmom so ti ljudje prežeti. Vse dogodke so zasledovali, zvečer pa se zbrali in delali ob njih zaključke. Njihovih gesel je bilo več — mlad človek potrebuje navdih, da lahko piše, — nič človeškega mi ni tuje, — Brazda naj bo veren odsev naše miselnosti.

Toda Brazda je imela včasih tudi več »zatiralcev«. To so bili ljudje, ki niso mogli razumeti, da piše mlad človek pač o tem, kar čuti, da ne more pisati samo o mladinskih delovnih brigadah, če je bil

— recimo — samo v eni. S takimi ljudmi je bil venomer prepir, danes pa lahko vidimo — največje umetnine so nastale prav ob teh trenjih.

Kratka razvojna pot je naslednja:

Prva štiri leta je izhajala samo sezonsko. V teh številkah je najti veliko reportaž, referatov in drugih poročil. Največje priznanje zaslužijo gotovo razni potopisi in Dnevnik mladinskih delovnih brigad, ki je nastajal vzporedno z »Novo Brazdo«. Nekako okoli leta 1950 je Nova Brazda zaključila krog sodelavcev — v njej se zgubijo vsi referati in nepotrebna poročila, njihova mesta pa zavzemajo umetniški produkti — pesmi, novele, črtice in podobno. Odslej je izhajalo na leto od šest do devet števil, dokler ni bila v zadnjem šolskem letu zaradi več vzrokov — upajmo, vsaj začasno — likvidirana. Eden teh vzrokov je bil tudi ta, da je bilo vse premalo sodelavcev, petošolci pa dandanes ne pišejo več.

Dobro vem, da sem preskočil mnogo stvari, za sedaj naj bo dovolj. Upajmo le, da bo zrasel iz ravenske gimnazije kakšen pisatelj. Lep spomenik bo lahko postavil svoji gimnaziji, njenemu ustanovitelju in očetu — ravnatelju dr. Sušniku in svojim mladim, čez noč vzniklim samorastnikom.

MLADI KOVAČI

Mlad človek je vedno poln želja in poln moči. Mladostna sila pa vedno šili iz človeka, ki se želi uveljaviti. Z elanom se loti nalog, ki si jih je postavil; hoče ustvarjati, uresničevati svoje zamisli.

Na ravenski gimnaziji vzgajamo nov, klen rod. Njihovi očetje in matere so doma pod Uršljo, Peco, Strojno in Pohorjem. Z bregov, dolin in kotlin so se zbrali, željni znanja, dobre in lepe besede. To so naši nižješolci, pionirji Plešnikovega odreda.

Do nedavnega ni bilo slišati o njih. Kar na lepem pa smo jih začutili in videli:

Šele v šolskem letu 1954/55 so se formirali in začeli delovati. Največ zaslug za to ima kajpada profesor Lep in tudi vodstvo mladinske organizacije ima svoj delež pri tem. Profesor Lep se je z vnmemo in ljubeznijo lotil dela s pionirji, ti pa so pokazali zanimanje in pripravljenost za vse in tako je delo kmalu steklo. Osnovani so različne delovne skupine. Vsak bo delal to, kar ga zanima, do česar čuti nagnjenje in veselje. Mnogi se zanimajo za radioamaterstvo, za modelarstvo, drugi bi radi igrali šah, namizni tenis, nekateri bi radi igrali odbojko, nogomet, precej je

tudi smučarjev med njimi; fantje bi radi bili vzgojeni taborniki. Nekateri pa bi se radi poizkusili tudi v pisanju in igranju.

Polni načrtov, želja in sile so začeli. Vsi bi radi delali in se učili, vsak je pripravljen pomagati po svojih zmožnostih. Toda najprej je bilo treba rešiti materialna vprašanja. Potrebno je bilo orodje, šele potem lahko posamezne skupine začnejo, ker z voljo samo le ne gre. Zaprtili so za pomoč direkcijo Gradis na Ravnah in Društvo prijateljev mladine, ki so jim za novoletno jelko podarili najpotrebnejše stvari za delo krožkov.

Krožki pa, ki niso poznali ovir, so delali že v decembru. Vsi pionirji so se z navdušenjem pripravljali tudi za svoj novoletni praznik. Višješolci so pomagali posameznim razredom pri učenju igrice, ki so jih za Novo leto uprizorili v svojih razredih. Pokazali so zanimanje in sposobnosti. Z izbranim programom, ki ga je s pomočjo profesorjev - slavistov sestavil profesor. Kamenik, so pokazali svoje delo učencem ravenske osnovne šole ob nastopu v Titovem domu. Z istim sporedom so se zahvalili tudi predstavnikom delovnega kolektiva Gradis za prejeta darila.

Ta nastop je prvi vidnejši uspeh in dokaz dela našega pionirskega odreda. Ko pa so dobili orodje — mizo, mrežo, loparje in žogice za namizni tenis, šahe, žoge za odbojko in nogomet ter podobno, so se vsi lotili dela. Le smučarji so žalostno pogledovali v nebo; snega ni in ni hotelo biti. S samo teorijo pa jih ni bilo mogoče zadovoljiti. No, zima jih vendarle ni opeharila za njihov užitek, kajti konec februarja je le pričel naletavati sneg in skrbno pripravljene dilce so kmalu zdrčale. Dne 2. marca so bile na Ravnah okrajne gimna-

Naše kovačije niso prav nič daleč od gimnazije. Čisto skupaj smo. Tu so očetje, tam so njihovi sinovi in hčere. Kar skupaj delamo, čeprav nekoliko drugače. Naš list je tudi njihov list.

Uredniški odbor je naprosil zato tudi naše osmošolce, da bi kaj napisali, preden bodo šli od tod v višje šole. Pa se jih je kar nekaj odzvalo in smo veseli. Veseli pa nismo, ker smo se prepozno spomnili, da bi to lahko drugače napravili: njihovi prispevki bi lahko izšli skupno kot revija, kot priloga FUŽINARJA. No, tako skupaj smo jih sicer tudi tu dali, vendar bodo morda hudi, kajti za tako izdajo — če bi zanjo vedeli — bi naši maturanti dali zaključeno vsebino in obliko, kar sedaj, posamezno zbrana, ni, čeprav nam mladina tudi tako lepo govori.

Uredništvo

Ob otvoritvi
ravenske gimnazije

»... fantič je vriskal vesev...« Pevski in godbeni zbor za skupni napev

zijske pionirske tekme, na katerih so se tudi naši smučarji odrezali.

Že zgodaj zjutraj je okoli gimnazije kar mrgolelo malih smučarjev. Prišli so poskušat svojo srečo na Ravne pionirji iz vsega okraja. Da bi se uvrstili na čimboljše mesto, so skrbno pregledovali in urejevali svoje smuči. Videti je bilo, da so zelo nestrpni in da že težko pričakujejo odločilnega trenutka. Ob 9. uri smo jih že videli na petnajstmetrski skakalnici. Zapati vam moram, da imamo med našimi pionirji tudi mnogoobetajoče skakalce. Nekoliko pozneje pa je oživila poseka na Navrškem vrhu. Tu so se pionirji pomerili v veleslalomu. Pred 9. uro zjutraj pa so tekmovali v teku na štiri kilometre. Kakor vidite, so večji vseh panog smučanja.

Na prva mesta so prišli sledeči pionirji:

I. V teku

Starejši pionirji:

1. Ivan Viderman, Prevalje
2. Ivan Šteharnik, Ravne
3. Adolf Urnavt, Ravne

Mlajši pionirji:

1. Oto Štalekar, Slovenj Gradec
2. Boris Zidar, Prevalje
3. Jože Golob, Prevalje

Pionirke:

1. Jelka Hetler, Radlje
2. Zora Založnik, Slovenj Gradec
3. Slavka Klemenčič, Vuzenica

II. V skokih

Starejši pionirji:

1. Leopold Močnik, Ravne
2. Alfonz Polajner, Ravne
3. Avgust Osojnik, Črna

Mlajši pionirji:

1. Robert Jamšek, Ravne
2. Janez Klančnik, Ravne
3. Jože Plesev, Črna

III. V veleslalomu

Starejši pionirji:

1. Jože Leskovec, Črna
2. Franc Puc, Črna
3. Jože Rojc, Slovenj Gradec

Starejše pionirke:

1. Kristina Fanedl, Ravne
2. Marija Drofelnik, Črna
3. Janja Pikalo, Prevalje

Mlajši pionirji:

1. Alojz Fanedl, Ravne
2. Boris Zidar, Prevalje
3. Robert Jamšek, Ravne

Mlajše pionirke:

1. Marta Vravnik, Ravne

Večina teh pionirjev je za svoj uspeh prejela lepe nagrade: smuči, gorilnike, rokavice, maže itd.

Takšna prireditev je bila letos na naši gimnaziji prvič. Gledati pa je treba, da jih bo drugo leto več in da bo na tak dan obiskalo našo gimnazijo še več pionirjev iz drugih krajev.

Tekme so bile po zaslugi prof. Klunove, prof. Dolinška in prof. Kneza dobro organizirane.

Tudi naši šahisti pionirji — Franc Ramšak, Leopold Mori, Rudolf Mori, Kavčič in Leopold Čas marljivo delajo. Pred nedavnim so zaključili svoj prvi turnir, sedaj pa že igrajo drugega.

Skupina igralcev namiznega tenisa je prav tako agilna. Kakor vidite, so vsi zaposleni, delajo in se uče.

Če bodo nadaljevali z istim zagonom, z enako vnemo, potem lahko upamo, da dobimo zdrav in priden naraščaj, ki bo znal ohraniti dosedanje pridobitve in utrditi sloves naše Koroške gimnazije v domovini.

Marija Ridl

O domu naših dijakov

Na Ravnah, to je v prostorih nekdanjega Thurnovega gradu in v dveh stavbah v neposredni bližini, lahko trdimo, imamo kar tri kulturne ustanove, ki so izredne važnosti za ta kraj in tudi za ves okraj. Na prvo mesto moramo postaviti popolno gimnazijo, ki je edina šola te vrste v slovenjegraškem okraju, potem Studijsko knjižnico in Delavski muzej, ki sta prav tako važni ustanovi za celoten

okraj. V gradu je četrta ustanova, ki je ravno tako pomembna za gimnazijo, kakor so Čečevje in druge stanovanjske stavbe za Železarno: ta ustanova je Dijaški dom, ki ima svoje prostore tudi v gradu. V njem stanujejo predvsem gojenci iz Mislinjske doline in z bližnjih hribov tja do Paškega Kozjaka, potem iz Libelič, s Pohorja, Podpece in Javorja. Kakor vidimo, so njegovi prebivalci samo dijaki iz od-

daljenih krajev, ki nimajo nobene možnosti, da bi se v šolo vozili z vlakom ali avtobusom, sploh pa iz gornjega dela Mislinjske doline, ki ima izredno slabe prometne zveze z Mežiško dolino. V internatu je še šest popolnih sirot, ki so tu našle pravzaprav pravi dom. Če bi ne bilo te ustanove, bi bil študij nekaterim sirotam popolnoma onemogočen, ker bi ne imele stanovanja ali pa bi si ga ti gojenci ne mogli priskrbeti, ker so mladoletni in se varuhi ne zanimajo vedno zanje. Tega pa absolutno ne moremo dopustiti, da bi sirote ali otroci iz zakotnih krajev ne mogli študirati, ako so sposobni.

Zgoraj smo rekli, da gimnazija ne more biti brez internata, gimnazija pa je prav tolikega pomena za Ravne kakor za okraj. Prav tako je važen tudi Dijaški dom. Sicer je res, da ravenski dijaki nimajo nobene koristi od tega doma. Ne moremo pa gledati nanj samo s stališča kraja; problem je širši. Ljudje iz Podpece ali Mislinje, ki študirajo, bodo ravno tako pomembni za Ravne kakor za tisti kraj, od koder so (seveda potem, ko bodo že vključeni v proizvodnjo ali pa če bodo delovali v različnih kulturnih ustanovah). Vedno se sliši: kako da ni domače visoko izobražene inteligence, in to predvsem v gospodarskem sektorju? Jasno je, da bo preteklo precej časa, preden bo kraj sposoben dati toliko domačih visoko kvalificiranih delavcev, kolikor jih kraj potrebuje, zlasti strokovnjakov tistih gospodarskih panog, ki jih kraj ima. Še važnejše je za kulturnovzgojne ustanove, da v njih delajo domači ljudje, ki dobro poznajo naše kulturne razmere. Nesmiselno bi bilo, če bi smatrali, da je inteligenca, ki je izšla iz drugih krajev našega okraja in se je šolala na Ravnah, tuja v našem kraju; saj vsi skupaj študirajo na eni šoli in se seznanjajo s problematiko vsega okraja. Poleg tega so vsi kraji v okraju bolj ali manj na enaki kulturni višini. Več bo srednje in visoko izobraženih ljudi v našem okraju, laže in hitreje bomo napredovali na vseh področjih. Zato je škoda za slehernega sposobnega otroka ali mladince, ki ima veselje za študij, pa bi se ne mogel dalje šolati.

Prav zato naj bi se krajevne oblasti teh krajev in tudi gospodarske ustanove ter druge organizacije bolj zanimale za ta zavod. Predvsem velja to za oblasti v Mislinjski, v gornji Mežiški in tudi v Dravski dolini, kajti iz tistih krajev v Dijaškem domu je največ gojencev. Skratka, skrb za ta dom nosi celotna družba.

Za ilustracijo problematike tega zavoda je karakteristično poročilo uprave Doma Okrajnemu odboru Slovenj Gradec za mesec oktober 1954. Stroški za enega gojenca mesečno:

prehrana	2524 din
drugi materialni izdatki	1432 din
amortizacija	488 din
Skupaj	4444 din

Vzdrževalnina pa je bila 3500 din na gojenca. Potemtakem je znašal primanjkljaj 944 din na gojenca. Približno enaki stroški so bili v novembru in decembru 1954. Ni bilo drugega izhoda: povišati je bilo treba vzdrževalnino ali pa dobiti kakšne dota-

cije. Še slabše je bilo, ko so začele cene naraščati. V oktobru 1954 je bil:

oskrbni dan	133 din
amortizacija	15 din
Skupaj	148 din

Gojenec pa je prispeval le 116 din; dodati je bilo treba 32 din. Februarja 1955 je bil oskrbni dan že 145 din, amortizacija 8 din, skupaj 153 din. Prispevek gojencev je bil še vedno 116 din, kajti vzdrževalnina je bila še 3500 din. Za mesec februar 1955 pa je amortizacija znašala 12.985 din, primanjkljaja pa je bilo 51.000 din. Internat je zabredel v velike finančne težave, ko so vzgojnoscionalne ustanove postale po 4. in 5. členu Zakona o socialnih zavodih od 29. junija 1954 gospodarsko samostojne in morajo določene procenete vzdrževalnine odvajati v razne fonde, od katerih gojenci nimajo konkretnih koristi. Amortizacija, ki jo je upravni odbor Dijaškega doma določil in znaša zaradi slabega stanja stavbe in notranje opreme doma 12—15%, je kar precejšnje breme za tako ustanovo. Ni kazalo drugega, kakor dvigniti vzdrževalnino, in sicer za sedaj na 4000 din. Ko je uprava opozorila gojence na to, so se začeli kar množično izseljevati iz doma, saj ne zmorejo take vsote. Še sedaj so si marsikatero družino pritrgovali od ust, da so plačevali tistih 3500 din. Poiskali so si stanovanje pri privatnikih, na hrani pa so v Delavski menzi ali kje drugje; seveda brez zajtrka. Nekateri pa se morajo zadovoljiti samo s kosilom. Mislim, da vsakdo razume, kako je mlademu človeku, ki se razvija duševno in telesno, ima pa samo kosilo (da ne govorim še o naporu duševnega dela). Odkar deluje Šolska kuhinja v gimnaziji, so si nekateri tako uredili, da dobivajo dopoldne malico, za kosilo le juho, večerjajo pa v Delavski menzi. Seveda to ne more nadomestiti celodnevne hrane.

V zelo težavnih pogojih živijo tudi tisti, ki se vozijo z vlakom in avtobusom. So dijaki, ki stanujejo 3—4 kilometre od železniške ali avtobusne postaje, n. pr. v Šentanelu ali pa Radeljčani, ki morajo vstajati že ob 5. uri in prihajajo domov šele čez dvanajst ur, to je ob 17. uri. Razumljivo je, da ob takih pogojih učni uspeh ne more biti zadovoljiv.

Kakšno je število stanje gojencev? Ob začetku letošnjega šolskega leta je bilo vpisanih v Dijaškem domu 53 gojencev. Do 29. decembra se je število dvignilo na 58, do 7. februarja 1955 pa je padlo na

50. Ko so takrat gojence opozorili, da se bo vzdrževalnina dvignila, jih je od dne 1. marca ostalo samo 41. Videti pa je, da jih bo še nekaj izstopilo, tako da bo ustanova morala prenehati s poslovanjem.

Nujno je, da nekaj ukrenemo; ustanova ne sme propasti. Ne smemo dopustiti, da bi nekateri morali prenehati s šolanjem. Prav tako bo treba nekaj storiti, da ne bodo naši dijaki živeli v tako slabih pogojih.

Velike težave so s kurjavo, vodo in elektriko. Vse to morajo gojenci plačevati z vzdrževalnino. Nemogoče je nabaviti zadostne količine kurjave s temi sredstvi. Dobave drv pa prihajajo z veliko zamudo, tako da včasih popolnoma zmanjka vsega in je treba iskati po podstrešju staro ropotijo, kakor se je zgodilo letos v prvi polovici marca. Gojenci spijo v nezakurjenih sobah, ki so pa nekatere v zelo slabem stanju. Dom nima nobene kopalnice. Fantovske umivalnice pa so podobne koritom za napajanje konj in tudi večkrat zamrznejo.

Težkoče so tudi z električno napeljavo, ki že nekaj let ne odgovarja svojemu namenu in je nevarnost, da nastane požar. Popraviti je treba vse vode, kar bi stalo okrog milijon dinarjev.

Močno se čuti pomanjkanje prostora, kajti v istem poslopju je tudi Študijska knjižnica. V stavbi na dvorišču pa je Delavski muzej, ki mu je lani oktobra Dom moral prepustiti nekaj prostorov. Tako imenovani »Marsov trakt« pa nameravajo podreti, ker ni sestavni del gradu in kvari vso okolico, a je tudi v razpadajočem stanju. Do prihodnjega šolskega leta ga bodo verjetno odstranili in ostalo bo samo za približno 35 gojencev prostora. Zato je nastala potreba, da začnemo graditi novo poslopje Dijaškega doma, o čemer so že razpravljali.

Učni uspeh gojencev se je ob prvem polletju pokazal nezadovoljiv, čemur je vzrok tudi to, da gojenci nimajo poklicnega vzgojitelja. Sicer je honorarno nastavljena vzgojiteljica, ki pa poleg svoje službe ne more opravljati vzgojnega dela tako, kakor bi bilo treba. Pomaga ji tudi upravnik sam, kolikor mu pač dopuščajo administracija in druge dolžnosti.

To je problematika tega zavoda, ki omogoča šolanje naši mladini iz tistih krajev, kjer pred vojno naš človek še sanjal ni, da bi kdaj njegovi otroci mogli študirati.

Alojz Krivograd

Pomen šolskega odbora na gimnaziji

Kot je delavsko upravljanje tovarne noviteta naše socialistične domovine, je novost tudi odbor za družbeno upravljanje šole. Šola v naši državi ne sme biti več ustanova za vzgajanje mladine, ki je popolnoma odtrgana od ljudstva, ampak mora biti z ljudstvom povezana, mora z ljudstvom živeti. Da lahko povezava ugodno poteka, je odbor za družbeno upravljanje šole — Šolski odbor — sestavljen iz predstavnikov organizacij, profesorjev in tudi dijakov. Le tako sestavljeni Šolski odbor lahko ugodno rešuje tekoče probleme, ki se pojavljajo v organizaciji celotnega šolstva, posamezne šole in probleme, ki nastajajo izven nje, se je pa neposredno dotikajo.

Šolski odbor naše gimnazije se je, da bi si olajšal delo, razdelil na več komisij: komisijo za socialno-zdravstvena vprašanja, ki ima poseben zdravstveno-higienski odbor, komisijo za kulturnoprosvetno delo in komisijo za proračun. Naloga komisije za socialna vprašanja je, da pregleda socialno stanje dijakov, da od celotnega pregleda ugotovi socialno šibke in jih predlaga za štipendiranje. Komisija za kulturnoprosvetna vprašanja se bavi izrazito s kulturnim življenjem na gimnaziji, ga poživlja, podpira in mu daje potrebne smernice. Ta komisija ima pod svojim okriljem tudi delo mladinske in pionirske organizacije.

Uprizoritev Gogoljeve „Ženitve“

Ob pregledu učnih uspehov je Šolski odbor razpravljaval predvsem o vzrokih za razmeroma slabe uspehe. Ti so:

- še ne povsem urejen sistem celotnega šolstva;
- pomanjkanje učnega kadra;
- slaba vzgoja od strani staršev;
- težke razmere, v katerih nekateri dijaki živijo.

Z enotnim učnim načrtom se ukvarja vodstvo šolstva že od vsega začetka. Učni načrt se večkrat spreminja, to pa dijakom gotovo ni v dobro. Dalje se Šolski odbor vprašuje, če je postavka, da otrok obvezno šolsko dobo mora presedeti v gimnaziji, dobra ali ne. Dijaki, ki vedo, da obiskujejo gimnazijo le zato, ker jo morajo, da dobijo otroški dodatek, gotovo ne uspevajo. S takšnimi dijaki je delo seveda zelo težko in zamudnejše. V vsakem razredu je gotovo nekaj dijakov, ki so prišli v gimnazijo zato, da bi delali, da bi si nabrali čimveč znanja. Ker so pa v razredih skupaj s prejšnjimi primeri, so drugi seveda za marsikaj prikrajsani. Takšno stanje je skoraj v vseh nižjih razredih. To je hiba, ki zavira delo še dolgo tudi v višji gimnaziji.

Če hočemo, da ima profesorjevo predavanje zaželen uspeh in učinek, mora biti predavatelj ves pri tem. Žal je pa danes tako, da je še vedno pomanjkanje učnega kadra in je ta preobložen z delom. Vsako leto končajo študije nove moči, ki se prerade drže centrov. V mestih imajo učnih moči na pretek, na podeželju, posebno na periferijo jih pa s težavo dobimo.

Velik del krivde za neuspeh v šoli pa nosijo starši sami. Otrok mora biti pravilno vzgojen že v predšolski dobi, že v predšolski dobi mora nositi v sebi dobro moralno. Kdo naj mu jo da? Vsekakor starši! Otrok, ki ga starši dobro vzgoje, v šoli gotovo ne dela preglavic. Na mladega človeka vpliva vsak dogodek v veliki meri. Doma neurejene razmere lahko nanj vplivajo usodno in ravno to je opaziti pri veliki večini delavskih družin. Obstaja navada, da mora biti sin to, kar je oče. Če oče živi brez šol, bo tudi sin živel brez njih. Starši, ki so tega mišljenja, delajo svojim otrokom krivico. Ti starši ne pomislijo, da se časi spreminjajo, da potrebujemo danes mnogo več kvalificiranih moči, kot smo jih potrebovali pred dvajsetimi leti. Da je te miselnosti velika večina delavskih staršev, dokazuje to, da se je v gimnaziji, kateri temelje so udarili ravenski fužinarji, le majhen procent dijakov iz delavskih družin odločil za nadaljnji študij. Otroci torej ne izkoriščajo tega, kar so napravili njihovi očetje, ker jim ti očetje tega ne dopuščajo. Ali je to še sploh logika? Ni, toda vendar je resnica. To je strašna bol za ravensko gimnazijo.

Precej dijakov je iz bližnje in daljne okolice. Pred nekaj leti so jih sprejemali v Dijaški dom zastonj ali pa za majhen denar in jim na ta način omogočili študij. Danes je to drugače. Dijaški dom je postal samostojna ustanova, vzdrževalnine so se postopoma dvigale in socialno šibkim dijakom so se vrata zavoda zaprla. S tem, da je postal Dijaški dom navezan le na lastne dohodke, morajo dijaki plačevati poleg hrane in stanovanja še vse osebje in velik procent socialnega zavarovanja. Ob tem se ni treba vpraševati, kolikim dijakom je bilo šolanje onemogočeno. Mnogo je takih, ki so le našli kakšno zvezo in se dnevno vozijo v šolo, pri tem pa po več ur hodijo peš. Le kako naj uspevajo?

To je del iz diskusije Šolskega odbora. Iz njega so, upam, razvidne njegove naloge in ob njih njegov pomen za razvoj napredne šole.

Viljem Žener

Ivan Škoflek:

Motiv iz parka

Domino...
jo, kako iz kavarne odmeva,
tam pa morda
nekdo brez srca
se z drugim ob vinu ogreva.
Hladen je mrak,
na klopi dijak
zamišljen si glavo podpira,
pozno je že
in daleč nekje
mu želja za željo umira.

Letošnji osmošolci nameravajo pripraviti veselo Gogoljevo dvodejanko »Ženitve«. Najbrž ste že mnogi brali kakšno njegovo delo: romantične povesti Večeri na pristavi blizu Dikanjke (1831), Tarasa Buljbo (1835) — epepejo ljubezni do rodne ukrajinske zemlje, Revizorja (1836), Mrtve duše (1842). Nekaj besed o tem velikem ruskem pisatelju in kritičnem realistu naj vas seznanji z njegovo osebnostjo in z igro.

Nikolaj Vasiljevič Gogolj se je rodil 1809 v Soročincih v Ukrajini kot sin plemiške družine. Ko je dovršil gimnazijo, je odšel v Peterburg. Za literaturo se je že zgodaj zanimal, zanimanje zanjo pa je še poglobilo prijateljstvo z Žukovskim in Puškinom. Prva dela so romantična, polna liričnega opisa ukrajinske zemlje, ljudskih pravljic in običajev. Življenje v peterburški družbi pa ga je oblikovalo. Romantiko je opustil, resničnost je bila važnejša. Postal je moralni in družbeni kritik carske Rusije. Po uprizoritvi »Revizorja« je moral zapustiti domovino in odpotovati. Prehodil je vso Nemčijo, Švico in Italijo. Ta prostovoljni izgon in poznejši mi-

sticizem nanj tako vplivata, da je proti koncu v duševni zmedenosti sezgal drugi del Mrtvih duš in 1852. leta umrl v Moskvi. Pogreb je bil veličasten, vsa Rusija ga je spremljala k zadnjemu počitku.

Doba Gogoljevega ustvarjanja je mračna doba carske Rusije, ki je bila pod despotizmom Aleksandra I. in Nikolaja I., ki sta skrbeli predvsem za vojaško okrepitev svoje države, kulturni napredek pa ju je malo zanimal. Najbolj pripravna oblika literarne izpovedi je bila komedija — smeh. Pod krinko smehe pa se je skrivala groza in žalost med zaostalostjo in revščino domovine.

»Ženitve« ni tako polna satirične osti kot Revizor ali Mrtve duše. To je manjše delo, ki pa kaže vse odlike poznejšega Gogoljevega pisanja. Ko so jo uprizarjali v Peterburgu, so se ljudje krivili od smehe. Gogolj je postavil na oder uradnike, plemiče in trgovce, male, nepomembne ljudi. Vse se vrti okrog ženitve. Stara spletkarka Fekla Ivanovna išče Agatiji Tihonovni, hčeri nekega trgovca, ženina. In tako ji pripelje šest ženinov, drug je slabši od drugega. Ko vidijo čedno in pri-

Po travo za kravo in drobnjad. Slika z Leš. Bolj sodobno bi bilo, če bi rekli: mož z »instrumenti« za travo

Na koncu prispevkov
še dve sliki:
Maturanti 1955.

kupno nevesto, se seveda zanjo vnamejo. A ljubezen ima zastrte oči. Zato se je treba temeljito prepričati, koliko ima nevesta dote, kakšna je hiša, koliko srebrnih žlic imajo in ali govori nevesta francoski. To zadnje je bilo najvažnejše. Človek bi ji še odpustil, da je nizkega trgovskega stanu in jo vzel, toda brez francoščine ne gre, čeprav je ženini sami ne razumejo.

Gogolj nam predstavi celo galerijo ženinov. Prvi Podkoljosin, aktiven dvorni svetnik, je tu odlično okarakteriziran samec, počasen in neroden v bližini mladega dekleta. Skoraj vse življenje preždi v sobi s svojim slugom Stjepanom. (Tu je velika sorodnost z Gončarova Oblomovom.) Cele dneve premišljuje in sanjari, a do nekega dokončnega dejanja sam nikoli ne pride, ker se ne more odločiti. Vse najraje odlaga na naslednji dan. Sprva mu je Fekla ženitbena posredovalka, pozneje njegov prijatelj Kočkarjov. Ta ga končno le pripravi do tega, da zapusti svojo sobo in zaprosi za Agatijino roko. Od prevelike sreče in strahu, kako bo v prihodnosti, se tako zmede in do smrti prestraši, da tik pred poroko pobegne. Gibalo vsega je njegov prijatelj Kočkarjov, ki ga hoče iz zlobe (je poročen in je verjetno že okusil vse zakonske »sladkosti«) čimprej oženiti.

Tudi drugi ženini so zanimivi. Jajčnica je bogat, samozadovoljen trgovec, ki zaupa vase in svojo moč. Anučkin je neznanen človek, ki sam ničesar nima, a se vseeno obregne nad nevesto, ker ne zna jezika. Nevesta Agatija Tihonovna je nedolžno, precej nevedno dekle, ker je stalno v družbi stare tetke Arine Patelejmonovne in drugih klepetulj. Čeprav je osrednja oseba v komediji, nima tako velike vloge. Okrog nje se samo zapletajo dogodki in ob njej nam pisatelj razgali njene ženine. Ko jih Kočkarjov prežene in se Agatja, vsa trepetajoča, pripravlja na svatbo in prihodnje življenje, ji ženin pobegne in tako ji je usojeno, ostati stara devica. Kajti to je višek sramote, če ženin pobegne; pa ne skozi vrata, ampak skozi okno. Tolikšne in takšne sramote nihče ne prenese.

Kdor misli, da je ženitev samo smešna igra in ničesar več, se moti. Ob tem osrednjem dogodku, to je ženitvi, nam Gogolj pokaže na eni strani tisto večno trenje med malimi ljudmi, ki jih je sram, da so trgovci in krošnjari. Postali bi radi plemiči, ki so v njihovih očeh vzor popolnih ljudi. Na drugi strani pa nam kaže ošabnost plemenitašev, čeprav so včasih tako revni, da premorejo komaj pipo. Gogolj nam te ljudi oriše prizanesljivo, z rahlim posmehom nad temi človeškimi slabostmi. Ravno tu sta si tako sorodna z Molièrom, čeprav sta 200 let narazen. Označuje ju enak humor in ljubezen do malega človeka-

trgovca in meščana. S smehom hočeta pokazati ljudem njihove napake, da bi se jih sramovali in popravili.

In tako bo morda marsikdo med nami zagledal sam sebe na odru, svojo majhnost, omejenost in preprostost, ki si jo ljudje tako neradi priznamo.

Marija Potočnik

Naš ravnatelj dr. Franc Sušnik —
silhueta in buč Uršlje gore

COJZOVE FUŽINE V MISLINJU

V tistem grabnu tam je bila včasih znamenita reč — Cojzove fužine. Škoda, da je stvar tako splahnela v pozabo. Po zaslugi gozdarskega tehnikarja tov. Blatnika in predsednika muzejskega odbora tov. Fr. Faleta je dobil ravenški muzej nekaj arhivskih kosov, med temi zanimive beležne knjige in več starih

strokovnih knjig. Material bo znanstveno preiskan.

Naprošamo vse, ki o teh stvareh kaj več vedo, naj javijo muzeju na Ravnah.

Pozimi pa rožice ne cveta

(precej koroška pesem)

1

Pozimi pa rožice ne cveto,
dekle, kaj pa za pušeljcček bo;
pušeljc pa mora bit zelen al' plav,
z njim bom slovo jemal.

2

Pušeljč ti že naredila bom,
s plavo ga žido povila bom,
da ga boš nosil za spomin,
da se boš troštal z njim.

3

Ti boš v Ljubljanci na vahti stal,
druzga dekleta si boš izbral,
ti boš pozabil čisto name,
jaz pa nikoli nate.

4

Merčaj, ti dekle, le kaj govoriš,
drugega fanta si dobiš,
prej ko bom storil marš ali dva,
ljubila boš drugega.

VOTLA PEČ

Nekateri pravijo, da stopi ob nalivih Meža tudi čez breg in ogroža še tisto malo ravnico na Ravnah zaradi tega, ker pri Votli peči ne more odtekat, kakor bi se spodobilo. Dokler je Meža nizka, jo požira luknja pod pečmi. Brž ko naraste so tiste peči kakor jez in voda ne more zlepa naprej. Tako nekako so razlagali tudi takrat, ko sta Meža in Suha pritekli skup kar na trgu. Meža se je takrat precej dvignila. Ta možnost še vedno obstaja.

Drugi pa spet rekajo, da je Votla peč edina zaščita, da Meža ob nalivih ne poplakne vsega tistega, kar je zemlje od jagrovega mostu naprej. Če bi namreč ne bilo Votle peči, bi tam tako drla, da bi vso zemljo odnesla.

Tretji so spet tretjega mnenja: da bi bilo treba tam dol Mežo regulirati, takoj za tem pa Votlo peč razstreliti, kajti za vsako vodo je predvsem ob nalivih najbolje, če odteka.

V TEJ BAJTI SE JE RODIL PREŽIHOV VORANC

Okrajno muzejsko društvo je ob petletnici smrti Prežihovega Voranca vzdalo na njegovi rojstni hiši v Kotu pod goro spominsko ploščo.

Pri odkritju v ledenem dežju in sneženi brozgi so po pozdravni deklamaciji petošolke iz Maribora zapeli ravenški študentje. Potem pa so zapeli šolarji kotuljske šole.

Za Društvo književnikov Slovenije je govoril pisatelj in pokojnikov prijatelj prof. Anton Ingolič, ki je prišel na ta tihi spomin pod goro s celim razredom — s petošolci humanistične gimnazije v Mariboru.

Tovarišice in tovariši!

Danes poteka pet let, kar je nehalo utripati srce, ki je 10. avgusta 1893 začelo biti v tejle skromni hišici.

Ali je tedaj kdo od staršev, sorodnikov in sosedov mogel predvidevati, da bo to drobno srce, porojeno v mraku tesne sobice in v revščini, tako bogato svetlobe, dobrote in globokih spoznanj, da bo s svojim bogastvom bogatilo ne samo svojo ožjo okolico, marveč ves slovenski narod, še več: lep del človeštva? Je mogel kdo predvidevati, da bo to srce, porojeno v ljubezni in tišini tega prelepega planinskega sveta, moralo živeti v najtežjih časih, kar jih je živel naš narod, da bo moralo pretrpeti najbrezobzirnejša preganjanja, najhujše krivice, najbolj nečloveške muke, kakršnih si tedaj ne samo v tem idiličnem svetu, marveč tudi drugod po slovenski zemlji niso mogli niti zamišljati? Kdo je vedel, da bo to srce ves čas svojega življenja utripalo samo za to, da bi pomagalo odpraviti krivice, ki so zadevale njegovo ljudstvo, da bi pomagalo njegovemu narodu in vsem zatiranim ljudem ustvariti boljše življenje?

Ker je to srce živelo samo za druge, ni pred petimi leti, čeprav je nehalo utripati, umrlo, marveč je živelo še dalje, še vedno živi. Živi in bo živelo v vsem, kar je storilo velikega in dobrega, predvsem pa živi in bo živelo v svojem literarnem delu.

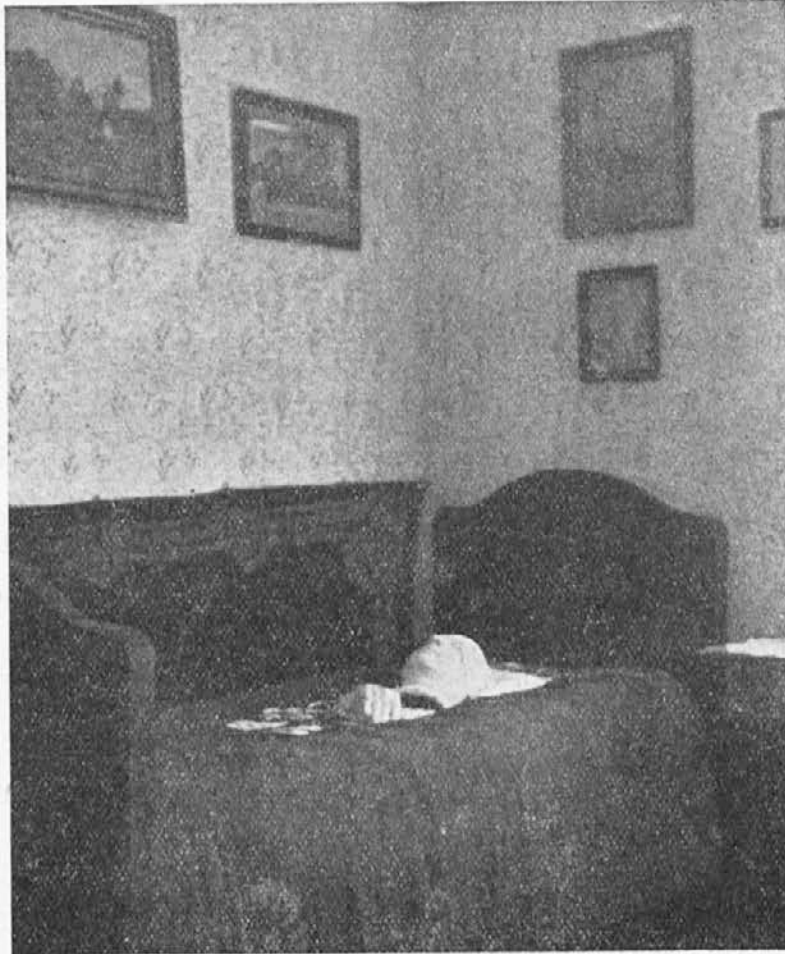
V desetih knjigah se je razdalo, v njih še vedno živi med nami.

Katere so te knjige?

POVESTI — izpoved nepoznanega in nepriznanega najemniškega fanta, ki z bistrim očesom motri težko vsakdanje življenje svoje družine in svojih sosedov, iskrena izpoved, ki je napisana sicer še z okorno roko, a s toplim, vročim srcem in v preprosti, tudi samotnemu pastirju razumljivi govoric.

POŽGANICA — delo zrelega moža, ki ima za seboj že naporno pot slovenskega socialnega revolucionarja, delo, ki nam kaže njegove rojake Korošce v naponu vseh njihovih sil, kaže njihovo brezupno borbo za uresničitev njihovega in sploh slovenskega stoletnega sna.

SAMORASTNIKI — knjiga tako samoniklih ljudi, kakor je bil samonikel njih pisatelj, ki se je zgolj z lastnimi silami dokopal do jasnega pogleda v notranje snovanje samotarskega kmečkega človeka, a tudi v revolucionarno rast našega delavca, ki se je z vztrajno neodjenljivostjo povzpел do glasnika vseh zatiranih in zavrženih ne samo svoje domovine, marveč zatirancev širom po svetu, a je kljub temu ostal globoko zakoreninjen v svojem rojstnem kraju.

V Prežihovi
spominski sobi

DOBERDOB — roman nečloveškega trpljenja in množičnega umiranja slovenskega naroda, a tudi roman naše samozavesti in našega upora zoper zatiralce.

JAMNICA — epos najprejstnejših podob koroške vasi, epos trdih, vzravnanih ljudi in tudi ljudi, ki stoje nekje ob robu življenja in prosijo za košček tople ljubezni, za droben žarek sončne luči.

BORBA NA TUJIH TLEH — trnova pot brezdomca, ki je moral zapustiti rodno zemljo, ker jo je preveč ljubil, ker se je postavil v službo najbednejših rojakov, za katere pa se je boril tudi zunaj v svetu, od Pariza do norveških fjordov, od Moskve do bolgarskih rožnih polj.

OD KOTELJ DO BELIH VOD — poezija rojstnega kraja, poezija koroških gora in dolin pa žalost Gosposvetskega polja.

NAŠI MEJNIKI — zares mejniki med starimi, zaslužjenimi časi in velikim časom, ki je napočil ljudstvu tostran Karavank, za katerega pa se je borilo in zanj umiralo tudi ljudstvo onstran Pece, Obira in Stola.

SOLZICE — prečudovita knjiga materinske ljubezni, ljubezni toplega človeškega srca od bednih in zavrženih, knjiga neomajne vere v človeško dobroto in ljubezen.

KANJUH IZ ZAGATE — deseta, posmrtna knjiga, v kateri se nam je še enkrat razodel ves Prežihov Voranc od svojih mladih do zadnjih let svojega življenja.

V teh desetih knjigah živi in bo živel za vselej ta prečudoviti košček koroške zemlje, ki je bil prej skorajda nepoznan, zadnja leta pa ga ni Slovenca, ki ga ne pozna in ne ljubi, ki še ni poromal tu sem z globokim spoštovanjem in hvaležnostjo, v teh desetih knjigah živi in bo živel koroški človek, nežen, ko je treba ljubiti, in uporen, ko je treba braniti, kar je veliko in lepo, v teh desetih knjigah bo tudi živel nesmrtni sin teh gora — Prežihov Voranc.

Izza nesrečnega dne, ko je pred petimi leti v Mariboru zaspalo od borb in trpljenja ter

dela preutrujeno srce, ki je s tegale praga stopilo v široko življenje, so Prežihova dela prestopila meje naše domovine, prešla so in še prehajajo k drugim narodom, vse dalje, vse širje, postajajo vsesplošna človeška last. Prežihov Voranc danes ne živi več samo v srcu vsakega Slovenca, marveč tudi v srcih ostalih jugoslovanskih in tudi drugih narodov. Bolj živ je, kakor je bil kdajkoli prej.

Naj bo plošča, ki jo odkrivamo na tejle hišici, ki pa je dragocenejša, kakor so najveličastnejše palače, skromen, a viden znak naše globoke hvaležnosti ne samo enemu največjih slovenskih sinov, marveč tudi hiši, ki ga je rodila.

Slava Prežihovemu Vorancu!

Ploščo je odkril predsednik Muzejskega društva dr. Franc Sušnik, povedal besede v spomin ter izročil ploščo v skrbstvo domačinom in kotuljski šoli. Šolska upraviteljica Anica Pečolarjeva je v imenu šole prevzela varstvo nad tem spominskim objektom.

Odkritja so se udeležili odborniki Muzejskega društva, pa Vorančevi prijatelji in bližnji domačini, ki so zvedeli za dogodek.

Vsi pa so bili ganjeni od znaka pozornosti in mu bili hvaležni, ko so v sneženi poplavi srečali predsednika Društva književnikov Slovenije, pisatelja Fr. Bevka, ki je šel pozdravit spomin in rojstni dom pripovednika te dežele še sam. Voz zaradi vremena ni mogel v Kotle na čas.

Muzejsko društvo bo vzdalo spominsko ploščo tudi na rojstni hiši velikega rojaka kiparja Franca Bernekarja.

Obratne nesreče tolčejo koroške železarje

Nikar tega ne berite!

V zadnji številki našega lista smo imeli čast in prednost, da smo nad poročilom o nesrečah pri delu lahko napisali obratni naslov. Uspeh, ki so ga dosegli naši železarji v borbi proti nesrečam pri delu v lanskem letu, je bil resnični uspeh, ki ga je priznala vsa dežela.

Ta uspeh so dosegli naši sodelavci zaradi dviga zavesti, strokovnosti in lastne previdnosti pri izvrševanju dela.

Takoj v prvih mesecih letošnjega leta pa smo vse to pokvarili. Obratnih nesreč je spet kakor pri čisto začetnem, neresnem in neustaljenem kolektivu. Celo po dvakrat toliko kot v istih mesecih lanskega leta.

Zakaj tako, zakaj to?

Dosti smo o vsem tem že pisali. Najdite odgovor sami!

Vzroki obratnih nesreč dosti jasno govorijo: Če bi bila lastna previdnost na mestu, bi moglo odpasti 70 % vseh teh primerov in poškodb.

Ali moramo biti ravenski jeklarji res zadnji med železarji Slovenije, čeprav bi morali biti po delovnih mestih vsaj z ozirom na obratne nesreče boljše in bi to lahko že davno tudi bili?

Prof. Štefan Rous:

Beseda o knjigi

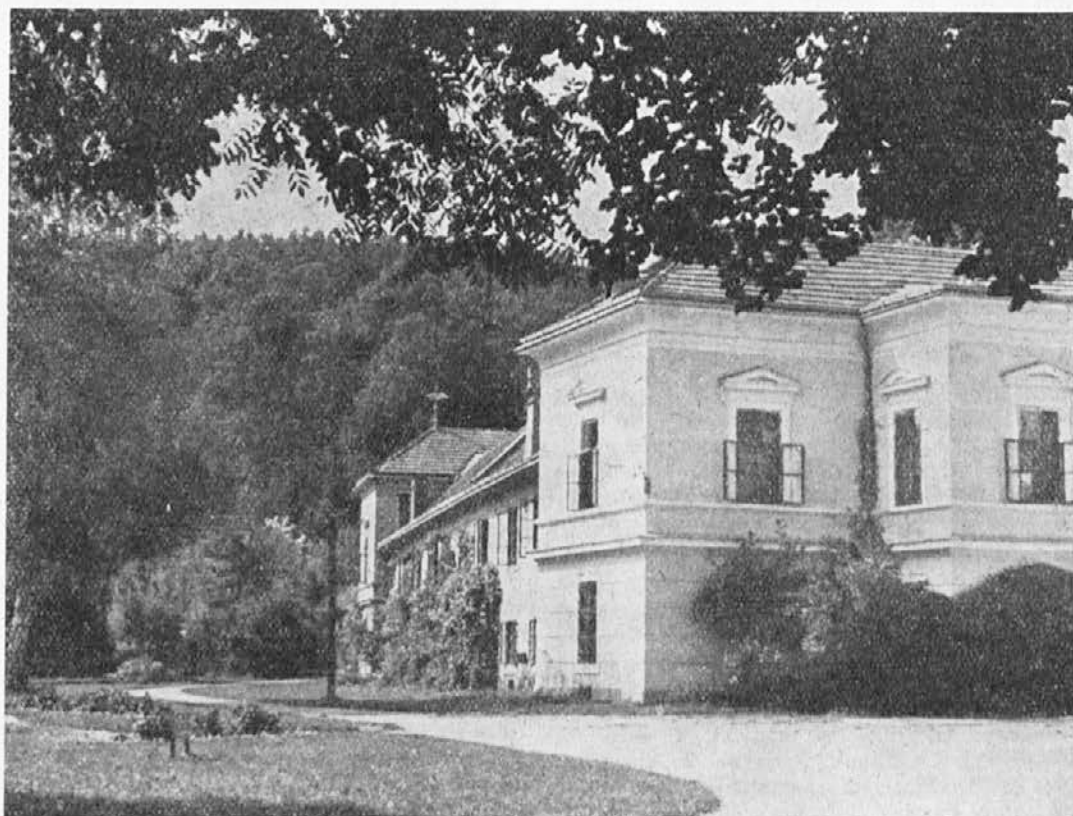
Pridem skoraj vsak dan v dotiko z našimi ljudmi in vsakokrat zvem kaj novega. Ljudje mnogo čitajo. Menda bo odveč pisati o knjigi. Pa ni tako. Med temi, ki čitajo so redki, ki čitajo knjigo. Čitajo dnevnik in tednik, zlasti TT. Prav, toda kdor čita samo dnevnik, ta je sicer na tekočem z dnevnimi dogodki in pozna še kak podlistek ali dnevniško lahko povest, plitev roman ali kriminalni dogodek, pa nič več.

Kdor se zadovolji le s tem, ta postane počasi plitek in le plava kakor predmet na vodi — tako mi je te dni rekel neki dober znanec, ki mnogo čita, in to ne samo leposlovje, ampak tudi poljudnoznanstvena dela. Dobra knjiga nam ni samo za zabavo in zato, da mine čas, ampak je poglavitno v pouk, ki nam mora biti potreben kakor vsakdanji kruh.

Iz zgodovine poznamo primere, ko so knjige naravnost oboževali. O nekem Francozu beremo, da si je dal urediti posebno sobo, v kateri je na žametni blazini hranil lepe poučne knjige. Anglež Unterwood, ki je umrl leta 1790, je naročil, naj mu polože najljubšo knjigo — rimskega pesnika Horaca — po smrti v rakev, ker se ne more ločiti od nje. Nizozemski slikar Izraels je vsako jutro iz knjige strgal toliko listov, kolikor jih je hotel prebrati med vožnjo v svojo delavnico v Amsterdamu. No, tega sicer v tem ne bomo posnemali, vendar to dejanje kaže, kak ljubitelj čitanja je bil. Vsi, ki imamo opravka z mladino, opažamo, da nekateri pridno berejo, vendar še več jih pa ne bere izven šole prav ničesar. Ne smemo se torej čuditi, če potem ne vedo pri prostem šolskem spisu izraziti niti najbolj skromne misli v pravilnem stavku. Nimajo niti trohice domišljije. Ko so vprašani naj si bo zgodovino ali zemljepis ali tudi pri slovenski uri, da s svojimi besedami ponove, kaj so prečitali malo prej, strme v zrak in jim ne pride niti en skromen stavek iz ust. Premalo čitajo. Take dijake vidite stalno na ulici kakor škranjčke na cesti in le brcajo, kar jim

pride pod noge. Žal, da je v našem kraju mnogo take šolske mladine. Zato pa tudi ne uspevajo, kakor bi bilo želeti, sedaj, ko imajo tako lepo priložnost, ki je pa morda tudi po krivdi staršev ne znajo izkoristiti. Če smem, naj mi bo dovoljeno, da iz svoje mladosti navedem primer, kako sem se učil čitati slovensko knjigo. Hodil sem namreč v madžarsko osnovno šolo, kjer seveda nisem niti čul, še manj pa videl slovenske knjige. Nekoč je oče prinesel od nekega tajnega razpečevalca Mohorjeve knjige. (Na Ogrskem so bile prepovedane.) Bilo je okrog Novega leta. Po dolgih zimskih večerih smo pač čitali prekmurske »Novine« in madžarske knjige, kar je zlasti mati rada naglas čitala, medtem ko smo drugi luščili bučno seme. Ko sem si ogle-

dal črke, sem polagoma začel črkovati in razumeti »kranjščino«, kakor smo pri nas imenovali književno slovenščino. Toda črke s, č, š in ž nisem pravilno bral, ker madžarski črkopis ne pozna strešic. Zato sem izgovarjal namesto slika šlika, ker je slovenski s madžarski š in tako dalje. To mi pa nekako ni donelo prijetno, zato sem nekoč ob neki priložnosti tiho in boječe vprašal župnika, ker si učitelja nisem upal vprašati, ali berem pravilno? Dobri župnik se mi je nasmehnil in lepo pojasnil. Vesel sem teklen domov in še z večjim veseljem prebiral Mohorjeve knjige. Ugajali so mi zlasti Stritarjevi »Lešniki« in »Jagode«. Tako sem se doma sam naučil čitati »kranjščino«, da potem, ko sem odšel v ljubljanske šole, v tem oziru nisem imel težav. Beseda »jezero« — kar pomeni v prekmurščini tisoč — mi ni bila jasna, dokler mi je ni profesor matematike pojasnil, ki je debelo pogledal, ko sem prvič pri matematični uri moral pri tabli glasno

Poslopje Študijske knjižnice na Ravnah — nekdanj Thurnova graščina

ŽUPANČEV FRANC

V nedeljo, 6. februarja 1955 je v Celju umrl dr. Franc Kotnik, naš spomina vredni rojak.

Dobrije

Tu, na dnu kotlinice, kjer je bilo nekoč jezero, najmanjše, kar jih je bilo tod okoli (Laboško, Mislinjsko, Slovenjegraško, Prevaljsko, Poljansko in Dobrijsko), kjer padata strmo vanjo Grobarjev in Šteharški vrh, na tihem dnu so doma Kotniki, Župančevi, Jugovi in Juričevi. Rutnik je više v bregu, Bukovnik, ki se po pravici piše Lipovnik: svoje domisleke reže v lipov les. Andrej Oset, narodnjak iz Šentjurja pri Celju, predsednik Narodnega sveta za Mežiško dolino 1918/19, je bil tista leta pri Kumru gostilničar; tedaj se je tolstovrška slatina kosala s hotuljsko. Tu blizu je padel njegov rojak Franjo Malgaj.

Toda Dobrije — to so Kotniki. Videti z Dobrij ni kam, pa misliti je kje, in mislil je že stari Županc, ko je vsak teden enkrat šel v Traberker uradovat v hranilnico ali pa proti Guštanju v tolstovrško občino, ki se ni dala nemškim purgarjem, kakor se hotuljska ni. Jugova Tončka je bila prva med dekletih, ko je šentjanški tabor (1918) razvnel ljudi za Jugoslavijo. Župančev Andrej, Malgajev koroški borec, je dobil najvišje tedanjo jugoslovansko vojaško odlikovanje. V Osvobodilni borbi je padel Župančev Lojzi pri Mali Nedelji, Juričeva Drajčka pa so vodili traberški gestapovci mimo doma k Neži in ga z drugimi tam pobili. Beno je bil okrožni funkcionar OF, njegova žena in vsi otroci do malega Stanka so bili v partizanih; Županc in Jurič in njegov Stanko so bili v Dachauu, Zorko je bil med organizatorji šolstva na

prebrati neko daljše število in sem namesto tisoč rekel jezero. Prva leta po osvoboditvi smo profesorji marsikateremu dijaku-nižješolcu spregledali branje — razumljivo, toda danes pa tega niti ne moremo niti ne smemo. Dve knjižnici imamo v našem mestu. Obe sta dokaj dobro preskrbljeni s knjigami. Zato pridno segajmo po naši prijateljici knjigi, ker po njej hote ali nehote spoznavamo tuje kraje, druge značaje in v njej najdemo plemenite misli in značaje ter obsodbo nelepega. Življenje nas uči, kako se moramo boriti v viharju za obstanek, knjiga pa, kako se boriti za znanost in kulturo, ki mora biti zlasti mladim ljudem ideal. »Kaj bereš, koliko bereš« — pa ti bom povedal, kdo si in kakšen si. Največje spoštovanje do knjige pokažemo, če jo beremo in se iz nje učimo, si z njo oblikujemo duha. Te vrstice sem napisal za našega »Fužinarja« zato, ker vem, da je v našem kraju zelo čitan in pride v roke staršem — tudi takim, ki za knjigo neradi žrtvujejo, še manj jo priporočajo svojim šolarjem. Pri nas doma še danes po večerih mladi berejo, medtem ko stari opravljajo zimska dela. Če bodo naši šolarji veliko brali, bodo bolje uspevali in postali resnejši ter plemenitejši ljudje. Dobra knjiga je najboljši prijatelj človeka.

osvobojenem ozemlju Savinjske doline, bratranca Rajka so v Gradcu obglavili.

Kotnikov je množica. Le redkokje je iz ene rodovine toliko šolanih kakor iz te. Prvi je bil Župančev France Kotnik, rojen 21. novembra 1882.

Celovec

Takrat so bili iz naših krajev redki študenti in gimnazijci. 60—70 let prej sta študirala dva Lobasova. Ko je bil, na primer, Franc Kotnik v osmem razredu (1901/1902), so bili iz naše doline še ti dijaki na gimnaziji: Kleinlercher Jožef iz Guštanja in Tojnik Rok s Prevalj v 7. razredu, Petrič Rafael z Leš in Mente Konrad iz Mežice v 6. razredu, Podlesnik Jakob, Ladrachi z Leš, v 5. razredu, Kotnik Janko z Dobrij v 4. razredu, Razgoršek Vinko iz Kotelj v 3. razredu in Viternik Ludvik v 1. razredu. Za primer še šolsko leto 1913/14, ko je bil Kotnik že profesor v Celovcu! Iz naše doline so bili tile dijaki: Kuhar Alojz iz Kotelj v 8. razredu, z Raven Lečnik Miloš v 6., Hartman Maks v 2. in Leskovar Karel v 1. razredu, s Prevalj Sušnik Franc v 4. in Lodrant Ožbe v 3. razredu, iz Črne Kogelnik Silvester v 7. in Drvodol Alojz v 1. razredu (Kotnik Šiman z Dobrij pa je že dve leti poprej dovršil gimnazijo).

Ko je Kotnik napravil maturo — pismeno so delali tedaj od 2. do 7. junija, ustno pa od 6. julija dalje —, je, kakor je bila tedaj za študente navada, šel odsluževat svoj enoletni vojaški rok, nato pa je vpisal v Gradcu na filozofsko fakulteto. Študiral je slavistiko in prišel 1908. leta v Celovec za profesorja. Slovenščina je bila tam obvezna le za tiste dijake, ki so se priglasili za Slovence. Teh je bilo po 5—8 v razredu. Tako sta imela po dva in dva razreda skupaj tisti dve tedenski uri slovenščine popoldne kdaj. Lepe so bile te slovenske ure, lahke pa niso bile; saj je prišla polovica slovenskih dijakov iz trdih nemških ljudskih šol, kjer nikoli slovenske besede niso čuli. Pritisk pa je bil tak, da si nižješolci niti popoldne, ko so šli k slovenski uri, niso upali grede po cesti ali na gimnazijskem hodniku govoriti med seboj drugače ko po nemško. Zato so bile ure slovenščine ure srčne sprostitev — in če je gledal prvošolec Kotnika pri latinski uri kakor vsakega drugega profesorja, ga je začutil pri slovenski uri domačega, toplega.

1915 je moral na koroško-laško fronto. Ko se je po vojski vrnil, ga je nemški ravnatelj z odurnim dekretom odslovil: zanj, ki je mislil, da mu bo teklo vse življenje med Dobrijami in Celovcem, so se zaprla vrata celovške gimnazije. Z ženo, ki je bila doma v Ptuj, je šel tja, junija 1919 pa, ko so jugoslovanske čete za kratek čas zasedle Celovec, ga je Ljubljana brzojavno poklicala, naj prevzame vodstvo celovške gimnazije. Toda jugoslovanske čete so se morale umakniti zapadni politiki, Kotnik se je lotil dela v Velikovcu, središču plebiscitne cone A, in tu organiziral slovensko gimnazijo in slovensko učiteljsiše.

Po plebiscitu je šel v Ptuj. Tu je bil profesor do leta 1927, tedaj je postal prosvetni inšpektor pri »velikem županstvu« mariborske oblasti, decembra 1929 prosvetni inšpektor pri »banski upravi« v Ljubljani, 1933 pa ga je Živkovičev režim poslal v pokoj. Star je bil 51 let, krepek kakor zdrav kmet; zato je prevzel ravnateljstvo Mohorjeve družbe v Celju.

Narodopisec

Ko se je leto bližalo in ga je žena vprašala: »Kam pojdeva, Franc, na počitnice?« — se je ozrl in začudil: »Kam? Na Dobrije vendar!«

Po srcu je bil kmet. S profesorsko glavo je gledal nedelno lepoto kmečkih starin.

Zdaj je bila to gnojavoža, južina s petimi rihtami, z nudeljni ali štrukeljni, s pobi, ki juckajo, in dečlami, ki pušeljce dajejo.

Zdaj je bila to steljeraja, zjutraj se začne z repno župo, z masnimi žganjki in jegličmi, na mlienci kuhanimi, zvečer pa je babja žehta in mežerle in krapji.

Potem je bila narodna noša v naši dolini. Kako so se moški pri nas včasih nosili: lase so nosili dolge, le za veliko noč so se dali ostriči, pa tudi le toliko, kakor se dajo zdaj ženske na »pubi«. Hlače so nosili kratke do kolen, irhaste ali iz domačega sukna (lodna), hlačnice so spodaj zavezovali s črnim trakom, lesa je bila široka in na tri knofe, na desni hlačnici je bil zgoraj ozek devžek za nož in vilice, teh včasih v gostilnah niso dajali; nogavice so bile bele volnene (tudi zelene); čevlji nizki na jermene spredaj (pozimi seveda visoki), srajca hodna z velikim ovratnikom; klobuk iz ovčje volne, črn, z nizko, široko oglavnico in široko streho. Lajbič je bil črn, bogati so nosili židanega s srebrnimi gumbi; okoli vratu je bila zavezana židana rožnata ruta; jopič je bil iz sivkastega lodna; plašč je bil podoben haveloku, svati tudi poleti niso smeli biti brez njega; pozimi so nosili kožuhe iz

ovčje kože; cokle so bile pa čisto lesene. — Ženske so nosile janke iz domačega platna, modro pobarvane in z belimi rožami. Niedrc je bil iz istega blaga. Beli rokavci so segali do laktov, okoli vratu in na laktih so bili nabrani. Jopa je bila zgoraj košata, zadaj nabrana in kratka; čevlji so bili nizki, predpasniki iz hodnega prta čisto ozki in različno barvani; na kovanem pasu so nosile na verižici nož; na glavo so devale koroške avbe in bele adrce. — Z industrijo je prišla v našo dolino nova moda, tako da je naša narodna noša že čisto pozabljena. Gizdave ženske so bile seveda prve:

nos'jo gvante nove šege,
prave vragove telege.
Nove cajge si kupuje,
stare janke predeluje.
Ko se k prazniku ravna,
žnidar preveč dela 'ma.

Potem so bile naše storijske, kakor mu jih je pravila Jugova strina, stari Zakotnik in še marsikdo drugi: o povodnem možu pri Votli peči, ki je zvalil Brusnikovo lepo hčer v svoj demantni grad; pa o povodnem možu na Uršlji gori, ki je s šesarskimi voli vozil vodo na Pohorje; pa o Volčjem gradu pri Jagru, o pozlačenem ključu, ki so ga še pred sto leti hranili v ravenski šoli in ga obešali najpridnejšim šolarjem okoli vratu, in natanko je opisana pot, kako prideš iz Jagrovega hleva čez veliko peč k visoki skali in k tisti luknji, ki vodi do kupov denarja v grajski kleti.

In potem še o Drabosnjaku (1768—1825), tem porednem pavru v Korotanu, ki je po očetu prevzel domačijo pri Zvrhnjem Drabosnjaku nad Vrbo ob Vrbskem jezeru in je zanič gospodaril, »zato pa delal pesmi, pisal knjige in jih spravljal na svetlo«.

Po časopisih in časnikih so raztresene Kotnikove narodopisne razprave, okoli sto jih je, nekaj jih je zbral v knjigo »Slovenske starosvetnosti (1943), domače pripovedi pa v »Storijske« (1924). Tako mu je dr. Vilko Novak v Slovenskem etnografu (1952) zapisal za sedemdesetletnico, da je France Kotnik »danes v nekem pomenu osrednja osebnost« slovenske etnografije in da »nikogar ni danes med nami, ki bi bil ves čas svojega znanstvenega delovanja posvečal toliko prizadevanja slovenski ljudski kulturi, kot je to storil prav France Kotnik v skoraj petdesetih letih«.

Med rokopisi, ki jih je zapustil, je tudi listek, kjer si je prepisal sporočilo Prežihovega Voranca (6. I. 1946) II. b razredu nižje gimnazije v Žalcu. Na kraju stoji tole:

»Vse velike stvari na svetu nastajajo iz ljubezni.«

Tudi ta drobna velika stvar, ki jo je dal Kotnik k podobi slovenske kulture, je nastala iz ljubezni do tihega tkanja naše ljudske duše.

Prežihov Voranc

Dobrih deset let je bil Kotnik starejši od Voranca. Nekje v tretjem, četrtem kolenu se njuna kri sreča. Tudi njuna pot na Prežihovem vrhu. Kotnikova mati je bila pri Prežihu doma. Za mladega Vo-

Dobrije. Ker ni tam nobenega hrasta (dob), so najbrž dale ime nekdanjemu Guštanju (Guttenstein). V ospredju domačije Kotnikov in Jugov. S križcem je označen Malgajev — sedaj skupni spomenik junakom nad Blatnikovim klancem. Vidimo čudovito pentljo reke Meže; zdi se, kakor bi hotela zaviti nazaj na Koroško. Desno zopet porasel hrib nekdanj pri Blatniku zapitih Rožejevih borovcev. Čisto zadaj se svetlijo nove hiše na Čečovju

ranca je bil Kotnik še »gospod profesor«. Takole možato mu piše v Celovec 20. oktobra 1912, ko se je spravljal v Ljubljano v združno šolo:

Dragi gospod!

Vaše pismo prejel šele danes. Dobro! Če je še mogoče — posredujte. Tako bi se naredilo, da bi v ponedeljek, prihodnji teden (28. okt.) šel v šolo. V soboto ali nedeljo že morem od doma. Krstni list itd. imam preskrbljeno! Drugo pa polagam Vam v roke. Torej prosim! — Bog ve kako hudo tudi ni z mojo rano, pa toliko je bilo, da se ni spodobilo in tudi ni bilo zdravo hoditi po svetu.

Bom vseeno pripravljen! Z ukom se malo bojim — pa bo že šlo, le mora iti, četudi bom zdaj zaostal. Da bo le šola torej in, da pridem v Ljubljano vključ vsemu — me radosti. Drugo se bomo pa že še pomenili. Sred tedna in h koncu bo šel eden gledat na pošto. Torej, prosim naznanite mi, kako bo.

Vas pozdravljam
in se priporočam

Lorenc Kuhar
v Kotljah.

Pozneje mu je postal »dragi Franc«. Zanimivi so bili njuni pomenki, ko je Voranc v svobodi zopet s polno roko zagrabil v domače življenje. 3. februarja 1948 piše Kotniku, da je predlagal, naj se Rimski vrelec odslej imenuje »Hotuljska slatina«, »kakor jo stari ljudje še zdaj imenujejo. Rimski vrelec je germanizem novejšega datuma iz 80. let prejšnjega stoletja. Sedaj bi te jaz prosil, ali bi bilo pravilno slovensko, če bi se imenovala stvar »Hotuljska« in ne »Kotuljska«... Mi pravimo Hotlje, Hotula, Hotuljci...«

Kotnik mu še 16. 2. 1949 to potrjuje:

»Krstna knjiga na Fari navaja leta 1642, da je bila neka oseba rojena in parochia Hotelensi' (v hotuljski fari) in istega leta se ponavlja: ex parochia Hotelensi — iz hotuljske fare. 1644 pa piše »Nadouschnig ex Ketalacher Pfarr' takrat je zapisal nemško. Torej »Hotlje' stara oblika, ki je tudi pri nas po virih vsaj že v sredini 17. stoletja izpričana. Nestorjeva kronika Horutany za Karantami, nemško Krobath za Hrvat...«

Ko se je Voranc 1948 lotil »romana o letu 1848 med Slovenci in posebej v naših ožjih krajih«, je (17. 6. 1948) spraševal Kotnika o gradu Pogštajnu pri Traberku, o bralnici, ki je bila v tisti dobi pri Vohnetu, kjer so bili Lečniki posestniki, in o kakem bukovniku, »ki bi ga kazalo spraviti v zvezo s tistimi dogodki«.

16. 2. 1949 mu je Kotnik popisal, kako je bilo z Lobasovim posestvom:

»...Lečniki so bili od leta 1812 posestniki na Podgorju (Lubasovem). Pred njimi 1688 plemeniti Russdorfi (Valvasor Kärnten 105 str.).

Leta 1789 Ignac Jakob edler v. Steinberg.

Leta 1791 njegov brat Sigmund.

Leta 1800 Ludvik sin Ignacija Jakoba Steinberga.

Leta 1807 Johann Werwitz (mogoče Verbič).

Leta 1810 Lukas Sajoutz.

Leta 1812 Valentin Lečnik.

Leta 1834 sin Janez Lečnik.

Od 1807 Podgora ni več v plemenitaskih rokah. Zakaj ne, sem skušal pojasniti v Etnologu 1941 str. 111—113.

Po zaslugi športne vneme in kulture naših smučarjev prevzemajo

Ravne — prvenstvo smučarstva Jugoslavije

V prihodnji zimi kandidati za svetovno smučarsko prireditev, ki so jo do sedaj izvedle samo bleščeče postojanke zimskega športa na kontinentu

Kljub temu, da naš list tako poredko izhaja in da ne moremo poročati vsak čas vsaj ne o dogodkih, ki celo vremenško spreminjajo okolja, ne smemo obiti enega najpomembnejših dogodkov pretekle smučarske sezone na Ravnah.

Že lani smo z ozirom na čas opustili poročilo o I. mednarodnih smučarskih prireditvah, ki so dvignile tako terenski, še bolj pa prireditveni sloves našega imena in kraja. Letos so morale te prireditve odpasti zaradi neugodnih snežnih razmer, bili pa smo pozorišče velike domovinske prireditve — Smučarskega prvenstva Jugoslavije.

To prireditev so naši smučarji okrog Športnega kluba »Fužinar« in okrog znanja, razumevanja in volje direktorja Gregorja Klanačnika izvedli tako, da je to v čast in ponos vsega kraja.

Vsi listi Jugoslavije, ki so spremljali potek državnega prvenstva na Ravnah, so dali nedeljena priznanja našim organizatorjem, prebivalstvu in deželni.

Zgornji podatki o posestnikih so z deželne deske v Celovcu. Poslal mi jih je še rajni deželni arhivar dr. pl. Jaksch.

Valentin Lečnik se je nekako 1811 ali 1812 poročil s Sajovčevo hčerko Marijo Barbaro...«

V tem istem pismu mu je Kotnik opisal ljudskega pevca Antona Lesičnika, ki se je rodil 1836 pri Roženu na Zelovcu, potem je služil »pri sami laški repi«, garal v fužinah na Prevaljah in »po Hotljah in Brdinjah moštev pili«, naazadnje je bil za organista pri Jerneju nad Muto in je tu 1915. leta umrl. (Gl. Slov. etnograf 1949!)

France Kotnik je umrl domalega natančno pet let potem, ko je umrl Prežihov Voranc.

Molčanje

Če je res ali ni res, da sta šla v nedeljo neki stari stari Juh in neki stari Potočnik z Dobrij v Guštanj, prej ta dan je toča pobila, in sta šla in sta molče modrovala, in ko prideta mimo Blatnika, reče Juh: »Pšenico je čisto potolkla!« In sta šla in sta molčala, in ko sta bila pri Jagru, je rekel Potočnik: »Pa rž tuj!«

Franc Kotnik ni bil zgovoren. Beseda mu je bila dragocena reč. Molče je prišel zopet na Dobrije: da bi trohnel v domači zemlji; da bi ležal v njenem ožilju, kjer kruh kalj na domačem polju in tepke sok vase srkajo, kak cvet vzcveti in mladi ljudje rastejo.

Na njegovem grobu pri Antonu se sklepa stoletni koroški venec od Jarnika do Janežiča, do Šajnika, do Sketa in nazadnje do njega, dr. Franca Kotnika.

Dr. Fr. S.

Ne moremo vsega ponoviti, čeprav bi spadalo v anale rasti in napredka našega mesta. Naj tu ponatisnemo vsaj zadnje poročilo po tekmah, ki je bilo objavljeno dne 15. marca 1955 v »Večeru«.

Takole pravi:

Po smučarskem državnem prvenstvu na Ravnah

Štiri dni smo pisali o letošnjem državnem prvenstvu v klasičnih disciplinah na Ravnah. Ko so bila v nedeljo zvečer razdeljena v Domu železarjev darila najboljšim tekmovalcem in tekmovalkam ter prečitani rezultati tudi onih najslabših, so si organizatorji končno oddahnili. Njihova zadnja naloga je bila samo še razdelitev biltenov, v katerih so bile že fotografije zmagovalcev s prvenstva z njihovimi podpisi.

Prireditelji so pripravili udeležencem presenečenje za presenečenjem in tako postavili v čudno luč one funkcionarje naše vrhovne republiške smučarske organizacije, ki sicer najdejo čas za udeležbo na vsaki prireditvi tipa Planica, za manj »slavne« pa nimajo nikakega smisla. Če upoštevamo, da je bilo letošnje prvenstvo zadnje pred zimskimi olimpijskimi igrami, se sliši res skoraj neverjetno, da ni bilo na Ravnah niti Franca Medje niti Boga Šramla.

Ves čas prvenstva je bil »v pogonu« cel štab raznih funkcionarjev, kot da bi šlo za tekmovanje svetovnega pomena. To lahko seveda organizatorjem štejem še posebej v dobro, ker je že naša stara bolezen, da državna prvenstva vse preradi bagateliziramo. Ocena, da je bilo letošnje prvenstvo doslej najbolje orga-

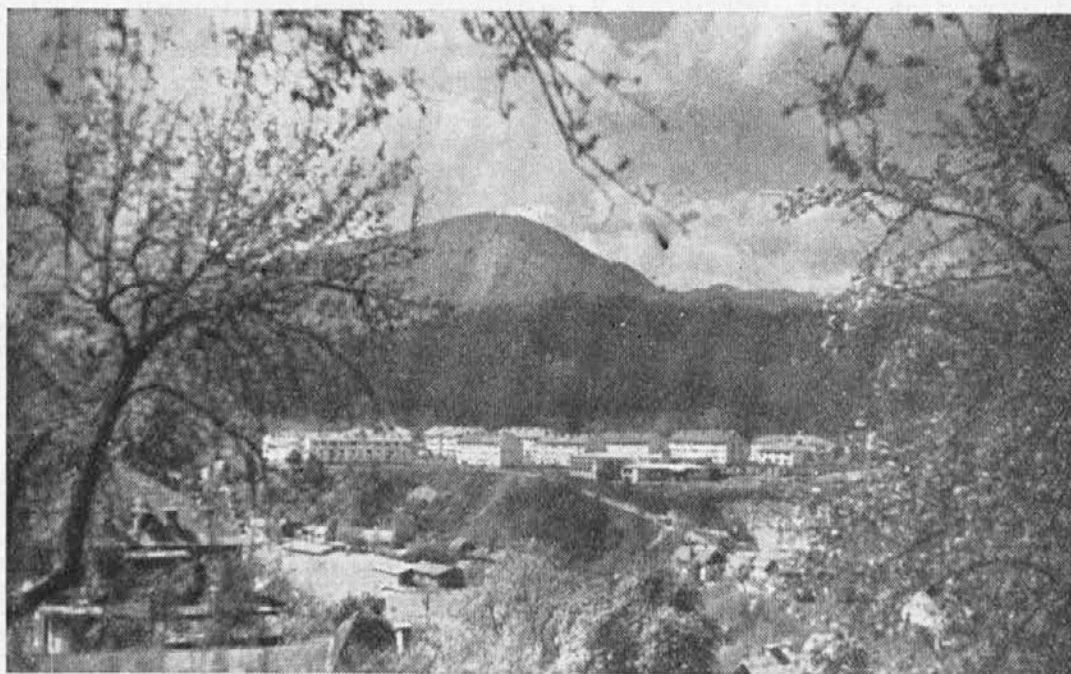
nizirano, pa je to tekmovanje zopet dvignila na mesto, ki mu pripada, to je pred vsa ostala.

PROSPEKT, BILTENI, FOTOGRAFIJE, UKV

Udeležence prvenstva je presenetil že sam prihod na Ravne, ki so bile vse v zastavah. V prvem hipu se je vsak zamislil, kateri praznik proslavljamo, in šele ko so mu domačini povedali, da so zastave izobesili zaradi prvenstva, je dojel, da se dogaja nekaj velikega. Drugo presenečenje je bil velik relief, ki ga je moral videti prav vsak, ko je prišel na Ravne. Na njem so bile označene vse proge za teke, poleg pa na enako veliki tabli natančni spored vseh prireditev.

Nadaljnje informacije je dobil udeleženec iz lepega, v več barvah tiskanega prospekta, zadnje dogodke pa iz biltena, ki so ga izdali vsak dan, razmnoženega na ciklostilu. V njem so bili vsi uradni rezultati, ugotovitve s seje tekmovalne komisije, izjave tekmovalcev in funkcionarjev neposredno po tekmah in druga navodila o vsem mogočem, kar se je nanašalo na življenje tekmovalcev in funkcionarjev v dneh prvenstva.

Posebnost je bila nadalje tudi v tem, da je še isti dan Fotoklub Ravne izdelal fotografije s tekem, da ste lahko takoj po prihodu na cilj najboljših tekmovalcev slišali rezultat in njihove izjave, kako je bilo na progi, in končno, da ne pozabimo še zadnje novitete: obveščanje o poteku tekmovanja na progi, ki so ga posredovali z UKV aparati! Ta način obveščanja bo prešel v zgodovino našega smučarskega športa, saj je bilo na Rav-

Čečovje z Javornika. Tista gora zadaj je seveda Hom

nah prvič, da smo se poslužili lahko tega najzgodnejšega načina obveščanja. Organizatorji so bili nanj zato tudi upravičeno ponosni.

Pogled v tehnično pisarno, ki jo je vodil tov. Šater, je nudil sliko centra kake poročevalske agencije. Delali so v njem vse dni s polno paro od jutra do poznih nočnih ur. Svojo nalogo so izpolnili tako, da jim lahko samo čestitamo in jih postavimo za zgled organizatorjem prihodnjih prvenstev. Višek so dosegli posebno zadnji dan, ko so opremili bilten tudi s fotografijami, kar je bilo za udeležence prvenstva vsekakor največje presenečenje.

Srečna je bila tudi zamisel in sama izvedba kulturnega sporeda, zlasti koncerta »Svobode Prežihov Voranc« na Ravnah, ki je presenetil prisotne s tamburaškim zborom in orkestrom. Na splošno smo na Ravnah lahko opazili složno delo vseh faktorjev, od športnih do kulturnih ter od političnih do sindikalnih. Ker je to sodelovanje na Ravnah — kot smo izvedeli — posebno v zadnjih letih vzorno tudi na drugih področjih, so Ravne že danes eno najnaprednejših naših industrijskih mest, čeprav so bile še pred malo leti med zadnjimi. Z. V.

To je v čast kraju in deželi. To nas vse še bolj zadoljuje, da bomo našo smučarsko spodbudo, ki je pokazala take uspehe, v bodoče podprli vsi.

KAKO JE KAJ Z LJUDMI V NAŠEM OKRAJU?

Krajevni leksikon LRS prinaša prikaz naravnega gibanja po okrajih in povprečno za Slovenijo. Navedena so števila smrti, rojstev, prirastka in porok za leta 1949, 1950 in 1951.

Slovenjegraški okraj se tu sijajno odreže.

Rojstva: Leta 1949 smo s 26 rojenimi na tisoč prebivalcev na čelu vseh 23 okrajev Slovenije. Edino ljutomerska dežela še nekako cepeta za nami z isto številko. Povprečje v republiki pa je 23 rojstev na tisoč prebivalcev. — Leta 1950 smo prevzeli vodstvo in z 29 rojstvi na tisoč prebivalcev pustili vseh 23 okrajev zadaj. Republiško povprečje je 24 rojstev na tisoč ljudi. — Leta 1951 smo ostali pri naši meri 29 rojstev na tisoč prebivalcev, pa čeprav so vsi okraji omagali in se je republiško povprečje znižalo na 23 rojstev na tisoč prebivalcev. Izmed okrajev je prvi za nami Maribor okolica s šele 26 rojstvi na tisoč prebivalcev in se mora kar skriti.

Smrti: Umiramo nekoliko bolj solidarno, čeprav neradi, vendar to žal ni čisto od nas odvisno. V republiki umre okrog 12 ljudi od tisoč prebivalcev letno. Mi smo leta 1949 čisto na povprečju — torej nekako srednja mera okrajev. Leta 1950 smo se naveličali umirati in imamo samo okrog 10 umrlih na tisoč ljudi. Republiško povprečje je okrog 12. Samo štirje okraji so se smrti še bolj upirali kot mi. Leta 1951 je pa kar 12 mrličev na tisoč ljudi in smo spet sredi okrajev in na republiškem povprečju.

Poroke: Te nas nekoliko manj zanimajo in smo vsa leta samo na povprečju. S tem je bolj muja, nazadnje tudi stane in — kaj boš!

Prirastek ljudi torej: Leta 1949 se je prebivalstvo našega preljubega okraja povečalo (več rojstev ko smrti) za 14 ljudi na tisoč prebivalcev in smo v tej zadevi prvi izmed vseh okrajev slovenske zemlje. Leta 1950 je naš prirastek že 18 zemljanov na tisoč prebivalcev. Kje so drugi reveži zadaj, saj je povprečje republike komaj 12 novih ljudi na tisoč prebivalcev. Leta 1951 smo sicer nekoliko zaostali s 16 novimi samorastniki na tisoč ljudi, vendar smo daleč pred ostalimi 23. kraji slovenske dežele, kajti povprečje znaša v Sloveniji le 11 ljudi na tisoč prebivalcev.

Tako stoji ta reč pri nas!

Če je torej Kočarjevo socialno zavarovanje kdaj deficitno, naj vzame kar leksikon in gre z dokazi naprej. Kajti vsi (razen burnih pavrov) radi gremo ob teh zadevah po denar v državne kase. Mi pa smo mnenja, da nam gre za večjo storitev tudi neki večji prejemek. Ne more biti, da bi slovenjegraški okraj regeneriral prebivalstvo za vse druge okraje pod enakimi pogoji.

NAŠE ULICE

Takrat predlanskim smo jih odkrili in poimenovali. Vse so bolj »Strma pot«, »Ozka pot«, »Blatna pot« itd., kar je čisto res. Ker so strmine na Ravnah standardne in tesno povezane z imenom našega kraja, so to trajni nazivi. Tudi ožin ne moreš kar tako razširiti, zato je dolgoročnost zajamčena tudi tu. Najbolj pa nam po resničnosti leži naziv »Blatna pot«, zato bi kazalo na Ravnah ulice poimenovali kombinirano: »Strma in blatna pot I.«, »Strma in blatna pot II.« itd.

Poleg te dobre volje pa bi rekli še čisto zares, da bi dobile nekatere ulice pri nas lahko bolj smiselne nazive. N. pr. »Strma pot« ne pove nič drugega kot to, kar itak veš in čutiš pri hoji. Pri nas je nazadnje vse strmo. Tam bi lahko smerno in domače poimenovali: »Pot na goro«. To bi več označevalo, bi bilo domače, strmine pa bi nazadnje niti ne prikrajšali, ker je pot na goro vedno tudi strma. Če bi Voranc živel, bi podaljšku svoje ulice na sejmišče dal naziv »Sejmišče«. To pa zategadelj, ker je to značajno poimenovanje našega kraja sploh. Vsaj šest sto let je ta naziv star, kajti Ravne so bile sejmsko središče Spodnje Koroške prej ko Pliberk in bi ta naziv ponazarjal ustanovitev in razvoj našega selišča kot tržnega-sejmskega središča. Malgaju smo dali ulico, po kateri se je iz Guštanja umikal, namesto da bi mu dali alejo na Ravnah, kjer je stvarno bil in delal. Smerno ulico, v kateri so bile slovenska šola, slovenska občina in vedno slovenska bit našega mesta, pa bi morali že iz hvaležnosti nazvati »Tolstovrška ulica«. Če imaš več trgov, potem jih moraš pač različno nazvati, n. pr. Glavni trg, Trg svobode in pod. Če pa imaš v kraju en sam trg, je to pač trg. In če je ta trg čisto poimenovanje stoletnega značaja našega kraja (ne samo okroglo sezidan) ter posebej brez nekega direktnega spomina na kako svobodo, naj ostane pač Trg.

NE POZABIMO NA KMETE

Tako je lepo zapisala »Ljudska Pravica« z dne 7. februarja 1955 v poročilu o delu Zveze borcev v Trbovljah. Okrajni predsednik tamkajšnje ZB je namreč posebno poudaril, da je potrebno navezati in ohranjati najtesnejše stike z vsemi kmečki ljudmi, ki so bili v partizanih ali pa kakor koli nesebično pomagali borcem NOB. Noben borec ne bo pozabil teh ljudi, ki žive na kmetih.

In taki so bili tudi »burni pavri« naše koroške dežele.

Franc Zdovc — Rožankov rusl — vojak. Menda je komanda izjemoma dovolila brado samo temu originalu izpod Uršlje gore. Tak je zgrabil potem gestapovca, a je bil od trope ubit

MIROSLAV TASOTTO

Dne 18. januarja smo se poslovili od odličnega obrtnika in odličnega gasilca-idealista Miroslava Tasotta, ki je bil tudi sotrudnik našega lista.

Od telovadca in igralca »Svobode« iz prvih ustanovitvenih let je postal požrtvovalni prvak človekoljubne gasilske spodbude in družine na Ravnah in v okraju. Bil je vodja naraščaja, od osvoboditve do l. 1950 tajnik, potem do 1954 predsednik PGD, zadnji čas pa predsednik nadzornega odbora in podpredsednik Okrajne gasilske zveze. Bil je nosilec več gasilskih priznanj in odlikovanj.

42 vencev, 10 zastav in 200 uniformiranih tovarišev ter vse naše mesto na zadnji poti je bilo priznanje in zahvala za njegovo človekoljubno delo.

Za naš list je napisal gasilsko kroniko (glej lanski letnik).

DEVET NOVIH GOSTILN

Konec marca, ko to pišemo, je bilo na Ravnah odprtih devet novih gostiln, in sicer kar po vežah. Pristna domača, krajiška, dalmatinska, smederjevska itd. vina so pripeljali sami vinogradniki in jih prodajajo po 140 din za liter. Ne smemo reči, da te nove »gostilne« niso bile dobro obiskane, kajti vino je vino, denar pa denar. Tudi sicer število gostiln v primeri s starim Guštanjem s tem še ni prehudo naraslo. Prej je bilo v Guštanju in v najbližji okolici skupaj štirinajst gostiln. Sedaj, ko smo tolikokrat narasli, pa jih je le pet — no, in teh devet zraven je še štirinajst.

Kaj bi rekli k tem gostilniškim vežam, ki so v kraju novost. Dosti ne moreš reči, ker imajo vinogradniki vse papirje v redu, ker je vino nazadnje dobro, predvsem pa občutno cenejše kot v legalnih točilnicah. Rekli bi samo to: Zakaj bi ga ti vinogradniki ne mogli dobiti po primerni ceni v že obstoječih gostilnah? Zakaj bi ga ti vinogradniki ne mogli takoj prodati našim lokalom ter takoj iti, naši lokali pa bi ga prodajali potem po isti, ali še nižji ceni v redni prodaji, ker bi ga ti možje gotovo radi oddali ceneje, ko jim ne bi bilo treba tu čakati na počasno litrsko cencanje.

Samo tisto, ki to onemogoča, bi kazalo spremeniti z dodatkom in uredbi, ki se bi glasilo: Tudi poceni vina se smejo prodajati v rednih gostilinskih lokalih in ne samo po vežah.

Na najvišjo goro Evrope

Iz predavanja primarija dr. Stanka Strnada

Ko priobčujemo zanimivo predavanje našega kirurga in alpinista, se moramo opravičiti, ker bo ta prikaz okrnjen za njegovo živo besedo in za devetdeset najbolj zanimivih slik. Vseeno pa bomo radi šli z njim po zanimivi gorski poti, ki nas pripelje na najvišjo goro Evrope, a se spet vrne s še večjo ljubeznijo na ljuba domača tla.

Preden se lotim današnjega predavanja, mi dovolite, da izrečem najtoplejšo zahvalo vsem tistim, ki so nam omogočili ta podvig, vsem tistim kolektivom, ki so našli razumevanje in po svojih močeh prispevali bodisi materialno bodisi finančno, predvsem OLO Slovenj Gradec, ravenški Železarni in rudniku Mežica, ki so vedno in povsod pokazali razumevanje za prizadevanja našega človeka. Naša zahvala naj velja tudi za posameznike, ki so se kakor koli izkazali, skratka prav vsem naj velja naša iskrena zahvala.

Današnje predavanje bo nekako potovanje v slikah. Ne zamerite mi, če bom daljši kot navadno, prosim vas, da dobro prisluhnete, ker vam bom skušal podati vse, kar smo doživeli, in bi vsakemu od vas dal rad nekaj tega, kar smo sami užili lepot in krasot z vašo pomočjo.

Mont Blanc (Mont Blanche, Monte Bianco, Mount White [hwait], der weiße Berg, bela gora) je najvišji od štirih tisočakov, najvišja gora Evrope. Sen vsakega alpinista, neizpolnjena bolečina vsakega mladostnika, ki je le kdaj prestopil meje alpskega sveta in se mu ni mogel nikdar več odpovedati.

Dovolite mi kratek korak nazaj v preteklost, v rajnko Avstrijo. Pri nas doma ni bilo nikoli denarja, preveč je bilo lačnih ust. Enajsti od drobiža pa sem imel vsaj to srečo, da sem bil poslednji, najmlajši in so bili nekateri bratje in sestre že zaposleni, ko se mi je ob pričetku prve svetovne vojne ponudila sreča, da sem smel kot dvajsetletnik s podporo bratov in sester — ta je dal groš, oni zeksar — prvič v planine, na Kamniške. S Kamniškega sedla sem prvič v življenju pogledal v Logarsko dolino. Nikdar več me niso spustile planine iz svojega objema, vedno iznova sem se vračal in se bom še vračal. Če sem le utegnil, evo me: Ti moj ljubi očak Triglav, pa Stol, Golica, Planjava, Škrlatica, Mojstrovka, Jalovec, pa vsi Grintavci, vse sem vas oblezel od vzhoda do zahoda in obratno. Vse svoje počitnice sem prebil med vami, koliko sem med vami včasih prezebal, koliko potu prelil v žarkem soncu po vaših strminah in vedno sem se vračal boljši, kot sem šel med vas. Vi ste bili tisti, ki ste strojili človeka, ne samo v meni, ampak v vsakem, ki se vam je zaupal, ki se vam je predal ves s svojo radostjo, pa tudi bolečino. In tedaj je vstala v vsakem izmed nas neizpolnjena bolečina, ki se je glasila: Monte Rosa, die drei Zinnen, Matterhorn, Jungfrau, Ortler, Veliki Klek, Mont Blanc. Te tihe bolečine je nosil vsak vedno s seboj, nekaterim so se izpolnile, drugim so bile za vedno odrečene, ker je že prenekatero pobrala vojna vihra in pokrila ruša.

Ko so med drugo svetovno vojno tam pri Berlinu padale težke bombe, sem se zaobljubil našemu očaku Triglavu, če ostanim živ. Vsako leto, tako sem sklenil, ga bom obiskal in z njegovega vrha vedno iznova užival lepote naše slovenske zemlje. Bil sem težko bolan, glava mi je bila v nekakem železnem obroču in ta obroč mi je samo visoko v gorovju popustil, glava se mi je v višinah sprostila, vedno sem svobodno in sproščeno zadihal. Vsako leto sem prihajal, dokler nisem z operacijo izgubil ravnotežja. Vse sem moral začeti od začetka kot nebogljen otrok; najprvo sem se moral naučiti sploh hoditi. Z voljo greš tudi z glavo skoz zid. Naučil sem se hoditi, ponovno voziti kolo, šofirati, plavati in končno sem se poizkusil tudi na planinah. Zdravniki so mi prerokovali, da bom že še živel, ampak vse drugo pa so tempi passati. Prav počasi sem začel. Kremžarica, Uršlja, Peca, Snežnik. Triglav in Jalovec sta mi dve leti po operaciji še spodletela. Kasneje mi je Triglav uspel. Dobil sem zopet voljo in enako svežost kot poprej. Pravijo, da sem se pomladil.

Kdo popiše moje veselje, ko sem lansko leto prejel ponudbo, da se udeležim ekskurzije na Veliki Klek (Großglockner) kot zdravnik. Odkar je Ortler, ki je bil najvišji vrh stare Avstrije, prišel pod Italijo, je Veliki Klek najvišji vrh današnje Avstrije. Prelepo je bilo, četudi izredno naporno, ko sem prvič v življenju prestopil tritisoči meter. Resnica je, da nisem prišel do vrha, vendar mislim, da je bil uspeh ravenško-mežiško-slovenjegraških planincev velik že v tem, da je od štiridesetih planincev šestintridesetim uspelo priti do vrha. Pa bi letos ponovno poskusil. Vsaj namen sem imel. Trdno sem bil odločen, da pridem letos na vrh. Pa se je obrnilo. Iz enega sklepa so nastali trije. Eni za Veliki Klek, drugi za Groß Venediger, tretji pa kar za Mont Blanc. Saj ni mogoče, da bi se mi pri teh letih uresničile moje mladostne sanje, želje in hrepenenja. Toda sklep je bil trden, trde so bile predpriprave. Treningi v plezanju, v ravnanju z vrvjo, v snegu in ledu, v skalah. Razdeljene so bile vloge. Vsak je dobil svojo striktno nalogo, ki jo je moral brezpogojno izvršiti. Vse je pograbila montblanška mrzlica, ki se je kazala na vsakem koraku, delno v veselju delno v zaskrbljenosti. Ja, govorili so o zakasneli puberteti, nič zato, govorili so o gotovem neuspehu, nič zato, norčevali so se iz vo-

»Korošci vas pozdravljamo...«
Slika praznika
osvoboditve
na Jesenicah
leta 1945

zila, nič zato, sklep je bil neomajen, še celo, ko so začela prihajati polagoma sredstva in je bila ekspedicija vsaj v glavnem zagotovljena. V istem času je odšla z državno podporo v francoske Alpe slovenska ekipa iz Ljubljane, kar je tudi nas navdalo z veseljem, da bomo imeli pomoč v primeru potrebe. Vse, prav vse, je bilo v najlepšem redu, vse urejeno in pripravljeno, le eno, in to kardinalno napako smo naredili, in to smo izvedeli od francoskih vodnikov šele ob povratku, to je, da smo šli na turo po letnem času vsaj štirinajst dni prepozno. Vsaj štirinajst dni prej nam bi tura gotovo uspela. Vsaka šola nekaj stane, tudi nas je stala, če nič drugega pa napor in živce. Oprostite dolgovoznemu uvodu, mislim pa, da je bil potreben vsaj v pojasnilo tistim, ki niso razumeli ali niso hoteli razumeti. Bilo je več nesrečnih naključij, vendar klonili nismo in vsemu nakljub smo prispeli nazaj brez poškodb, živi in zdravi. Mislim, da je to zasluga našega visoko kvalificiranega tehničnega vodje tov. Lojza Krajgerja, da smo uspeli brez nesreč in brez vodnika v viharju tam, kjer so obupali izkušeni francoski vodniki. O ostalih pripravah ne bi več dosti govoril, le še nekaj števil. Ker nismo imeli ne denarja ne deviz, kolikor bi bilo potrebno, smo morali voziti in nositi s seboj ves proviant za vseh trinajst dni, in to izračunano po kalorijah na vsakega posameznika in za vsak obrok. Vozili smo s seboj nekaj nad pol milijona kalorij ali 660 obrokov hrane, razdeljene po posameznih obrokih in dneh. Ob dnevih počitka manj, prav tako pičlo ob povratku, izdatno pa ob hudih naporih. Ker nismo med potjo nič kuhali, ampak smo se prekrbovali samo še dodatno iz nahrbtnikov, nismo pogrešali mesa, ki je na nepojasnjen način ostal v prijazni Popičevi hladilnici. Tovariš, ki je bil nujno zadržan in bi naj prišel za nami, prišel pa je pred nami, je nosil s seboj vso našo mesarijo, kot je rekel nemški carinik in pobožno zavil oči: »Takšno mastno šunko.« Zgrešili smo se, on je ostal brez nas in denarja, mi pa brez njega in brez mesa, brez vseh mesnih obrokov, najpoglavitejše hrane, kalorično visokovrednih beljakovin. Kako je moral dotični tovariš, da se je lahko vrnil domov, prodajati po Chamonixu klobase in slanino, o tem pa naj to poglavje molči. Na meji pri povratku je bilo svidenje veselo in obenem kislo.

Pa na pot! Sicer mi še zaspate. Odhod! Avto starta v ponedeljek, 16. avgusta, ob 4. uri zjutraj. Iz Dravograda na Vič, kjer smo naglo opravili z našo carino, nekaj teže z avstrijsko in je tu ali tam zaradi raznih okrepčil moral kak šiling v carinski žep. Zaplombirali so nam bencin in olje in že smo smuknili do Velikoveca, kjer nam je prijazen Jurjev stric nabasal najodličnejšega surovega masla. V Celovcu smo kratko postali, obšli »lintverna«. Najraje bi mu napravili voz na repu za srečno pot in že smo hiteli proti Beljaku in naprej do Böcksteina, kjer konča cesta in morajo vsa vozila na tako imenovani avtotradukt in skozi predor v Bad Gastein, navzdol do Zell am See, čez Kitzbühel in v večernih urah smo že drseli mimo Innsbrucka proti državni meji, ki je pa nismo dosegli in smo prespali prvo noč pri pri-

jaznih kmetih na senu pri Landecku. O, prijateljčki, prijazni so že, prijazni, ampak vsaka taka prijaznost je preračunana in stane, pri nas pa je krčila naše že itak male mošnjčke. Za spanje na slami dva in pol, na nekakem skupnem ležišču pa že štiri šilinge. Pa moraš! V zgodnjem jutru smo prispeli na mejo in odstranili avstrijske plombe, se še hitro ozrli nazaj v Avstrijo po Innu in že smo stali na meji. Po silji razmer sem postal potni maršal in hodil okrog z našimi potnimi listi in denarjem okrog carinikov, orožnikov, pa se ni nihče zmenil zame, hoteli so le potni list za avto, tako imenovani karnet. Ko je pregledal tega, pa ajdi kamor koli ti srce poželi. Noben vrag se več ne meni zate, le plati, plati. Povsod sama prijaznost, ki ti res dobro dene, povsod popolna vzgoja, da jih občuduješ, ampak tudi vse samo za denar. Do sedaj je šlo še vse kot namazano. Ko drsimo z našim Austinom lepo v hrib, res je lepo vlekli in ni delal nikakih težav, začne naenkrat sredi poti na prelaz Flüela nekaj tako milo zvončkljati, da misliš, da so vsepovsod sami backi in kozice. Ampak avto začne polagoma vedno počasneje vleči in končno ne pomaga nič drugega, kot da izstopimo in ga pustimo počivati. Čez čas je zopet vžgal in nas vlekel še nekaj časa, končno pa smo morali vsi izstopiti in nadaljevati svojo pot peš. Kako uro in pol smo morali peščiti in smo se vedno ozirali nazaj, ali že pride ali ne. Vsak šum je zbujal nade, a zaman. Vsakogar, ki je smuknil mimo nas, smo ljubosumno, da ne rečem sovražno, motrili. Vendar pa smo le pripeščili do vrha sedla Flüela, ki je 2300 metrov visoko in ima dvojno jezero. Naš Austin je prišel šele kasneje za nami, ko smo mi že zapravili zadnje groše za kartice. Navzdol pa nas je zopet prav lepo potegnil in tudi žvončkljanje je skoraj popolnoma prenehalo.

Srečno smo privozili v Davos. Davos! Vedno in povsod smo slišali to ime vsako zimo, vsako pomlad, zimskošportni raj na zemlji poleg St. Moritza. Mesto je res čisto, ljudje kultivirani in prijazni. Davos obstaja iz vasice, ki ste jo pravkar videli, in pa zdravilišča. Sanatoriji so, kot smo videli zvečer po razsvetljenih oknih, vsi zasedeni. Tudi nekaj Jugoslovancev je tukaj, čeprav stane oskrba v prvem razredu okrog 17.000 dinarjev dnevno.

V mehanični delavnici so nam povedali, da s takim motorjem ne moremo nadaljevati poti, in tudi to žalostno vest, da ga niti v Davosu ne morejo popraviti oziroma da ga popravijo lahko samo tako, kot ga je popravila mariborska mehanična delavnica, ki ni izvršila popravila tako, kot bi to moralo biti. Motor mora v Zürich najmanj za štiri dni. Bil je torek, pred soboto ne moremo nadaljevati poti, zdaj pa na delo. V Švici se ne smemo zadrževati, ker imamo samo prehodni vizum, torej pojdimo po dovoljenje. V Davosu ne smemo campirati in ne smemo postavljati šotorov, morali bi peš sedem kilometrov iz mesta. Končno smo preprosili policijo, da za tretjinsko ceno dovoli bivanje za štiri dni, da bodo zatisnili oči in so nam še pokazali kmetijo, kjer bi lahko prišli pod streho. Tako smo nekako uredili — jaz za svojo osebo pa sem bil prav zado-

voljen, da je tako. Zakaj pa tudi jaz ne bi bil letoviškar v svetovnem zdravilišču, zakaj tudi jaz ne bi užival v Davosu, kjer kapitalisti vseh dežel zapravljajo svoj denar. Denarja sicer nisem zapravljaj, zapravljaj sem pa čas in se potepal po mestu. Če bi imel primerno obleko, bi šel na obisk vseh sanatorijev, tako pa sem raje kot turist kolovratil po mestu in pasel oči. Mesto je moderno, mnogo novih zgradb, mnogo mondenega sveta, ogromno letoviščarjev. Kar hočeš, lahko vidiš. Vse-povsod so ti vrata odprta na stežaj, samo da pokažeš denar ali bolje dolar oziroma čekovno knjižico kot kakšna filmska diva.

Pri večerni kuhi smo prvič pogrešili meso, vendar smo bili prepričani, da je v kakem zaboječku bolj na dnu avtomobila in ga bomo že dobili. Nikdo si zaradi tega ni belil las. Naslednji dan smo zjutraj intervenirali na našem konzulatu v Zürichu, kjer nam je neka prijazna tovarišica, ki je najprej govorila nemško, nato srbskohrvatsko, končno pa smo se kar lepo po domače pomenili, če bi konzul podrezal v tovarni zaradi našega avtomobila, da bi ga vzeli prej v delo. Intervencija je uspela, ker je bil motor že v četrtek zjutraj popravljen in smo se popoldne že odpeljali. Ti deklica prijazna, ki si nam prihranila toliko kalorij, skrbi in denarja! Vozili smo se skozi Zürich in se ti hoteli osebno zahvaliti za tvojo prijaznost, pa je Zürich tako velik, da nismo mogli tvegati izgube časa, kot samo hitri prevoz. Pa naj ti sedaj velja naša iskrena zahvala.

Sredo, ki nam je preostala, smo porabili za izlet ali če hočete za trening na bližnje hribe v višini našega Triglava. Šli smo peš, medtem ko so se drugi vozili po slavni železnici, tako imenovani Parsennbahn, to je zobati žičnici, ki konča na Weißfluhjoch 2600. Tu je velik hotel, kjer smo našli kot natakario koroško Slovenko iz Zilje, ki je razumela slovensko, ni pa znala več govoriti. Prav tako smo lansko leto našli pod Großglocknerjem na Adlersruhe 3500 metrov visoko kot oskrbnico Slovenko, ki pa je še po naše govorila in smo ji morali zapeti Po jezeru bliz Triglava. Med petjem so ji solze polzele po licu.

Nekaj naših tovarišev je še skočilo na vrh Weißfluh, ki je samo 16 m nižji od Triglava, nato pa so se po drugi strani vračali zopet mimo nekega hotela nazaj v Davos. Spominjamo se našega hotela Mu, kjer smo prebili svoje dni in našega avtomobila ob veliki mehanični delavnici. Ta je imela zelo velika okna in vidiš prav lepo v delavnico. Ko je prišel mimo naš tovariš, je ugledal v oknu prijaznega človeka, hitro ga je pozdravil z rahlim priklonom in glej, tudi ta se je priklonil. Naš tovariš pa, prijazen kakor je, se še enkrat prikloni, pa tudi dozdevnik se mu je ponovno priklonil. Ne vem, koliko časa bi se še priklanjala drug drugemu, da nisem pristopil k tovarišu in mu pojasnil, da se sam sebi priklanja, ker so stekla tako čista. Za zahvalo pa me je zbolelo mesto, kjer že hrbet izgubi svoje ime. Tu bi se zgodil kmalu težek gospodarski kriminal, ki bi mogoče zanetil težko vojno med Švico in FLRJ, ker je Toneka strašno skominalo po nekih avtomobilskih ključih, končno pa je le zmagalo poštenje in si jih je slikal v spo-

min in ne v žep. Če pa vaša železarna že izdeluje te ključke ali pa jih nosi Tone še vedno v srcu, mi pa ni znano.

Kaj pa je počel naš tovariš apotekar, pa res ne vem, ali fučka ali kaj, nisem bil poleg, ko so ga pritiskali na sliko in tudi naš hotel, kjer prav lahko točno vidite, da medicina vseeno še bolje nese in uspeva kot pa občinsko tajništvo. Veste, do sedaj sem mislil, da sem še ves vitek in ja, kaj bi jamral, prokleti špeh se ti najraje nabira tam, kjer je najmanj zaželen. In vse življenje se borim proti špehu, proti debelosti.

Zvečer smo šli v kino in videli vzpon na Mont Everest. Film je bil prav dober in poučen, posebno še za nas, ki smo bili pred turo. Svoj trošt smo tudi imeli. Če že ne pridemo na Mont Blank, smo bili pa na Mont Everestu, čeprav samo v filmu.

Kot sem že omenil, smo v četrtek odrajal iz Davosa, prej pa smo se še sprli s kmetom zaradi pretiranih zahtev za nočnino. Bil je sicer zelo prijazen, hotel pa nas je prav pošteno ociganiti. Prejšnji večer smo zbrali ves svoj drobiž in šli na čašico piva, ki je bilo res odlično. Tudi postrežba je bila dobra. Le ko smo plačevali in ne vedoč njihovih navad, se vrne plačilna in zahteva »Serviergeld«. V Avstriji kar priračunajo 10 %, pa mirna Bosna, tu pa pride in te tirja za »Serviergeld«.

Motor je bil odlično popravljen in niti cena ni bila pretirana, pri nas bi najbrž za isto popravilo plačali trikratno vsoto. Mašince je pela, da je bilo veselje, ponovno se je dvignila naša morala in večkrat smo zapeli našo himno: S triglavskega veter pogorja prav rahlo šumi in pihlja; mene vleče in vabi v planine, v dolni miru mi ne da. Iz Davosa v Chur, nato pa skoraj v ravni črti na prelaz Oberalp, ki smo ga prešli že ponoči, spustili smo se v dolino in prenočili zopet na sredi ceste, nekaj pa jih je iskalo zavetja v neki podrti šupi. V jutru pa naprej proti prelazu, kjer je razvodnica Rene in Rhône. Kmalu za tem ugledamo najlepše švicarske ali Bernske Alpe, Jungfrau, Monch, Aletschgletscher, visok 4000 m. Avtomobil je brzel po poslednjih švicarskih cestah proti Martignyju, kjer so veliki nasadi in plantaže marelic, hrušk, breskev in kjer je že skoraj konec Švice. Tu govorijo že samo francoski, nemški ali res ne znajo, verjetneje pa nočejo govoriti. Konec je bilo z našim nemškim sporazumevanjem in zdaj je moral nastopiti naš Francoz in nas je že pri prvem nastopu rešil iz situacije, ko bi po moji krivdi kmalu zašli v Italijo. To bi bil špas, če bi naš avto zaplaval tam po kakem beneškem kanalu namesto v Francijo. Še visok vzpon, ki je po mojem mnenju za motor najtežji, odkar smo prevozili 1100 km, in srce se nam je skrčilo tik pred mejo, ko smo v megleni daljavi zagledali poglavarja ne samo vse Francije, ampak vse Evrope. Če nič drugega, že samo ta pogled, ki se nam je odprl vsaj deloma, nam je nadoknadil vse, kar smo prestali na vožnji, s prenočišči in avto-defektom. Po prehodu preko meje pa nam je stopila naproti Francija vsa sončna, nasmejana, da je bilo srce tako polno, da smo zavriskali po naši navadi. Čim bliže smo prihajali Chamonixu, tem večje je

bilo naše veselje. Iz megle smo videli, kako se veliki ledenik spušča v dolino do 1200 m, od časa do časa pa nam je skoz meglo zasijala silhueta našega velikana, po katerem smo tako hrepeneli.

Najprej vas bom popeljal kar naprej po poti, po kateri smo se vračali proti domu. Kasneje bom kot ocvirk podal naš vzpon in vse kar je z njim v zvezi. Iz Chamonixa smo se v sredo popoldne, desetega dne naše ekskurzije, odpeljali preko vse Švice proti domu. Ker smo hiteli zaradi primanj-kovanja časa, bomo bežno obiskali vsa mesta, skoz katera smo se vozili. Zvečer smo prispeli v Ženevo ali kot nam je neki Švicar dejal — najbrž kak zagrizen Nemeec, ko sem ga nekaj spraševal — »Man sagt doch Genf«. Kratek postanek, toliko da smo si ogledali ženevsko ali Lémansko jezero. Morje luči je ob jezeru, kjer plovejo velike rečne ladje, kjer je na tisoče golčbov, galebov, labodov. Stotisočere luči se zrcalijo ob vodi. Fontana je zvečer razsvetljena s stotinami žarnic, raznobarnih, da strmiš in gledaš in se ti kar ne da naprej. Tu ob obali smo hodili in gledali promet večernih ur. Skrajna discipliniranost pešcev, vseh mogočih prometnih vozil, da si tega niti misliti ne moremo na naših cestah. Tu je palača Združenih narodov, ki se je pa žal nismo mogli ogledati od blizu, ker ni bilo časa in končno še bežen pogled z mosta proti Mont Blancu in že gre naša pot ob jezeru proti Lozani. Tik pred Lozano prenočimo v avtomobilu vsak na svojem sedežu. Trdo je, nimaš nikamor dati ne glave ne nog, končno pa le nastopi jutro in jadrno naprej skozi Lozano, mesto samih gradov in kloštrov, sicer pa lepo in čisto, kot vsa švicarska mesta. Iz Lozane moramo naglo proti Bernu, kjer imamo kratek postanek. V Davosu je bila pokarana mlada telefonistka, ki je mislila prav tako kot jaz, da je Zürich glavno mesto Švice in iskala v Zürichu naše poslaništvo, ni pa vedela, ali pa je pozabila, da

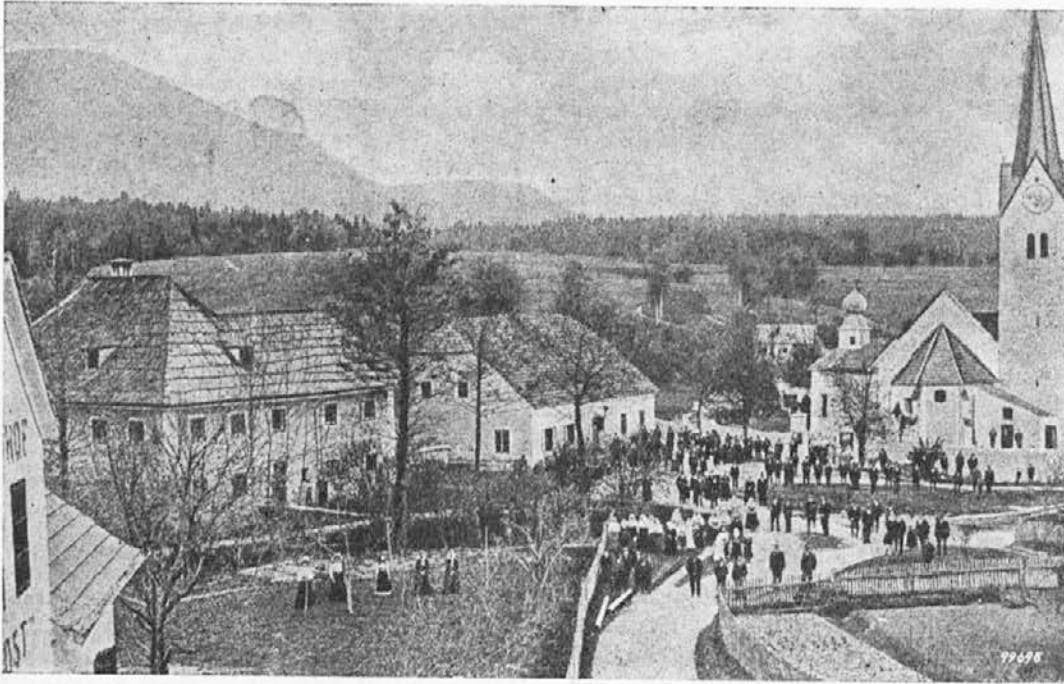
je Zürich sicer največje mesto, toda Bern pa glavno mesto Švice. V Bernu smo srečali naše športnike, ki so takrat tekmovali z drugimi narodi in veselilo nas je, ko so poleg drugih visele tudi naše zastave. Ko sva tavela s Tonetom, vsak se je seveda zgubil na svojo stran, nekateri k brivcu, bili smo res že taki kot divji možje z Mont Everesta, drugi prodajat zijala po mestu, sva si midva ogledovala izložbe in mesto, fotografirala imenitni zvonik z urami ter sva končno le zašla in s težavo našla pot do našega avtomobila. Dve urici za ogled takega mesta, kot je Bern, je bore malo ali nič. V vsakem oboku je trgovinica s prekrasno urejeno izložbo, večje trgovine pa imajo po več takih obokov. Cene so za naše razmere izredno visoke. Delavci se borijo za povišanje eksistenčnega minimuma, ki je sedaj okrog 350 šv. fr., na 500 šv. fr., kar bi odgovarjalo v našem denarju cca. 63.000 din. Toda britje s kremo stane 175 din, pa še »Serviergeld«, srednji prostor za kino 180 din, porcija jetre z malim pivom skoraj 300 din. Prav ponižna dnevna oskrba pride na 1500 din. Zelo skromna namreč. Nobeden izmed nas ne bi mogel tam živeti, resnica pa je, da jim od mesečne plače ostane vseeno nekaj več rapov, kot tam imenujejo drobiž, kot nam. Njihov standard je v splošnem zelo visok, pomisliti pa moramo, da so nevtalci debelo služili v časih dveh vojn, ko so drugi krvaveli na vseh koncih in krajih. Od tod tudi njihova blaginja.

Ko smo spali pred Lozano ob cesti, nekaj metrov od proge, je drdral vsakih deset minut električni vlak v eni in drugi smeri mimo nas, kajti vsa Švica je elektrificirana in vlaki niso niti polovično zasedeni. Toda vozijo neprestano — vse in samo za komfort potujočega občinstva. Iz Berna smo se odpeljali proti Luzernu. Medtem se odcepi pot proti Interlaknu, izhodiščni točki za Jungfrau.

(Dalje prihodnjič)

Mislinje — stara hiša s »tatermanom«. V mislinjskem grabnu so nekoč obratovale Cojzove fužine

Kotlje na Koroškem. Slika je stara vsaj že 50 let

MOJA POT V RUSIJO

Nekoč, ko sem tako hodil na Pečovnikovo pod Macigojem, kjer je bila taka zveza, sem na rob pisma Vorancu pripisal: »Ti, jaz bi pa šel na Rusovsko...« To sem napisal zaradi tega, ker sem že nekaj mesecev čakal doma v negotovosti, zaposlitve ni bilo, doma pa jim nisem hotel povzročati malodušja za mojo bodočnost. Zelo lahko sem napisal te besede. Ko sem se vračal po teh lesnih poteh in ko se je na prelihah razgrnila pred menoj koroška pokrajina v čudoviti barvi, sem to odločitev že globlje občutil. Nekaj drugega je, če greš nekam, da se vrneš, ter nekaj drugega, če si se v tistih letih odločil za Rusijo.

Kmalu je prišlo sporočilo, da bo stvar urejena in da naj pridem.

Priporočilo

Doma je bilo že itak dosti težav, zato je bilo treba redno čez mejo, to se pravi: potni list. Čeprav sem bil že prej nekaj časa zunaj, sem pri iskanju obnovitve tega papirja naenkrat butnil ob ovire. Tiho ne ostane nobena stvar, o tem sem se že takrat prepričal. Toliko kdo mi je kar odkrito naročal pozdrave za Voranca, čeprav sem sukal glavo, kar sem mogel, in dopovedoval, da grem pač nazaj na Francosko dokončat šole in prakso. Okrajni načelnik, sicer odličen tarokist, me je pri prvem obisku nagnal skozi vrata, poklical slugo in govoril z menoj samo ob tej priči. Moral sem do ljudi, ki so zastavili besedo. Dobil sem priporočilo od Sokola, katerega član seveda nisem bil, pa je takrat nekaj veljal po odločujočih uradih. To priporočilo pa ni bilo kar tako. Tam je stalo (in je menda moralo tako stati), da sta sicer moja starejša brata politično taka in taka, da pa sem jaz odločno državotvoren med njima. To je zaleglo in okrajni načelnik mi je ponudil celo stol. Tega bi najbrž ne storil, če bi vedel, da mi je tudi izstavitelj tega priporočila tiho naročil pozdrav za —

Voranca. Potem vizum za Francijo in tranzitni vizum skozi Avstrijo, ki je bil — običajno — omejen na tri dni. V treh dneh namreč res lahko prideš skozi to deželo, čeprav se grede še kje obiraš.

Čez mejo

Tako sem se poslovil in se zapeljal čisto redno čez pliberško mejo. Slovo je nekoliko lajšala zavest, da bo vmes Voranc, oče pa so še rekli: »Če ne bo kaj prav, pa nazaj pridi...« Vseeno pa je zemlja čudovito toplo dihala.

Precej čudno bi gledali tisti, ki so mi dali papirje, ko bi vedeli, da se že na prvi postaji čez mejo bašem iz vagona. Treba je bilo namreč izstopiti že v Pliberci, kajti napotilo se je glasilo na nekoga v podjunskih dobravah, kjer bom šele dobil nadaljnja navodila.

Vorančeva sporočila na tem prvem zamejskem mestu so bila skopa. Dobil sem tri naslove, kjer naj ga poiščem. Zapisal sem si jih na ključ v slovar. Čudilo me je, da nihče ni bil preveč navdušen. Predstavljal sem si vse drugače. Morda bo silil celo tisti človek z menoj itd. Do vlaka je bilo časa še dovolj, pa sva šla v dobrave. Žita so valovila — kako krasna zemlja! Gospodar je gladil klasje... Nikamor ne bo šel, svojo njivo ima, svoj dom. Od ljudi se laže posloviš, od zemlje teže, zato je kmetska zvestoba najbolj čista zvestoba. Nekdar ne bom pozabil: izza borovcev sta pristopicala dve mladi srni. Čisto blizu sta prišli. Tu v tej krasni naravi mora biti vse dobro, tudi ljudje — nista bežali. Ko sem se poslovil od tega površinsko malega, vsebinsko pa tako velikega doma še naše zemlje, sem skrival oči.

Mimogrede sem se peljal še na Vrbo. Teta me je toplo sprejela. Šele čisto pod večer mi je resna stara ženica povedala takole: »S tem ne bo nič, dragi fant. Taka pot od doma ni najboljša. Poglej Voranca

— sedaj pa še ti...« Tetič ni rekel nič, samo namignil je, da imajo pri sosedni krčmi dober mošt. Šla sva tje, da je bilo veselejše. Zadnji dan tranzitnega dovoljenja sem dal roko in šel.

Na vagonu je pisalo: Villach—Wien. Ko sem vseeno še vprašal, če je to voz direktno za Dunaj, me je sopotnik potolažil: »Če tako piše, bova morala že verjeti...«

Naslovi

Na Dunaj smo prišli precej zgodaj. Bil sem sicer čisto nepoznan, a za iskanje naslovov je bilo časa dovolj. Pogledal sem v slovar in sestavil prvi naslov, potem pa začel z vprašanji: kateri tramvaj pelje v ta in ta okraj... Ko sem se znašel na smernem vozu, sem vrtel naprej: kje naj izstopim za to in to ulico. To sem menda vpraševal že tako živčno, da je sprevodnik pogledal in zaropotal: »Počakajte še malo — kateri vrag vendar čepi v tisti vaši... ulici, da ste tako nestrpni?« Zavedal sem se nerodnosti. Ko me je za namen najbližjega iztovorjenja vprašal še za številko, sem povedal seveda čisto drugo, da sem imel potem časa iskati sam. Ne veste, kako se v takem neznanem okolju domače zasvetli iskana številka iskane ulice. Kar pogreje te. Moja številka je bila ogelna vila že bolj vrtnega — predmestnega značaja, taka, kjer je okrog in okrog ograja, na ograji pa po možnosti napis: Pozor, hudi pes! Bojazen pred psom je tu odpadla, kajti že vrtna vrata so bila zaklenjena, na vratih pa pravi naslov in gumb. Zvonil sem kar naprej. Ko ni bilo znaka, sem spet pritiskal na gumb in zvesto gledal v rolete, če se bo kaj premaknilo. Nobenega znaka! Čez pol ure sem se vrnil in spet nič. Čez uro pohajkovanja sem spet poizkusil. Vila mora biti prazna; morda pa so se mi tudi skrili. Kaj več, nihče nikogar na svetu ne sprejme rad. Če bi mi potem tudi odprli, bi me bilo sram, ker sem tako strašno klical.

Naskočil sem drugi naslov. Dokler takih naslovov še imaš, gre. Ta drugi naslov je bil nebesno čisto na drugem koncu dunajskega mesta. Vpraševal sem previdneje in kmalu našel. Čisto normalna mestna ulica in kar takoj tudi številka. Celo napis je bil na vratih, tak, kakršnega je kazal ključ v mojem slovarju. Pozvonil sem — kaj le bo? Odprla je stara ženica in me kar prijazno pogledala. Kako človek to hitro čuti. Izgovoril sem parolo, kakor se spodobi, pa je že napravila prostor, da sem vstopil. Prijazno je čebljala, da že ve, da pridem, a da tistega gospoda še ni, prišel pa bo. Ko je še povedala, da je bil velik revež, ko je zadnjič prišel k njim ves opraskan po rokah in nogah (pobeg iz celovških zaporov), sem vedel, da sem prišel prav, da je to Voranc. Če toliko ve, potem ve vse. Odprla je sobo in pokazala, kje bom spal. Mala kuhnjica in soba — to je bilo vse. V sobi dve postelji, spredaj pa divan. Tam bom jaz spal. Kdo vse takih romarjev je že šel čez ta divan. Ko pride hčerka, mi bo vse povedala, dotlej pa naj kar mirno počakam. Čaja mi je prinesla, jaz pa sem vrnil od tetinega pršuta, da je kar pogledala. Prihajal sem iz zemlje, kjer ni bilo slabo in sem na potu tje, kjer je baje še veliko boljše.

Nastanil sem se v sobici. To je bilo potrebno tudi zato, da me ljudje, ki so prihajali v kuhinjo, niso opazili. V sobi je bilo precej rdeče literature in sem takoj oduhal, da mora biti hči precej nabrekla. Popoldne je prišla. Čisto drugi korak v kuhinji in takoj v sobo: »No, si prišel. Počakati boš moral, je na potu. Tako je!« Nato je vprašala, ali sem legalno na Dunaju, ali pa sem že švarc. Pokazal sem potni list. Tranzit bo danes minil. »Torej ilegalno! To je slabo in bi lahko napravil drugače, ker prihajaš iz rednih razmer.« Da bi hlinil elastičnost, sem šel kljub temu še na cesto, vendar sem se strahovito bal. To je dekletu opazila — menda tudi vprašala mamo, če dopoldne kaj ven grem. »Ne boj se, vsak dan bova šla kam ven — bom s teboj, da bo bolj prav.« In tako sva včasih le šla. Mimo ljudi je ona govorila, jaz pa sem bolj nemško molčal. Zelo so bili dobri.

Nekoč pa me je zbolelo. Kaj boš delal v taki sobici vse dni, pa sem kadil. Taka mala pipa je bila, a zasmrajala je kakor velika. Ko je smrdela že vsa soba, sem nekoč ujel dekletovo pripombo materi: »Če ne bo kmalu... nam bo ta sodrug vse zasmradil.« Dekle je imelo prav, tobačni smrad se je prijel zaves, odej, prtičkov in je bil v tej mali spalnici že tak duh kot v kakki beznici. Od takrat naprej nisem več kadil, ven pa si tudi nisem upal. Opazili so, me vabili v kuhinjo ter celo tobak ponujali, jaz pa sem ždel v sobici in že mislil — na domovino. Nikoli nisem hotel biti komu v nadlego, zato mi je bilo žal, da sem v nadlego tako dobriim ljudem.

Po štirih letih

Po nekaj dneh čakanja in ko mi je bilo že vsega dovolj, je stopil v kuhinjo trši korak. Nekaj besed in vrata v moj »zapor« so se odprla. Bil je visok, črn fant. Parola — parola, da se ne zdi stvar preenostavna, pa sem ga že vprašal, če lahko govorim slovenski. »Da, danes se bosta dobila. Kar z menoj!« Šla sva v znamenito kavarno — kdo bi si bil mislil! Tam je sedel Voranc z dvema damama. Po štirih letih sem ga spet videl. Seveda očala in taka družba, da je vse v redu. Smejoč se mi je prišel kar naproti. Ker sem jo jaz le preveč po kranjsko rezal — in da bi bila sama, sva kmalu odšla. »Ti si pa fejš, namesto da bi šel k vojakom (vedel je, da sem tik pred orožnimi vajami), hodiš po Evropi okrog...« je rekel Voranc veselo.

Tisti večer mi bilo več dosti časa. Povedal sem mu, kako je z mojim bivanjem. Menda je za vse že vedel, ker se je pretiravanju strahu in stiske nasmejal. Povedal mi je način srečavanja in dal nekaj takih možnosti za naslednji dan (vedno po več, če bi kje kaj nagajalo). Drugi dan je prišel na dogovorjeni kraj posebno dobre volje. Pogovorila sva se dodobra. Za vse doma se je zanimal, za zemljo, za sadje, za plot, jaz pa sem kar naprej začel z Rusijo in z mojo zadevo. Nazadnje sva sedela na nekem restavracijskem vrtu in se je moji kritiki iz izkušenj prvih dni naglas krohotal. »Veš, to ni kar tako. Ti boš šel v Rusijo te dni ali pa čez nekaj mesecev ali pa celo čez leto dni, priprav-

ljen je treba biti in počakati.« Dal mi je vedeti, da samo po mene Stalin ne bo prišel, da bo pač neki tak transport, kadar bo. Ko sem vseeno cepetal in skušal iz te negotovosti s pristaštvom, da morajo boljševiki bolj gledati na svoje ljudi, se mu je srce tej moji naivnosti še bolj nasmajalo. »Ti čisto prav misliš, samo pozabljaš, da imajo v Rusiji dovolj boljševikov, zategadelj jih tam dosti več ne potrebujejo, le tu jih je manj...« Povedal mi je, kako so čakale na tak transport resnične korifeje, jaz pa grem nazadnje samo služiti kruh. Kar mirno, vse bo urejeno, povedal mi bo čez nekaj dni. Takrat mi je tudi rekel, da naj moje bivanje na Dunaju legaliziram — torej prijavim in zaprosim za podaljšanje tranzitnega vizuma, kar je za študente menda enostavni postopek. Dal mi je še nekaj takih navodil.

Legaliziranje

Nastanil sem se zato v hotelu, potem pa sem šel na prijavni urad kar neko nedeljo. Najprej na policijo mestnega okraja. Dežurni mi je rekel, da moram za to reč ne neki prijavni urad. Povedal mi je naslov, jaz pa sem mu pomolil slovar, da je naslov še napisal. Tudi tisti prijavni urad sem našel, vendar so mi rekli, da moram za take stvari pač v uradnih urah na policijsko direkcijo. Povsod sem poudarjal, da hodim okrog v nedeljo, ker sem v skrbeh, da ne bi prijave zamudil. Ko sem to preletal, sem bil že precej pomirjen. Tisti večer sva se z Vorancem spet dobila v neki izmed rdečih hiš. Bil je v čisto praznem stanovanju. Takrat mi je tudi povedal, da je v tem času en milijon Dunajčanov na počitnicah in da so bili tudi tisti na mojem prvem naslovu medtem odšli. Najprej sem mu moral spet vse od kraja povedati, kako je doma, če tista lesnika ob groblji kaj nosi itd. Potem sem mu pomagal brati korekture nekkih brošur, kjer je bilo zapisano, kako je v Jugoslaviji slabo in kako je v Rusiji dobro. Meni je to pisanje ugajalo, ker sem bil namenjen v Rusijo, Voranc pa ni rekel ničesar. Pristavil sem povsod že poudarek »zelo« slabo, tam pa »zelo« dobro.

Voranc mi je spet dal nekaj takih navodil, predvsem pa povedal, kako naj ga previdno obiščem, če bom kaj slutil. Za vsak primer sva se domenila za več točk in terminov, pa tudi za možnost, da ne bom smel več do njega. Tega on sicer ni predvideval, jaz pa sem imel pisane slutnje, predvsem pa velik strah.

Še prej sem odnesel neke »nedolžne« papirje nekemu sodrugu v neki hotel. Zanimivo, potrkati sem moral na vrata sobe številka ta in ta, reči neko besedo — in če se odpre, oddati tiste papirje — najbrž izrezke sanjske knjige... Tam sem točno tako napravil, vrata so se odprla in skozi špranjo se mi je nasmejal na videz precej poznan študent iz Ljubljane. Niti besede nisva spregovorila druge.

Na policijski direkciji je pri okencu za potne liste sedel možakar, ki je bil od sile podoben Dolfusu. Vsul sem iz sebe vse te stvari, ki sem jih drobnil prejšnji dan po drugih policijskih uradih. Medtem pa, ko so me včerajšnji še nekam poslušali in kaj rekli, mi je ta kar iztrgal potni list,

pa že govoril z drugo stranko. Ko sem vmes jadikoval, da sem sedaj brez vsakih papirjev, je rekel, da se po potni list zglasim na policiji mojega mestnega okraja, sicer pa naj rečem eventualni kontroli, kje je.

Nazadnje nikakor slaba rešitev: moji papirji so pri vrhnji oblasti. Zavest, da sem jih tja nesel sam, mi je dajala pogum.

Ta uspeh sem javil Vorancu, pa je bil spet za snidenje. Nekje sva kosila, potem pa je predlagal, da bi kam šla. Jaz sem bil za Štefanov stolp in za največji zvon v Evropi. Nasmejal se je in sva šla. Kar naprej sem moral pripovedovati o domu, vmes pa sem še kaj pripomnil o moji poti v Rusijo. Bil je skoz dobre volje in se vrtel po tistih večnih stopnicah više in više. Prišla sva do zvona. Tam se lahko kupijo tudi razglednice in sem jo kupil. Taka priložnost je za kmetske ljudi izpod Uršlje gore redka, redka posebno z ozirom na Voranca, zato sem še isti večer napisal na karto: »Z Vorancem dne...«

Dvoboj

Čeprav sem se bal, sem iz Vorančeve dobre volje sklepal, da bo nazadnje vse prav. Boljševiki imajo verjetno svoje ljudi tudi na takih mestih. Na policiji mojega mestnega okraja sem se javil prav tam kot prvič. Agent me je napotil do nekega dr. Mayerja, gotovo izvedenca za take reči. Dr. Mayer, visok in zravn fant, čisto nemškega obraza in drže, me je precej pozorno sprejel. Vstal je celo in mi stopil naproti: »A, vi ste gospod Kuhar... Prav, da ste prišli, imamo neko malenkost in bomo napravili...« Meni se je zazdelo, da me je že kar tu srečala vsemogočnost Vorančeve organizacije. Celó sem torej segajo!

»Sedite! Vi bi radi podaljšanje tranzita...« Pred seboj je imel moj potni list.

»Kako to, da ste se tako zadržali tu, namenjeni ste vendar na Francosko?!«

Ponovil sem tisto mojo lajno o študentu, ki bi si rad ogledal znamenitosti tega lepega mesta, pa sem skrenil s poti in se kar malenkost zadržal, ker so mi rekli, da to ni taka reč. Da je Dunaj nekaj silno lepega in da ga mora vsak vzljubiti — ljudje in oblasti pa nadvse prijazni...

Dr. Mayer je zadržal mišice, da se ni nasmešnil: »Da, Dunaj je precej zanimiv in si ga študentje radi ogledajo, toda pri nama gre še za drugo: kdaj ste prišli v Avstrijo oziroma na Dunaj?«

»Sedaj, tako dva, tri dni...«

»No, to ni tako hudo, torej smo navzkriž samo dva, tri dni...«

»Da — ne, a, a, prej sem bil malo pri teti, zbolel sem...«

»Tudi to se pripeti. Ali vas je teta prijavila?«

Bil sem že v precepu. Na potnem listu je videl, kdaj sem prišel v deželo, datum tega najinega razgovora pa je razločno kazala koledarska stran na njegovi mizi. Vmes je bilo precej več dni, kakor pa sem jih jaz nakazoval.

»Bili ste torej pri teti. To je kar dobro, če človek zbolí. Kdaj pa ste prišli na Dunaj? To, če se boste mogli prav spomniti...!«

»Na Dunaj...? Da, nekako tiste dni. Dva dni že hodim po policijah — tako

Čedne stare hiše v Mežici

malo prej... tisti dan nekako prej. Takoj sem šel na policijo, pa je bila nedelja...«

»Razumem, so težave s temi prijavi. Človek hoče stvar urediti, pa ne uradujejo...«

Pritisnil je na gumb. Vstopil je človek z nizkim vratom.

»Leibuntersuchung!«

Atlet se me je lotil. Vse so mi izvlekli iz žepov. Prevezel me je strah — manj zaradi tega, da bi kaj našli kakor pa zaradi spremenjenega vremena. Doma smo imeli sicer vse življenje kakega takega hudiča, a osebno sem bil prijet prvič. Videti je, da tiste organizacije tu še ni.

Ko je bila ceremonija osebne preiskave končana, mi je dr. Mayer vljudo naznačil, da sedem. Na njem se ni nič spremenilo. Ljubeznivo je nadaljeval:

»Poglejte, tukaj se vidi, da ste na Dunaju le nekaj dalj. Neke kovčke ste shranili tam in tam že takrat in takrat. To je nekaj prej, kakor pa ste se nastanili v hotelu. Nekaj dni sva navzkriž; ali bi mogli povedati, kje ste se vmes zadrževali, morda pri kakih vaših študentih in tako dalje...«

Kar dostojno nakazuje, sem si mislil, vendar je manjkala ta domena. Imel pa sem drugo: »Sram me je, a odkrito bom povedal. Veste sami, kaj je Dunaj in kaj je mlad človek. Malo sem šel v tako družbo, pa se je zavleklo. Kje sem bil, ne vem, kdo je bila, ne vem, ven sva šla samo ponoči, ko je ulica podobna ulici...«

»Tako!?« Čisto gotovo me dr. Mayer ni imel za neko zločinsko najdenje, šlo jim je za to (sedaj sem že slutil), kar sem jaz zavestno prikrival: za Vorančevo sled, potem ko jim je nedavno pobegnil iz celovških zaporov.

Po umaknitvi na spolzko pot me je prijazno pogledal: »To je čisto interesantno! Dobro, vi ste tu zašli in niste prvi. Kaj pa to? Ali imate še kaj denarja?« Obračal je mojo listnico in štel denar. »Na Francosko greste, tu pa imate petintrideset šilingov. To ne bo dosti niti za karto do Münchena...«

»Nimam, pa bom takoj dobil,« sem zajeceljal, »tista družba...«

»Razumljivo! Kaj boste napravili sedaj? Gotovo ste pisali po denar in čakate...«

Največji prekršek

Nemanič je največji prekršek tujca. Že s poti v Švici sem vedel, kako ta stvar stoji, ko se tranzitovci legitimirajo za prehod v mesto samo z denarjem, zato sem to stvar resno vzel in posebej glasno deklamiral: »Da, takoj sem pisal, že prve dni in mora biti vsak čas tu. To je malenkost, v pogledu denarja se najmanj bojim.«

»Pustiva to, to boste torej lahko uredili. Povejte mi raje, kako, da ste izbrali prav tisti hotel. Ali ste tam znani, ali vam ga je kdo priporočil; prav lahko ga tujec ne najde...«

Zakaj spet to, nisem razumel. Vse je najbolje kar »slučajno«, zato sem tudi tu tako zasukal. Vedel sem za situacijo: »Čisto slučajno. Peljal sem se z nekim tramvajem in ko so vsi izstopili, sem izstopil tudi jaz — pa kar v prvi hotel.«

»Že razumem, torej kar tako po naključju, včasih je tako najbolje. Oprostite, še malenkost zaradi denarja. V pravi skrbi ste pisali očetu po denar takoj prve dni. Kam pa ste dali tiste dni naslov, da vam more denar poslati...?«

Lahko si mislite moj položaj. »Naslov sem dal...«

»Verjetno kar v hotel, ki ste ga čez teden dni slučajno našli?«

Spet je pozvonil in atlet je spet vstopil.

Preiskava v sobi. Moral sem z njim v hotel. V hotelu niso nič dosti pogledali, čeprav je ključ od sobe zahteval agent. Pregledal je vse: kovček, posteljo, omaro, jaz pa sem zraven gostolel kot vigredni kos in omiljeval, omiljeval. Tudi tisto karto s Štefanovim zvonikom, kjer je zadaj tako različno stalo: Z Vorancem dne... — je obračal, lahko si mislite! Toda, nič. Šla sva kar nazaj. Na postajo ni bilo treba.

Med potjo sem agentu dopovedoval, kako je Dunaj lep. Dr. Mayerju je kratko javil: »Nič, razen brivskih potrebščin, knjige, perilo...«

Ker sem nazadnje šel na prijavi urad sam, je bilo logično (in tudi navodilo), da mi ni treba vsega požreti. Takih primerov je več in niso problem, zato sem hotel nastopiti: »Dovolite...« sem začel, dr. Mayer pa je prekinil:

»Še malenkost!« Slo je po vrsti: oče, mati, bratje, sestre... Ko sem končal, je obračal list nekega protokola. Slutil sem, da morajo biti tam kakšni podobni podatki, ali pa je bil Voranc vedno bolj pameten. Dolgo, tiho, potem pa:

»Več bratov in sester nimate« — in že kar sam je odkimaval, da ne...

»Ne!«

»Kaj pa bi bilo to: Lov..., Lov..., Lovro... Ali imate kakega sorodnika s tem imenom...?« Spet je tresel glavo, da ne.

»Lov..., Lov... to je po naše die Jagd, ko loviš po gozdovih.«

»A, tako, zanimivo ime, nisem vedel. Ali ste vi lovec?«

Spet sem začel: »Dovolite...«

»Še trenutek. Kaj pa tole?« Iz moje denarnice je vzel tisto potrdilo...

»To je potrdilo Sokola, naše državne organizacije, ki ga potrebujem za našo študentsko organizacijo v Franciji.« Bil je višek.

(Dalje prihodnjič)

Vsak sodelavec

delavskega staleža in ogroženostne stopnje fizičnega dela, ki v letu 1955 ni in ne bo utrpel obratne nesreče in ki nesreče ne bo povzročil drugemu

prejme 2000 din

zneski bodo izplačani 31. decembra 1955

Tak je nagradni razpis upravnega odbora Železarne Ravne za odvrnitev nesreče in škode od posameznika, njihovih družin, delovne skupnosti in domovine.

Želimo, da bi razpisano nagrado 2000 din ob koncu leta prejeli vsi (žal so nekateri to pravico že zapravili).

Ker — kakor sodelavci sami vedo — ogroženostna stopnja ni pri vseh delih enaka, bo nagraditev za bolj ogrožena mesta upravičeno večja, za manj ogrožena manjša. Povprečje je 2000 din. Ogroženostno stopnjo bo določila posebna komisija.